

ALBERTI COGNOMENTO MAGNI DE SECRETIS mulierum libellus, scholiis auctus, & à mendis repurgatus.

Eiusdem de virtutibus herbarum, lapidum, & animalium quorundam libellus.

Item de mirabilibus mundi, ac de quibusdam effectibus causatis à quibusdam animalibus, &c.

LVGDVNI,
Apud Bartholom. Vincentium.

M. D. LXXI.

PROOEMIVM.

SCRIBIT Philosophus philosophorum princeps: Homo est optimum eorum quæ sunt in mundo: & mũdus sumitur hic pro omnibus contentis in sphæra actiuorum & passiuorum, scilicet pro elementis & elementatis, isto præsupposito probatur propositio: Illud est optimum, cuius generationis causæ sunt nobilissimæ, sed sic est de homine, ergo &c. Maior patet, quia affectus sortitur nobilitatem ex causis. Minor probatur de materia hominis. Vnde materia hominis secundum medicos ponitur esse menstruum mulieris cum spermate viri, quia illa ambo intrant compositionem hominis sicut lac coagulatur sub materia casei. Sed philosophi naturales ponunt, quod menstruum mulieris sit materia, & semen viri sit effectus, ita quòd semen viri se habet ad menstruum mulieris, sicut artifex ad artificium, vt attestatur Auerroys 7. metaph. Digressionibus de Idæis. Item physi. 5. metaph. cap. 10. Dicit quod sperma viri ad caussam ef-

fectiuam reducitur, & quocunq; modo dicatur, semper patet quòd materia hominis est excellentissima, & inter omnia semina nobilissima. Secundo probatur, illud est optimum, quod in suis partibus assimilatur corpori nobilissimo, sed homo est huiusmodi, ergo, &c. Maior patet, quia assimilatio sequitur naturam rei. Minor probatur, quia homo assimilatur cœlo, quantum ad duodecim signa zodiaci, quorum tria sunt calida virtualiter, scilicet Aries, Gemini, Leo: illis correspondent tria membra in homine, scilicet cor, epar, & testiculi. Item tria frigida, scilicet Cancer, Taurus & Virgo: & illis correspondent intestina, vesica, & diaphragma. Item tria sunt humida, scilicet Scorpio, Aquarius & Pisces: quibus correspondent cerebrum, stomachus & pulmo. Item tria sunt sicca, scilicet Capriconus, Sagittarius & Libra: quibus correspondent splen, fel, & renes. Vnde dicit 12. Metaphysic. quod totum cœlum est sicut vnum cõpositum contiguum, igitur debemus esse inclinati ad notitiam præsentis libri qui tractat de generatione humana. Cuius causa efficiens dicitur fuisse Albert. Magn. qui fuit sufficienter tritus siue literatus in experimentis, & à mulieribus informatus.

Et

Et maximè in libro de animalibus, qui postquam totum mũdum cum Alexandro circuiuit, librũ de animalibus composuit. Et supponitur philosophię naturali, quia est vnus liber de paruis naturalibus, & nõ pure naturalis, sed partim medicinalis.

PROOEMIVM.

DILECTO sibi in Christo socio & amico. N. clerico de tali loco: veræ sapientiæ & augmẽtum continuum vitæ præsentis.

Istius libri subiectum est ens mobile, contractum ad naturam secretorum mulierũ, vt ipsis infirmantibus, possimus dare remedia: & ipsis confitentibus, scire dare pœnitentias debitas ad delictum. Et *diuiditur primo in duas partes, scilicet procemialem & executiuam.* Pars *executiua ibi,* Sicut *scribitur, &c.* Primò, *auctor salutat personam cui scribit, dicens:* Ego *Albertus morans* Parisiis, Dilecto *sibi in* Christo *socio & amico.* Ibi *tangitur causa efficiens, mouens, & mota.* Mouens *fuit quidam sacerdos, qui rogauit dominum* Albertum *vt sibi scriberet librum de secretis mulierum.* Et *hoc ideo quia mulieres*

sunt tempore menstrui venenosæ, ita quòd intoxicant animalia per visum, inficiunt pueros in cunis, maculant speculum bene tersum, & quãdoque faciunt coeuntem cum ipsis leprosum fieri, quandoque cancrosum. Et quia malum non euitatur nisi cognitum, ideò necesse est volentibus abstinere cognoscere immunditiam coitus, & multa alia quæ in hoc libro docentur, & sic Albertus videns quod iustè peteret, consensit ei, & sic tangitur causa efficiens, mota cùm dicitur scribo, &c. Sapientia est cognitio dei & perpetuorum effectuum. Et ideò dicit philosophus in proœmio Metaphysic. De deo propriè non est scientia, sed sapientia. Ita nihil melius est in hac vita, quia mediante ista sumus felices, teste Auerroe in prologo quarti Physic. Ideo auctor scribit augmentum vitæ præsentis, & bene scribit sibi ista, quia homo mediante sapientia, redditur laudabilis deo, & hominibus.

Cum vestra fauorabilis & gratuita me rogauit societas, vt quædam à nobis quæ apud mulierum naturam & conditionem sunt occulta & secreta, lucidius manifestarem, visa petitione vestra, nulla pigritia à compilatione breuis & compendiosi tractatuli impetrata materia me retraxit. Sed pusilla & iuuenilis mens, quæ secundum eius possibilitatem, & temporis opportunitatem ad aliena attrahitur, nihilomi

hilomi

hilominus vestro cupiens satisfacere appetitui, hanc præsentem epistolam in qua plurima de impetratis inuenietis, scribo vobis in parte stylo philosophico, & in parte medicinali, prout materiæ competere videtur. Nam conscripsi, rogans vestram constantiam, vt in hoc opere ac negotio constans ac celans sitis, ne aliquem puerum, tam in ætate quàm in moribus ad præsentiam peruenire permittatis, & si feceritis, promitto vobis plura de his & aliis manifestare: & cum præsenti opere & arte causa medicinali transmittere, quæ prolixius dabo, domino concedente.

Hic ostendit causam, qua posset ipsum excusare à labore huius facti, & patet sententia ex textu, Nota *quòd auctor dicit quòd mens iuuenilis & pusilla ipsum retraxit, vbi euitat arrogantiam, quia mens dicitur parua, quæ paruis conditionibus cognitionis est imbuta. Vnde intellectus propriè non est paruus per se, nec per accidens, quia intellectus non extenditur extensione, nec minoratione.* Nota *quòd appetitus est triplex, scilicet naturalis, animalis, & intellectualis. Ad propositũ dicit litera appetitui, gloss. i. naturali intellectui. Vnde ille sacerdos appetitu naturali appetiuit cognoscere naturas mulierum: Vnde homines natura scire desiderant, 1. metaphysic.*

Item appetiuit appetitu intellectuali, quia vidit vtilitatem cognitionis earum.

Sicut scribitur secundo de generatione animalium generabilium, generatio sempiterna est circuitu. Causam autem sempiternitatis in generatione animalium ostendit philosophus 2. de anima, dicens: Naturalissimum operum est vnumquodque sibi simile generare: quatenus diuino esse & immortali participent, quòd omnia appetunt vt ipsa permaneant, non idem in numero, sed idem in specie. Propter quod dicit Commentator 2. de anima, quod sollicitudo diuina non potuit ipsum hominem facere permanere idem in numero, miserta est ei in dando virtutem quæ potuit in specie permanere. Et subdit: Hoc enim non est dubium, quin melius est habere hanc virtutem, quàm non habere vel non esse.

Hæc est pars executiua, qua auctor prosequitur intentum suum, ponendo duas propositiones valentes sibi ad propositū. Et diuiditur in tot capitula & partes quot patebunt per ordinē. Nota *generatio animalium perfectorum sempiterna est, quia talia sunt de perfectionē vniuersali, 1. Ethicorum. Sed dubium videtur, quia quædam animalia sunt quandoque penitus corrupta, sicut quidam vermes, & muscæ in hyeme. Dicendum*

dum est quod si corrumpantur in vno climate, tunc generantur in alio secundum Albertum, & in commento super primo poste. Vel dicendum est quod generatio animalum, quæ sunt de perfectione vniuersali, illa est sempiterna: sed stante prima solutione dubium est, an illa animalia sint de perfectione vniuersali, quia melius esset multa animalia non esse, quam esse, scilicet serpentes, & animalia quæ intoxicant. Dicitur quod bonum est ea esse, vt absorbeant immundicias terræ, quia si non absorberent, inficerent aerem, & per consequens hominem. Vnde eam nihil sustentat sine causa rationabili. Ex textu illo patet, quòd castitas est peccatum naturæ, licet hominum sit via mortis ex præcepto legis, quia per castitatem animal non generat sibi simile. Nota, per sollicitudinem diuinam non potest intelligi deus, quia ipse non curat particularia, secundum Auer. XII. Metaph. ergo per sollicitudinem diuinam intelligitur corpus cœleste, quod de sui natura appetitu naturali appetit conseruare ista inferiora, tamen mediante regimine intelligentiarum. Vnde Comment. XII. Metaph. Opus naturæ est intelligentia, non errantis. Vtrum generatio animalium posset animalia conseruare in esse specifico semper? & dicitur quòd non, quia si sic, ergo species esset generabilis, quod est falsum: falsitas patet, quia species est perpetua. Dico quando generatur indiui-

duum hoc vel illud, tunc generatur natura specifica sub esse hoc signato, & secundum partem, licet non generetur secundum totum ambitum. Vnde nota quòd natura occultè operatur in vniuersalibus, vt dicit Gilbertus Porretanus in suis sex principijs, in cap. 1. s. in cap. de forma. Et quia producere intendit naturam virilem, scilicet hominem in communi vel equum, & tamen producit particularem, vt fortem, quod prouenit ex eo, quia inuenit materiam quandam, & signatam hoc loco determinato, & ideò si inueniret totam naturam simul produceret omnem hominem simul, sed quia inuenit vnam portionem menstrui huius vel huius mulieris, ideò producit hunc vel hunc hominem particularem.

Causa autẽ quare ista animalia & præcipuè homines, secundum eandem naturã & secundum materiam, & secundum numerum non durant, dicitur secundum de generatione & corruptione. Quorum substantia corporalis non durat, sed est corruptibilis, non posset reiterare eadem in numero, sed substantia hominis secundo principia indiuidui accepta est corruptibilis, ideo generatio hominis abiicitur, quare generatio hominum sempiterna nõ erit secundum numerum, nihilominus tamen generatio hominum est perfectissima. quod probatur sic: quia homo est nobilissi-

bilissi

bilissima creatura, quod patet ex intentione Phil. in multis locis Phil. & præcipuè in secundo de anima, quia quanto plures operationes res habet, tanto nobilior est. Homo autem per rationem intellectiuam separatur à numero viuentium, vt patet ibidem. Hoc etiam est de intentione omnium philosophorum, præcipuè Boetij in secundo de consol. phil. vbi dicit, quod homines Deo sunt similes mente. Hoc etiam patet in ij. phil. quia motus capit naturam & speciem à termino ad quem, & ideo cùm inesse naturã humanam in Socrate vel Platone, vel in alio particulari homine existente, sit motus qui dicitur generatio perfectissima, erit ipsa inter omnium animalium generationem. Item generatio est motus de non esse ad esse. Esse autem maximè appetitur, & præcipuè ab hominibus, quia hic inter omnes motus excellens est in mobilitate. Et intellige de motu variante aliquid super quod mouetur, per hæc excluditur primus motus qui est causa aliorum.

Hic probat quod animalia non possent permanere eadem in numero, sed bene eadem in specie, & præcipuè homines. Dubitatur vtrum idem indiuiduum corruptum numero poßit regenerari. Et videtur quòd sic, quia post triginta

septem

ſeptem mille annos, conſtellatio cœli erit eadem per totum ſicut iam, ſecundum Platonem, & Aſtronomos. Et ideò tunc nos erimus ijdem in numero, & ſedebimus in hac vel in hac ſchola vel lectorio, ſicut nunc, ſcilicet in magno anno. Vnde Plato dixit, quod poſt magnum annum debet redire Athenas, & debet ibi legere: ratio eſt, quia tota conſtellatio veniet ita. Ideo redeunte eadem cōſtellatione, ijdem affectus redibunt. Dictum eſt ſtante ſententia Auerr. & Ariſt. 5. Phyſi. & in lib. de generatione, non eſt poßibile, ex quo generationes illius non poſſent eſſe tunc immediatè & corruptiones, ideo tempus mediaret. Et ideo vnum numero, vna mutatione perditur, numero quinto Phyſicorū. Sed ad dubium primum eſt dicendum, quod poſt annū magnum poßibile eſt redire homines multum ſimiles, ſic quòd vix poſſunt cognoſci diſtincti, cùm non ſunt idem in numero. Sed diceres, ſtante eadem cauſa materia, effectus erit idem in numero. Reſpondetur, quòd verum eſt ſtante eadem menſura & materia æquè diſpoſita, ſed ſic non eſt, quia tempus raptum tranſit, & non reuertitur idem numero, ſed benè idem in ſpecie. Et poteſt dici, quòd reſolutio hodierna non ſit eadem numero cum reſolutione qua venit poſt mille vel quadringentos annos, quia motus eſt ens ſucceßiuum. Dubitatur ſecundo, vtrum vnum animal poßit perpetuari ſemper. Et videtur quòd

ſic,

ſic, quia poßibile eſt inuenire aliquod cõplexionatum in quo elemẽta ſunt reducta ad medium ſiue proportionẽ mediam, quia omnis corruptio eſt à cõtrario, & illa cõtraria ſunt proportionata in ſummo, ideò non corrumpuntur. Sed quòd illud ſit poßibile, probatur ſic, quia vbi eſt maius æquale & minus æquale, ibi eſt æquale ſimpliciter. Dico quòd non eſt poßibile illud dare, quod eſt mixtum mouetur per naturã elementi prædominantis, id eſt, cœli. Sed ad rationẽ vbi eſt maius æquale & minus, &c. reſpõde quòd verũ eſt prout æquale ſufficit, & prout eſt poßibile. Vnde mixtum æquale in humore ſecundũ iuſtitiam eſt ponendũ, ſed non eſt dare æquale ſecundum quantitatẽ mobil. quia terra ſemper prædominatur pluribus mixtis. Aliter dictũ, ſuppoſito quòd tale mixtũ ſecundum omnem qualitatem elementorũ ſic ponderes, adhuc eſſet corruptibile ab extrinſeco, ſcilicet, à virtute cœleſti, quia poſſet mediante aqua frigida infrigidari, & ſic redire ad hoc, ſcilicet ab æqualitate humorum, & hoc modo corrumpi. Nota quòd littera dicit, homines ſunt ſimiles deo mente, illud patet, quia homo per ſcientiam fit diuinus. Seneca vir ſpeculatiuus eſt deo ſimilis & amantißimus, patet illud 2. Metap. vbi dicit Ariſt. in hominibus eſt delectatio pauco tẽpore, quam intelligentiæ toto æterno perficiunt. Et intelligit per hoc cognitionẽ Dei in qua eſt maxima delectatio. Nota quòd

omnis

omnis delectatio fit per quandam aßimilitudinem siue aßimulationem cognoscentis ad cognitum, mediante forma exemplari cognoscentis: ergo quantò plus homo cognoscit de Deo, tanto plus vel magis aßimilatur. Littera dicit inter *omnes motus generatio est nobilior, sumendo de eductione animæ siue formatione fœtus in vtero, quomodo sit motus videbitur.* Pro quo non *quod motus est duplex, quidam est motus qui abijcit aliquid à substantia, sicut calefactio aquæ abijcit frigiditatem, & mouetur de albo in nigredinem.* Alius est motus qui non abijcit *aliquam perfectionē à substantia motus, sicut motus cœli qui non facit aliquid corrumpi à substantia cœli.* Modò *generatio est motus abijciens aliquid à substantia rei, quia menstruum quod mouetur ad formationem hominis, transmutatur.* Vnde Auer. *primo Physicorum dicit:* In *generatione hominis pars spermatis non cessat corrumpi, & pars hominis generatur, donec tota forma compleatur.*

DE

DE GENERATIONE EMBRYONIS.

CAPVT I.

POSTQVAM sermo noster præmissus est de his quæ intentionem auditoris ad styli materiã inclinant, opportunũ est ad materiam operis descendere, & primò de embryonis generatione videre. Iuxta quod notandum est diligẽter, & memoriæ commendandum, quod omnis homo qui generatur naturaliter, ex semine patris & menstruo matris generatur, secundum intentionem omnium philosophorum & medicorum. Et dico medicorum, quia Aristot. non posuit semen patris in substantiã fœtus cedere, sed dicit fœtum tantum procedere ex mẽstruo, & postea pon[illegible]ipium vaporabiliter exalare. Medici autem dicunt totum semen, tam ex parte patris (quod sperma dicitur) quàm matris (quod menstruum dicitur) cedere in substãtiã fœtus.

Cap. primæ partis executiuæ, in quo vult aggredi materiam, scilicet ad ostendẽdum generationem

tionem

tionem embryonis siue fœtus. Non est controuersia inter Medicos & Philosophos. nam philosophi dicunt, quòd semen viri coniunctum menstruo muliebri, habet se ad menstruum mulieris, tanquàm artifex ad artificium. Vnde sicut carpentarius solum est efficiens, & domus effectus, ita quod materiam domus alterat ac disponit, sic etiam sperma viri alterat menstruum mulieris ad formã hominis. Et hoc ponunt ideo quia vident quòd patre corrupto, fit generatio hominis, & trãsmutatio seminis mulieris: ergo est ponere efficiens, quòd patre corrupto, menstruum mulieris trãsmutetur. Et quia finis & effectus non coincidunt, ideo sperma viri non intrat materiã. Sed medici dicunt oppositũ, videlicet quòd homo fit ex nobilißima materia, ideo semen intrare sub materiam fœtus mulieris, quia menstruum mulieris, superfluum est secundæ digestionis, sed sperma viri est melius coctum & digestum, ideo oportet ipsum subintrare materiã fœtus & substantiam, quia videtur quòd fœtus aliquando aßimilatur patri, in genitalibus & in multis alijs, hoc non esset nisi intraret substantiã fœtus. Item medici dicunt quòd in semine viri sit quidam spiritus gignens, qui penetrat totam materiam seminum coniunctorum, & ille spiritus est formatiuus omniũ membrorum tanquàm faber ferrum cũ malleo disponit, sic ille spiritus disponit & mollit omnia membra, & per ipsum spiritum

tum saluatur principiũ efficiens. Sed philosophi ponunt sperma viri exhalari vaporaliter, quia matrix est membrum valde porosum, & sic post formationem fœtus, calor solis facit sperma viri exalare & recedere ex matrice per poros. Sed quòd sit porosum, patet, quia puer per poros sumit nutrimentũ. Etiam patet, quia est pellis, & quælibet pellis est porosa in animali, quia aliter sudor non posset exire sine pœna, quod est falsum: quia in calore pori aperiuntur, & tunc sudor exit, & tunc etiam exeunt pili per poros. Nota embryo est quædam massa carnea, ex istis seminibus congregata, & ista massa carnea alteratur ad formationem fœtus.

His visis, & accepta vna parte opinionis Aristot. vel medicorum, videndum est per quem modum, & quomodo illa semina recipiũtur in muliere. Vnde mulier cùm in coitu fuit cum viro, similiter in eodem tempore emittit menstruum, in quo vir sperma, ita quod ista duo semina in vulua mulieris cõcurrunt simul, & vnum alteri incipit commisceri, & tunc concipit mulier. Concipere autẽ vocatur quando ista duo semina in matrice, & in tali loco deputato à natura, ad factum recipiuntur. Postquam verò illa duo semina recepta sunt, matrix mulieris clauditur tanquam bursa ex eius omni parte, ita quod

nihil de ſemine recepto poteſt perdere. Et cum matrix ſic vndique fuerit clauſa, fit tentio menſtruorum in muliere.

Hic *auctor exequitur formationem fœtus, & primo facit hoc, ſecundo ponit notabile ibi. Iuxta quod notandū, ſi vir primus emittit ſperma quàm mulier menſtruum, tunc non fit conceptio. Item ſi ambo ſimul emittunt, & ſi ſemina non ſunt benè conformia, & bene diſpoſita, iterum non fiet conceptio, vt ſi ſemen viri non ſufficienter fuerit calidū. Et ideo qui rarò coeunt, citò generāt, quia ſunt calidi valde. Nota quòd vulua dicitur quaſi valua, quia eſt ianua ventris, & eius vltima pars dicitur membrana, quia membrum ani eſt finis vuluæ, & ita matrix clauditur ſicut vna burſa, ita quòd ſecundum Auicennam vna acus intrare non poſſet, quia gaudet ex calido recepto nolens perdere. Nota quòd mulier emittit menſtruum, & etiam recipit, & ſic magis delectatur in coitu ipſo viro. Sed oritur dubium vtrum abſciſsis teſticulis poſſet aliquis generare, & videtur quòd non, quia deficiunt vaſa ſeminalia, per quæ vaſa ſemen deferri debet. In oppoſitum expertum eſt, quia taurus abſciſsis teſticulis generat. Dico quòd imò adhuc generare poſſet, quia poteſt emittere materiam ſpermaticā, licet non æquè bene. Vnde ſi ſemen emiſſum ad terrā, poneretur ad matricem, poſsibile eſſet quòd conciperet. Vnde ſæpius*

contin

contingit, quòd in balneo vbi vir spermatizat muliere præsente, quòd sine coitu ipsa concipit, quia vulua est maxime attractiua, & quia semen adhuc est vigorosum, & non exhalatum, ideo producere posset fœtum, & hoc expertum est. Nam si spermatizaret cattus super saluiam, & aliquis comederet de saluia, tunc ex illo spermate generarētur catti in ventre viri, qui catti per vomitum essent expellendi.

Iuxta quod notandū, quod menstruum in muliere nihil aliud est, quā superfluum alimentum quod in substantiam rei aliunde non recedit, sicut est in viris sperma. Et vocatur menstruum in muliere ideo, quia fluit in quolibet mense ad minus semel, cum mulier tantæ ætatis fuerit, hoc est, 12.13.vel 14.annorum, & vt frequenter accidit in decimoquarto. Et incipit fluxus menstruorum esse in quolibet mense, propter naturæ purgationem. Quibusdam verò accidit iste fluxus in nouilunio, quibusdam postea: ita non omnes mulieres in eodem tempore patiūtur istum dolorem, quia in illo fluxu omnes differenter patiuntur, quædam plus, quædam minus, à quibusdam verò transit diutius, & hoc secundum exigentiam, & complexionem naturæ mulierum.

Hic auctor ponit vnum notabile, vt patet in

textu. Dubitatur quare fluxus spermatis non sit menstruosus sicut menstruum. Respōdetur quòd sperma siue semen viri, est magis decoctū & subtile, ideo natura non libenter reijcit, imò conseruat ad generationē, siue ad nutritionem si indigeret fœtus. Dubitatur quare vrina & stercorizatio & sudor non sequantur motū lunæ sicut menstruum. Respōdetur quòd vrina & immunditiæ fiunt omni die ex superfluitate cibi, secundum magnam großitudinē & maiorem quantitatem, ideo opus est quòd quotidie debeant expelli. Nota, iuuenes mulieres sunt multum humidæ, ideo libenter menstruizant in principio mensis, & seniores in fine, quia minus humidæ sunt. Nota quòd mulieres nigræ minus habēt de menstruo quàm mulieres albæ, quia omnes mulieres sunt flegmaticæ complexionis, tamen vna magis alia. Et quantò magis mulieres vtuntur cibarijs delicatis & bene piperatis, tantò magis subtile emittunt menstruum. Et oppositum est de pauperibus mulieribus, großis cibarijs vtentibus. Nota autor ponit quòd in XII. XIII. vel XIIII. anno mulier incipit menstruizare. Ratio est, quia tūc calor ætatis pueritiæ deficit, gratia cuius nō potest benè consumere humidum nutrimētale. Vnde versus: Adde decem ternis, sic mulierū menstrua cernis, Ad quinquaginta durat purgatio tāta. Nota quòd mulier mediante menstruositate purgatur, quia humidum super-

fluum

fluum recedit, à quo groſsi humores reſoluerentur ſi maneret. Ideo mulier non eſt apta ad diſciplinam, propter groſsitiem ſpirituum cerebri, oppilantium & hebetantium. Et nota quòd coitus mulieribus pro tanto eſt proficuus, quia ſuperfluum frigidum emittitur, & calorem recipiunt, qui temperat earum frigiditatem, oppoſitum eſt in viris. Vnde mulieres multum coeuntes, non ſunt breuioris vitæ adeò ſicut viri: hoc atteſtatur natura paſſeris, qui propter ſæpe coire moritur.

Sed ex his quæ dicta ſunt oriuntur plura dubia. Primum eſt, vtrũ ille fluxus fiat per colorem ſanguineum vel per aliquem alium. Iuxta quod notandum, quod in omnibus mulieribus præterquam in corruptis, color menſtruorum eſt ſanguineus, vt in pluribus. Et dico in corruptis, malis & viſcoſis humoribus. In his enim ſunt ſæpe menſtrua liuidi, id eſt, plumbei coloris. Et non loquor de corruptione caſtitatis, quia indifferenter ſiue virgines fuerint ſiue corruptæ, ſi tantæ ætatis fuerint, fluxum patiuntur, & ſigna ad hanc partem, ſcilicet quod menſtrua fluunt, ſunt plura, de quibus poſtea dicetur.

Hic autor mouet quatuor quæſtiones ſecundum ordinem, vt patet in textu. Nota *quòd fluxus menſtruorum eſt ſanguinei coloris. Cauſa*

huius est, quia menstruum est superfluum secundæ digestionis, scilicet epatis, sed epar est organum rubeum summè calidum, & ideo assimilatur sibi idipsum in colore, & in forma inquantum potest. Sed contrà, videtur quod menstruum debeat esse album, quia est summè frigidum, & frigiditas est mater albedinis. Respondeo secundum Albertum, quantum esset de natura menstrui esset album, sed quia eius producens est rubrum, scilicet epar, ideo sibi assimilatur. Tunc est dubium, quare sperma viri non est rubeum, cùm tamen sit calidum & bene digestum. Dicitur quòd sperma viri de se est rubeum, quia est sanguis tertiæ digestionis, sed in testiculis dealbatur propter frigiditatem testiculorũ, ideo non spermatizat nisi per motum testiculorum calefiat. Nota, calor rubeus generatur ex eo, quia in humido terrestri, humiditas per adustionem humidi cõsumitur, vt patet in latere rubeo. Vnum later ante combustionem non est rubeus, sed efficitur rubeus per consumptionem humidi à calido, ita quòd terrestre siccum prædominatur. Sic est de menstruo mulieris, eo quòd in epate humidum calore epatis non consumitur in sicco terrestri, ideo quodammodo fit rubeum. Sed in mulieribus valde grossis & terrestribus, tantum est de humido inconsumpto, & de terrestri, quia earum menstruum est liuidum, id est, nigrum. Terra enim nigra est, & quia earum men-

struum

struum est summè terrestre, ideo sequitur colorem terræ. Quia color est qualitas secunda, derelicta à primis qualitatibus. Exemplum, sicut videmus quando calidum agit in humidum, & non consumit sufficienter humidum, relinquitur color viridis, sicut in pyris & in pomis. Et si frigidum prædominatur, color est albus: sed si calidum prædominatur, relinquitur color niger, vt patet in pipere, & sic de alijs similibus.

Secundum dubium potest esse, vtrum menstruum fluat per anum, & hoc more secessus: aut per vuluam, modo eiectionis vrinæ. Ad hoc breuiter est dicendum, quòd per vuluam fluit in specie crudi sanguinis & tenuis.

Hic auctor ponit secundum dubium, vt patet in textu. Et respondetur ad dubium, quòd mulieribus multum corruptis, quarum anus & vulua sunt vnum foramen, tamen menstrua fluere per anum, sed stante sanitate & bona digestione, tunc non fluunt per anum, sed per vuluam.

Tertio dubitatur, quare in mulieribus fluunt menstrua, quæ sunt superflua alimenti, & non in viris sperma, quod etiam est superfluum alimenti. Ad hoc dubium dicendum est, quòd mulier est frigida, & humida à natura: vir autem est calidus & siccus: modo de natura humidi est fluere.

4. Meth. & maximè humidum quod est in mulieribus, est aqueum. Sed in viris humidum est aëreum, & ideo cùm calor semper agat in humidum, & calor est naturalis. Sed tamen natura nihil facit frustra, vt dicitur primo de cœlo & mundo: & quia calor in mulieribus semper est debilis, respectu illius qui est in viris, & cùm totum alimentum in mulieribus non potest conuenire in carnem, ideo natura facit quod melius est, prouidet naturæ de necessariis, & reliquum dimittit in locum quendam, in quo seruantur in muliere menstrua. De illo quidem in tantum dictum est, quia maioris inquisitionis est, quàm præsens exposcit negotium.

Hic *mouet tertium dubium, & per se soluit, vt patet in littera.* Nota, *quòd frigidißimus virorum est calidior calidißima mulierum, stante eadem regione, digestione, & cibali nutritione, & sic de alijs.* Hoc *dico notanter, quia mulier in* Aethiopia *viuens delicate, esset calidior paupersculo viro in occidente semper vtente cibarijs frigidißimis.* Sed *contra videtur quòd mulier calidior sit viro, quia calor fundatur in sanguine, sed in muliere plus est de sanguine, quàm in viro, aliâs sanguis non flueret quotidie & continue in muliere, sed sic non est in viro, ergo, &c.* Respondetur, *quod vbi plus est de sanguine bene*

digesto

digesto & decocto, ibi est & maior calor, sed sic nõ est in mulieribus, ergo, &c. Nota littera dicit quòd natura facit quod melius est. Ratio, quia natura regitur ab intelligentia non errante, expellit humidum grossum mulieris mediante fluxu. Et videmus experimentum quando fuerit in corpore animali aliquis humor grossus, nociuus corpori, illum natura vertit in partes officiales corporis, faciendo scabiosos pedes & manus, ne illud humidum edat membra principalia, scilicet cor, hepar, & alia.

Quarto dubitaret aliquis, vnde veniret menstruum in muliere, quando est in coitu cum viro, quia dictum est supra, quando mulier concipit, retenta sunt menstrua: ergo si retenta fuerint, mirum est vnde tunc fluunt in coitu. Ad hoc dicẽdum est, quod quando mulier cõcipit, retenta sunt menstrua propter hanc causam finalem, vt de menstruo retento, fœtus in vtero mulieris existens, possit nutriri. Quando autem mulier est in coitu cum viro, tũc propter magnam delectationẽ quam habet, quia per virgam virilẽ existentem in vulua, nerui & venæ existentes in vulua, confricantur & mouentur, & sic vulua dilatando se, menstruum emittit. & hoc est naturale respectu coitus, quia ille coitus est naturalis. Est tamen quasi violentus

respectu fluxus naturalis menstruorum. Item omni die de nutrimento sumpto, fit materia, quæ apta nata est ad expellendum in coitu. Ex illo soluitur dubitatio, quare mulieres imprægnatæ maximè appetunt coitum, quia appetitus coitus est propter abundantiam materiæ superfluæ ab alimento. Et ideo cum menstrua sunt retenta, & omni die aliquid aliud generatur, mulier maxime appetit coitum, quia ex eius materiæ abundantia, vulua mulieris calescit, & sic coitum appetit.

Hic mouet quartum dubium, & sic soluitur per se, sed dubium est circa dicta, & circa dicenda, à quibus membris in viris sperma abscindatur, & similiter menstruum in mulieribus, sumendo menstruum pro semine quod emittitur in coitu. Et *videtur quòd ab omnibus membris, quia fœtus aßimilatur parentibus in omnibus membris.* Sed *contrà, si sic, sequeretur quòd imperfectus in membris generaret in membris imperfectum, quod est falsum.* Falsitas *patet per experientiam, si pater esset cacus, claudus, vel mutilatus in digito, non semper generaret simile sibi.* Consequentia *patet de se.* Dicendum *quòd in coitu illa semina discinduntur à quatuor mẽbris principalibus, scilicet à cerebro, corde, epate, & matrice in mulieribus, & à testiculis in viris, & ex consequenti ex alijs membris, sed non ab*

alijs partibus corporis principaliter, & per hoc ad instantiam dicitur, quòd fœtus aßimilatur parentibus. Dico quòd sufficit à principalibus, prout ista influunt alijs membris, & maxime à cerebro discinduntur & distinguuntur. Vnde videmus multum coeuntes caput dolere, & maxime exsiccari in membris, & maxime debilitari in visu.

DE FOETVS FORMATIONE.

CAPVT. II.

VISIS istis ad formationem fœtus in matrice est redeundum. Prima materia recepta in matrice habet naturam lactis sex primis diebus. Ad hunc colorem lactis, operatur calor naturalis in spermate viri emissus, & calor matricis, ita quod ista materia dealbatur sicut lac. Deinde illa materia transmutatur ad naturam seu colorem sanguinis spissi, & aliqualiter bene cocti, & hoc per nouē dies, postea tunc ab isto tempore fit consolidatio in membris fœtus, in duodecim diebus.

Istud est capitulum secūdum partis executiuæ, in quo reuertitur ad formationem fœtus. Oritur dubium, vtrum calor spermatis sit ignis elementalis, vel sit calor cœlestis, similiter de calore matricis, &c. Hic sunt diuersæ opiniones, sed cum Aristotele 2. de animalibus dicendum, quod iste calor sit animalis, siue cœlestis. Ratio est, quia calor elementalis est destructiuus, sed calor cœlestis est saluatiuus animalium, secundum Auerr. XII. Metaphysi. XII. commento. Sed tamen dicendum, quòd iste calor sit partim igneus, & partim animalis siue cœlestis. Vnde calor igneus cōuertitur simpliciter in se, sicut in contrarium. Sed calor animalis siue cœlestis est permixtus cū humiditate & temperatus, & ille conseruat mixtum. Vnde quodlibet animatum viuum viuit in calido radicali & humido temperato. Dubium est, quæ membra primo formantur & generantur in fœtu. Hic dicunt quidam, quod epar, quia in epate fit nutritio prima, & vegetatio spirituum, & quia ab epate discinditur prius semen, quàm in corde, ideo videtur epar primo generari. Sed cum Aristo. dicamus, quod primo cor generatur, quia est primum viuens & vltimum moriens, postea epar, postea cerebrum, postea testiculi, sic de aliis. Sed quando dicitur quod in epate fit prima nutritio, dicitur quod est verum ex consequente, sed primo in corde habet fieri, &c.

Iuxta

Iuxta quod notandum, quod secũdum Phil. vnumquoque viuentium consurgit ex quatuor elementis, ideo quia in tali materia est materia terrea, quæ cedit in substantiam ossium: similiter aquea cedit in suum simile, & sic de aliis. Postea vero solet facies formari à natura, & dispositio corporis secundum trinam dimensionem, scilicet longum, latum, & profundum, & hoc fit per 18. dies. Ab isto verò tempore incipit natura fœtus confortari vsque ad egressum. Nota quod fœtus mulieris conficitur in 14. diebus. Et illud quod per sermonem longum dictum est, solet dici per quatuor hos versus:

Conceptũ semen, sex primis crude diebus,
Et quasi lac, reliquísque nouem fit sanguis abinde.
Cõsolidat duodena dies, bis nonadeinceps
Efficiat, reliquum tempus producit ad ortum.

Hic auctor ponit vnum notabile, vt patet in textu. Nota, *littera dicit quòd quodlibet viuentium est ex quatuor elemẽtis.* Hoc *probatur quia ex quibus aliquis nutritur, ex illis est constitutus, 2. de Anima, sed ex eisdem nutrimur & sumus, ergo, &c. Minor patet, quia nutritio fit per calidum & humidum, siccum & frigidum, principaliter per calidum & humidũ. Sed*

contrà

contrà, quædam animalia viuunt ex puris elementis, igitur solum vnum elemētum est in ipsis. Antecedens patet per hunc versum,

Quattuor ex puris vitam ducunt elementis.

Dicendum quòd simpliciter est impoßibile secundum Aristotelem. Vnde halec est mixtum ex quatuor elementis, & nutritur in aqua mixta, mediante calore solis. Vnde halec in aqua pura viuere non potest, quia illa non est nutrimentalis. Et ideò videmus pisces panem comedere in aqua. Item in quolibet mixto viuente requiritur terra, quæ facit mixtum constare & durum esse, aliâs cito dissolueretur. Item requiritur ignis, vt calorem habeat in quo vita saluatur. Etiam requiritur humidum, in quo agat calidum. Et requiritur humidum aëris, quia spiritus generatur ex sanguine aëreo. Item ossa sunt ex menstruo, quantum ad großiores partes menstrui, quia ossa materiam hominis in esse conseruant. Si enim non essent ossa, homo cito dissolueretur. Postea de parte menstrui magis aquea generatur cerebrum & medulla. De partibus magis aereis generatur spiritus, & de partibus magis igneis epar, ita quòd qualibet membra in homine sunt in sua structione ex adiunctione alicuius elementi. Nota, fœtus sic formatur, quòd quantitas materiæ perexistentis condensatur, vel rarefit ad quantitatem siue extensionem debitæ formæ, in lōgum, latum, & profundum.

dum. Et quando res generabilis maior erit in quantitate re corrumpenda, tunc fit rarefactio materiæ. Quando verò erit minor, tunc fit condensatio. Sic est quando ex semine mulieris fit homo, quia tunc si materia seminis est maior recipiente formam hominis, tunc primo calor naturalis & virtus formatiua materiam condensat, & facit indurescere, donec apta sit formæ: & tunc homine generato, materiā augmentat interim cum elementis, vsq; ad quantitatem competentem sibi. Et omnes illæ diuersificationes quæ præcedunt animam in instanti generatā, debent esse indeterminatæ ante illud instans: quamuis omnes sint determinatæ non per formā corrumpendam, sed per formam menstrui, tamen adhuc expectant aliam terminationem à forma generāda. Secūdum hoc glossatur littera, quæ dicit, Postea verò solet facies formari secundū trinam dimensionem, scilicet indeterminabile.

Sunt autem quidā, qui penes quodlibet tempus signatum, ponūt regnare aliquem planetarum. Et quia scire hoc multū confert ad ea quæ hic scribūtur, ideo ne ignorantiæ meæ illud neglectum ascribatur, ex his aliqua declarabo. Notandū primo, vt dicit Auicenna, accidentia sunt in triplici genere. quædā enim materiam consequuntur in composito, & ei attribuuntur: quædam formæ, quædam compositum

ex ma

ex materia & forma consequuntur. Et cum hoc sit naturale compositum ex materia & forma, tripliciter denominabuntur accidentia in ipso. Ex parte autem animæ sunt quædam accidentia, virtus eundi & mouendi, & quia secundum intentionem quorundam, qui dignè locuti sunt de natura, omnes virtutes quas anima in corpore complectitur, illas contrahit à superis & corporibus cœlestibus.

Hic auctor incipit determinare de successiua fœtus formatione, secundum influentiam planetarum. Et primò præmittit quædam, secundo exequitur intentū suum ibi, Ab vltimo enim. Nota, illa conclusio formatur ex littera. Fœtus formatur successiue per planetas. Idem probatur sic extra litteram. Penes illud formatur fœtus, quod diuersimodè influit fœtui esse & viuere, sed planetæ sunt huiusmodi, ergo, &c. Minor patet, quia huic influit viuere longo tempore, huic paruo tempore, vt patet per Ptolomæum in Centiloquio suo, & per eius Commentatorem Haly.

Nota, tunc planeta dicitur regnare, quando est in maiori vigore, scilicet quando est in domo sua, hoc est, in signo sibi conformi, & quæ sint domus planetarum, infra patebit. Nota, anima mouet corpus per hūc motū, anima primò mouetur ab alio, scilicet appetibili, & sic mota mouet

spiritus

spiritus, quibus motu, ipsi mouent musculos, qui moti mouent membra. Et sic patet, quòd appetibile est principale mouens. Sed dubium est, vtrum aliquid accidens posset esse principium alicuius substantiæ principale. Respondet Galterus Burbalij super quarto Sententiarum quòd sic. probamus sic, quia illud est agens, quod corrumpit vnum, & generat aliud. Talis autem est humoris indispositio, siue disproportio elementorũ, quæ corrumpit formam hominis, & generatur forma cadaueris, quod est substantia, igitur, &c. Respõdetur, quòd humor notificans est quædam substantia. Non enim sumitur humor pro accidente, sed capitur pro materia humida peccante, ita quòd accidens non corrumpit hominem, nisi virtute sui subiecti. Sed quando dicitur, Substantiæ nihil est contrarium, dicitur quod verum est, de contrarietate perfecta, tamen benè contrarietate diminuta, quæ sufficit ad corruptionem vnius, & ad alterius generationem.

Ab vltimo enim orbe, qui motu diurno omnes sphæras inferiores recipit, influuntur materiæ principaliter & radicaliter virtutes essendi & mouendi ab orbe stellarum fixarum, fœtus recipit virtutem, quæ dist nguitur in esse secundum diuersas figuras & accidentia. Et illud conuenit, & in quantum est forma, sed etiam contrahit aliam virtutem ab hoc orbe, quę dat es-

fæ,& secundum diuersas naturas huius orbis, post sphæram stellatam ponitur sphæra Saturni secundum astronomos, & ab illa influuntur animæ virtutes discernendi & ratiocinandi. Et postea sphæra Iouis,& ab illa influitur animæ magnanimitas,& plures animæ passiones. Et à sphæra Martis influitur animæ animositas, & virtus irascibilis, & alia desideria animæ. Et à Sole influitur virtus sciendi & memorandi: à Venere motus concupiscentiæ & desiderij: à Mercurio virtus gaudendi & delectandi: à Luna quæ est radix omnium virtutum naturalium, virtus vegetandi: quamuis hæc & plura alia, ab anima procedunt: & cum ista sequuntur ex diuersis partibus corporum cœlestium, tamen hæc omnia animæ attribuuntur, & non solùm animæ, sed toti composito, quod simplex non potest sustentare accidens.

Hic ostendit quomodo animæ influuntur diuersa accidentia à corporibus supercœlestibus. Nota ab vltimo orbe, anima capit esse in omnibus, quãtum est ex parte sui, sed sphæra cœli stellati dat esse distinctum animæ ab alijs entibus, quia propter multitudinem stellarum influit distinctum esse, & distinctionem. Vnde secundum hoc quòd stella specialis respicit vnam animam plus quàm aliam, ideò distinctum esse influit

cuilibet

cuilibet animæ humanæ, cui correſpondet diſtincta ſtella.

Nota, Saturnus eſt prima ſtella erratica, & gratia ſuæ influentiæ dat animæ virtutem diſcernendi & ratiocinandi. Et dicitur Saturnus quaſi ſatur in aruis, per contrarium. Vnde cum ſit frigidiſſimus & ſiccus, influit cariſtiam ipſo regnante. Sed Iuppiter influit magnanimitatem. Vnde Iuppiter fuit quidam vir, qui expulit patrem ſuum à regno ſuo. Et dicitur quaſi iuuans patrem, per contrarium. Et illud attributum eſt vni planetæ, qui magnanimus eſt per influentiã, ita quòd puer natus eo regnãte, ſit magnanimus. Et in Venere naſcuntur luxurioſi. Sed Mars eſt maligniſſimus planetarum, & dat virtutem iraſcibilem. Sol eſt optimus planetarum, influens ſcientiam & memoriam. Vnde ſub Sole nati ſunt felices & amabiles. Sed Mercurius dicitur quaſi mercatorum kyrios, id eſt, dominus: ſicut enim mercator dicitur eſſe gaudioſus & affabilis, ſic & ille planeta eſt beneuolus, gaudium & delectationem infundens: ſed Luna influit virtutem vegetandi & nutriendi, quia eſt infimus planetarum, ideo immediatius agit.

Item litera dicit, accidens in ſimplici eſſentia non ſuſtentatur, cauſa eſt quia accidens egreditur de natura ſubiecti, non ſolùm magnitudinem ſubiecti, ſiue cauſæ materialis, ſed etiam

magnitudinem causæ efficientis. Ideo compositum secundum vnam partem est causa materialis, & secundum aliam partem est causa effectiua, & quia in simplici non est exponere, ideo simplex non est subiectum accidentium, & maximè accidentium realium, quamuis tamen essentia simplex posset esse subiectum suorum modorum essendi, sicut materia prima est subiectum suæ potentiæ, quæ est suus modus essendi proprius & formalis. Ex quo patet, quòd accidentia potentiæ non sunt accidentia solius animæ, sed sunt accidentia totius compositi. Sed dicuntur animæ sic, quia insunt corpori per animam principaliter.

Nunc verò ex parte corporis consimiliter est notandum, & primo de creatione vel formatione corporis, quod ex embryone creatur & formatur per effectus & operationes stellarum, quæ planetæ dicuntur. Primò enim materia embryonis vel hominis generandi, compressa & coagulata per frigiditatem & siccitatem Saturni disponitur, & huic materiæ à Saturno virtus influitur vegetatiua, & motus naturalis ascribitur, & tunc patebit in tali materia operatio aliqualiter debita. Et ideo medici dicunt, quod post lapsum spermatis in matrice, primi mensis in generatione, & in temporis succesione, se-

cundum exigentiam naturæ ſeminis, Saturno aſcribitur, quia ſua frigiditate & ſiccitate ſemen conſtringit & conſolidat.

Poſtquàm auctor poſuit accidentia propria animæ, mediantibus corporibus cœleſtibus, conſequenter exequitur de accidentibus corporis. Nota, frigidi eſt ſtringere & condenſare, vt patet in experimento. Vt ſi accipitur olla plena aquæ, & ponatur ad locum frigidum, aqua minoratur, ſic quòd comprimitur. Sed calidi eſt extendere, vt calor ferri facit ferrũ extendere. Itẽ calor in aqua bulliente ipſam extendit & rarefacit in dimenſionibus: ſed quia Saturnus eſt frigidus & ſiccus, ideo aßimilatur terræ, ideo materiam condenſat & comprimit. Verſus,

Eſt frigidus ſummè Saturnus ſiccus & aſper.

Nota dubium, vtrum aliquis planetarum poſſet influere frigiditatem, & videtur quòd non. Quia 2. de Cœlo dicitur, Stella influit motum & lumen, ſed tam motus quàm lumen calefaciunt, ergo &c. Reſpondeo quòd omnis planeta influit calorem, ſed vnus plus, alter minus. Vnde Saturnus & Luna minimè influunt calorem, reſpectu aliorum planetarum.

Sed ex iſto ſtatim oritur dubitatio, quia alicui poteſt eſſe dubium, vtrum Saturnus regnet in cuiuſlibet embryonis cõceptione. Et ſi non, tũc mirabile eſt quod dictum eſt.

Hic mouet dubium, & est illud si dictum esset verum, sequeretur quòd Saturnus semper regna ret, & hoc esset mirabile. Consequentia non probatur in litera, sed de se patet, quia omni die fiũt conceptiones puerorum.

Circa quod notandum est, quod materia prima subiecta est corporibus supercœlestibus, & eorum motibus. Et hoc est quòd dicit philosophus primo meteor. quòd omnia inferiora causata sunt à superioribus, & ab ipsorum motibus gubernantur. Et ideo necesse est quod ista inferiora particulariter & vniuersaliter respiciantur à superioribus, intelligendo de virilitate corporis totius supercœlestis: vniuersaliter enim ista inferiora respiciuntur à superioribus, quia nihil fit de materia elementari, nisi ex virtute corporum superiorum: ideo dicit Commentator 1. meta. quod natura non agit nisi gubernetur à corporibus supercœlestibus, hoc est ab intelligentiis Particulariter enim aliquid fit in istis inferioribus à causatione superiorum, quia vna pars cœli apta nata est introducere talem formam determinatam & specialem, alia vero aliam formam, & illud totum videtur esse de intentione Commentatoris in primo de generatione & corrup. vbi vult quod genera-

tio

tio elementorum & partium ipſarum ad inuicem ordinantur & conſeruantur per motus corporum ſupercœleſtium, & per motus elementorum qui concurrunt generaliter ad generationem mixtorum. Addit autem Commentator, quod indiuidua animãtium & planetarum ſunt determinatarum cauſarum, & ſunt determinata ad eſſe. Et ita tam eſſe vniuerſaliter quàm particulariter inferiora à ſuperioribus reſpiciuntur.

Hic auctor ſoluit quæſtionem motã, & primò ponit ſolutionem quandam, ſecundo applicat eam ad propoſitum, ibi: Et ideo *cum natura, &c.* Nota, *materia cœleſtis reſpicit determinatè elementum, quia in vna parte generat ignem, & in alia corrũpit aquam, ſicut videmus, quia ſigna hyemalia faciunt generare aquã plus in ſeptentrione, ſed ſigna æſtiualia plus faciunt generare aerem vel ignem in æſtate.* Nota *litera dicit, corpora ſimiliũ partium, vnde illæ partes dicuntur ſimiles, quarũ quælibet ſuſcipit prædicationẽ totius, hoc intelligendo de partibus quãtitatis: ſicut quælibet pars ignis, & etiam ignis habet partes diuerſarum rationũ, ſicut materia ignis & forma.* Modò *generatio partium ſimiliũ corporum, quod ſunt in elemẽtatis & elementis regũtur, & determinata ſunt per motũ corporum cœleſtium. Idem eſt dicendum de planetis & indiuiduis*

animantium. Et ideò contingit quòd in vna parte terræ homines moriuntur, & si essent in alia, ibi possent reuiuere vitam eorum. Quia si aliquod mixtum fuerit nimis calidum in regione nimis calida, illud debet poni ad regionem frigidam, vt eius calor obtemperetur, & tunc illud sanitati restitueretur.

Et ideo cùm materia primo sit subiecta corporibus supercœlestibus, necesse est, quod capiat formam alicuius speciei determinatam ab aliqua parte speciali cœli, ita quod non potest eam recipere à corpore cœlesti in communi, eò quod tale corpus respicit istam materiam vel istam formam indifferenter: nam qua ratione daret illam formam, eadem daret & alias, quia omnes formæ quæ sunt in potentia in materia prima, & in primo motore, sunt in actu, vt dicit Commentator 12. Meta. ergo cùm materia sufficienter disposita est, necesse est esse aliquam determinatam partem in primo motore, primo specialiter respicientem materiam ad huius determinatè susceptionem, & ideo non sufficit agens particulare physicum stante communi influentia, & communi actione corporum cœlestium. Et illud patet ex eo, quia postquàm semen est decisum, gerit in se vim illius, à quo est decisum. Et illa virtus non guberna-

bernatur à corporibus supercœlestibus vniformiter, ita quod non magis gubernatur ab vna parte cœli, quàm ab alia, imò hoc modo destitueretur in sua propria actione, & per consequens à fine. Et illud est de intentione Aristot. secundo de generatione & corrupt. vbi dicit, quòd adueniente Sole redibunt animalia, & recedente Sole animalia peribunt. Illud autem apparet ex intentione Commentatoris secundo Meta. vbi vult quòd materia prima, primo non recipit omnem formam indifferenter, sed primo formas elementales, & mediantibus istis omnes formas mixtorum. Ille autem ordo formarum non potest esse, nisi ab aliquo specialiter materiam gubernantium, ad receptionem formarum.

Hic auctor applicat ad propositum istam solutionem, & primo in generali, secundo in speciali, ibi, Et per hunc modum. *Nota, motor primus, est duplex. Quidam est motor primus, vt ipse Deus gloriosus, & præter illum motorem est ponere alium motorem primo coniunctum. Vnde Philosophi ponunt octo sphæras, & nouem motores, ideò quia quælibet sphæra habet suum proprium motorem. Et præter illos motores est dare vnum motorem simpliciter immobilem, qui non mouetur immediatè, sed mediantibus alijs moto-*

ribus coniunctis. Modo litera auctoris sic intelligitur, Omnes formæ in materia compositæ sunt de primo motore semper simpliciter, & in actu. Vnde Licomen. super primo Posteriorum dicit, quòd effectus primo habet esse in suis causis maximè effectiuis, sed in se habet esse virtualiter. Nota, particulare agens sub influentia communi potest educere formam determinatam, quia omnis causa prima determinata respiciens aliquam formam plus influit quàm pater vel mater. Et ideo agens particulare non producit sine determinato agente. Item litera dicit, semen decisum habet vim illius à quo est decisum. Ex quo dubitaret aliquis, vtrum semen decisum esset animatum: & videtur quod sic, quia semen inquãtum est in patre, tunc est viuum vitam patris habẽs, & si habet eandem naturam in matrice, ibi erit viuum. Hic respondeo, quòd semen fusum in matrice non est viuum formaliter, quia nec est planta, nec animal, sed est viuum naturaliter, quia mediante spiritu sibi interueniente operatur vitam. Sed diceres, cum sit inanimatum quomodo producit animam? Dicendum quòd mediante matrice quæ est animata, & mediantibus virtutibus proprijs animæ, penes stellas & planetas spiritualiter repræsentantes spiritualem influentiam, diuersificantur imagines hominum secundum Albertum, & ideo quandoque contingit quòd homo cum capite vnius porci generatur

neratur, quia aliqua stella tũc dominatur, quæ influit talem dispositionem. & sic est expertum quòd in lapide aliquo est facta imago scorpionis vel serpentis, quia aliqua stella vel constellatio respexit ipsum, & sibi impreßit illam figuram, & ex hoc contingit quòd imagines aliquorum signorũ sculptæ in lapidibus habent curare quasdam infirmitates, sicut recitat Hali *in centiloq. Ptolomæi, & vidit quòd imago scorpionis sculpta curauit læsionem factam in satellico à scorpione animali, & sic videmus quòd quandoque aliqua corpora mortua sepulta, scilicet homines centum annis vel amplius iacent sine incineratione, & hoc sit per naturam stellarum respicientium illud cadauer, quod cõseruatur sine incineratione & combustione. præterea ex hoc patet quòd quandoq; optimi amici fiunt inimici vna causa agente particulari, & hoc accidit per influentiam planetarum repugnantium, quibus ipsi sunt subiecti.*

Et per hunc modum manifestatur esse de Saturno propositũ, scilicet quòd habet disponere materiam & introducere talem formam: sed quòd Saturnus sic semper dicitur regnare in embryonis conceptione, sic intelligitur, quòd suum regnare in hoc loco non sumitur pro alio quàm influere talem dispositionem quæ ab alia parte cœli non est nata influi. Et ideo si in tali

hora

hora noctis vel diei non dicatur regnare Saturnus, hoc est ex eo quod cessat virtus sua, sed aliquis alius planetarum, vel stella apta nata est influere talem dispositionem in materia, quã Saturnus influere non potuit, quia actus actiuorum sunt in patiẽte bene prædisposito. Et si aliquis quæreret, cur ita fit quod omnia tali cursu currant. Respondeo quòd sic sunt ordinata apud Deum, qui primò originaliter omnia disponit secũdum ordinationem sublimem, & cuilibet virtutem propriam secundum exigentiam suæ naturæ ministrat.

Hic applicat solutionem ad propositum suum in speciali. Nota, *per textum soluitur dubitatio directe in forma, quando arguebatur, Si primus mensis attribueretur* Saturno, *ita ille regnaret in principio conceptionis, tunc semper regnaret* Saturnus. Dico *Saturnũ regnare intelligi dupliciter, vno influẽtia generali, alio modo influẽtia spirituali.* Modo *dicit quòd* Saturnus *regnat omni die influentia generali, sed regimen spirituale* Saturni *est quando fuerit in domo sua, & tunc habet maiorem influentiam.* Nota, *Saturnus est frigidus & siccus, ideo habet influere semini humidum & calidum, quæ sibi contrariantur virtualiter, vnde omnis actio fit gratia contrarietatis, quia simile additũ alteri, non agit ipsum, vnde agens & patiens in principio actionis sunt*

dißimi-

dißimilia, sed in fine sunt similia, quia omne agens aßimilatur suo passo inquantum potest mediāte sua virtute, quia omne agens naturale agit in suum contrarium, secundū vltimum suæ potentiæ, vt patet 1. de Cœlo. Nota littera dicit actus actiuorum, &c. Hoc patet ex signis manifestis. est enim quidam piscis generalis qui vocatur Scorpio, ille inficit manus piscatoris per rete, & non inficit rete, quia rete non est dispositum ad hoc, &c. Item sol calefacit aërem, & non orbes ipsos, scilicet inferiores se, quamuis sint sibi propinquiores, hoc est, propter indispositionem materiæ, & ideò peccauerunt dicentes, Quod licet fieri ex quolibet, hoc non videlicet, quia primus actus proprius habet fieri in propria materia sibi disposita. Item nota quòd propriæ dispositiones non corrumpuntur in aduentu formæ. Et ex hoc destruitur opinio quæ ponit quòd postquàm materia mēstrui est disposita, & quando hominis forma introducitur, tunc dispositiones primæ corrumpuntur: hoc non valet, quia tunc dispositiones frustra præcesserunt. Vnde dispositiones sunt medium recipiendi illud quod fit de potentia materiæ. Nota quòd auctor in littera ostendit se esse catholicum, in hoc quòd ponit Deum primordialiter omnia disposuisse. Vnde Philosophi merè naturaliter loquētes, sic habent dicere, quòd ab æterno sic Deus disposuit planetas, & stellas, & non de nouo: & ideo Commenta.

menta. secundo de Cœlo, totum cœlum periret propter illam inordinationem quæ fieret per illam stellam, & oporteret quòd cœlum non moueretur.

Post hæc quæ dicta sunt, Iupiter aduenit, qui sua gratia & virtute materiam disponit ad susceptionem formæ membrorum, & caliditate sua virtuali & causali materiam fœtus confortat, & sua humiditate replet quæ fuerunt desiccata à virtute Saturni in primo mense, & sic Ioui attribuitur secundus mensis.

Hic auctor exequitur de alijs planetis. quantum ad formationem fœtus, videtur quòd planetæ non formant sic materiam fœtus, quia inter causam & effectum dicitur esse proportio: & si sic, sequeretur quòd embryo generatus esset perpetuus, cum ipsi planetæ sint perpetui. Dicendum *licet causæ propinquæ sunt corruptibiles, ideo corrumpitur fœtus.*

Tertio aduenit Mars, qui sua caliditate & siccitate format materiam, diuidens à lateribus brachia, & diuidit collum à brachiis, & caput format, & huic operationi attribuitur tertius mensis.

Nota Mars est calidus & siccus, & ideo ipse habet formare crura & brachia, quæ sunt sicca. Oportet enim quòd calor sufficiens congreget partes terrestres siccas, si debent fieri crura

&

& brachia. Nota quòd ex littera habemus, quòd caput formatur prius à Marte, quàm cor à Sole. Huius causa est secundum medicos, quia in capite sunt omnia principia vitæ, ergo primo formatur. Sed Aristoteles ponit quòd cor primò formatur, quia cor fluit ex omnibus membris.

Quarto mense virtus Solis aduenit, formas imprimit, cor creat, & animæ sensitiuæ motum dat. Et hoc est verum secundum intentionem medicorum & quorundam astronomorum, tamen secundum intentionem Aristot. cor inter omnes partes generandas generatur primo, & virtute eius omnia membra nascuntur. addunt enim quidam ad istam partem dicentes, quòd Sol est radix totius virtutis vitalis, & tali operationi quartus mensis ascribitur.

Item Phil. propter illum textum ascribunt generationem hominis Soli, dicentes homo generat hominem & sol, vt dicitur 2. Physic. quia à Sole virtus radicalis dependet. Contrà, si sic, sequeretur quòd homo deberet dici solaris & cœlestis creatura, quia effectus ab eodem denominationem sumit à quo habet entitatem. Dicendum quòd sol est causa remota, ideò non sumit denominationem effectus à sole.

Quinto tempore quædam exteriorum membrorum Venus sua virtute perficit,

&

& quædam exteriora format, aures, nares, os, & virgam virilem in maſculis, & pudibunda, ſcilicet vuluam, mammillas, & alia membra in femellis: manuum & pedum ſeparationem facit & digitorum, & iſti quintus menſis aſſignatur.

Nota Venus eſt beneuolus planeta, & eſt virtualiter calidus, ideo perficit membra exteriora, ſcilicet, os & aures, & teſticulos, ſed videtur quòd teſticuli debeãt primo generari, quia ſunt principalia membra, ſicut cor & caput, mediantibus quibus ſe natura continue ſaluat. Dicitur quòd teſticuli nõ ſunt ita principalia membra, ſicut cor & caput, quia videmus teſticulis ablatis adhuc viuere hominem, ſed capite abſciſſo & corde ablato, vlterius ibi vitã non videmus.

Sexto tempore influentia & regnatio Mercurij inſtrumenta vocis format, ſupercilia componit, oculos fabricat, capillos creſcere facit, & vngues producit. Et iſti operationi ſextus menſis attribuitur, vnde verſus:

Inſtrumenta nouem, ſunt guttur, lingua, palatum,
Quattuor & dentes & duo labra ſimul.

Septimo tempore Luna operationi finem imponit: replet enim ſua humiditate anguſtias carnis, & aurigenas carnes in ſupe

ſuperficie complet. Venus verò & Mercurius humiditatem tribuentes toti corpori, nutrimentum dant. Et iſti operationi datus eſt ſeptimus menſis.

Item nota, Luna replet poros carnis, & facit fœtum eſſe planum ſuperficie, ſcilicet in cute. Item ſi aliquis puer naſceretur in ſeptimo menſe, ille moreretur, quia non eſt adhuc debitè formatus & conſolidatus, ergo, &c.

Poſtea influentia Saturni, cui octauus Menſis aſcribitur. Et ille Saturnus multum infrigidat & ſiccat, & per conſequens ſtringit fœtum, & ideo aliqui Aſtronomi ponunt fœtum generatum in octauo menſe moribundum vel mortuum eſſe, vt in ſequentibus manifeſtabitur. Deinde in nono menſe dominatur Iupiter, qui ſua caliditate & humiditate fœtum lætificat: & fœtus qui generatur in iſto menſe, eſt fortis, & bene diſpoſitus, & longæ vitæ, & eſt fortis gratia caloris, & longæ vitæ gratia humiditatis.

Hic auctor ponit in quo menſe Saturnus habet ſuum dominium, & dicit quòd Saturnus in octauo menſe habet influere. Et nota, quòd ſi in aliquo membro deficientes pueri naſcuntur vel generantur cum quatuor digitis in manu, vel cum tribus, hoc eſt propter defectum ma-

teriæ. Similiter si generaretur cum sex vel cum septem digitis, hoc esset ex abundantia materiæ.

Est autem adhuc notandum, quòd membra corporis organici duodecim signis zodiaci attribuuntur. Primo ergo signum totius sphæræ cœlestis est aries, in quo quidem signo, Sole existente temperato, fit calidum & humidum, & tunc est motus ad generationem, & ideo motus Solis in arietem dicitur principium vitæ, & radix virtutis vitalis: propterea arieti attribuitur caput in homine & eius conditiones. Nam aries in cœlo est dignior pars cœli, quia principium diuisionis sphæræ per duodecim signa, sicut caput in homine vocatur dignior pars corporis, & ideo merito arieti est assignandum, & quia Sol currens in hoc signo calidum & humidum naturæ mouet, & caput in homine dicitur principium spiritus vitalis.

Postquam auctor ostendit influentiam planetarum & stellarum respectu fœtus, nunc consequenter prosequitur de effectu signorum. Nota, Aries est calidus, & humidus, & correspondet Veri. Ver enim est calidus & humidus, & tunc animalia maximè appetunt coitum, quia tunc augmentatur calidum & humidum gratia Solis existentis in ariete, & maximè in viris

tunc

tunc est appetitus. Propter hoc etiam mater ecclesia statuit ieiuniū magis in illo tempore quàm in alio tempore, propter luxuriam illo tempore restringendam, quia tunc homines constricti hyeme reuertuntur ad vigorem.

Vnde versus,

Marte mares, Februóq; canes, Maio mulieres.

Nota, Aries habet dominari super caput in quo vigent omnes potētiæ animæ, pro tanto, quia ipse Aries est principium vitalis operationis, sic & caput in quo vigent omnes potentiæ animæ: & ideo medici dicunt quòd virtus vegetatiua corporis est in capite principaliter determinatè, sed in corde originaliter. Sed dubium est vtrum vita magis consistat in corde quàm in capite. Et videtur quòd in capite, patet per Auicēnam, qui dicit quòd vidit arietem ambulantem corde extincto. hoc esse non posset, nisi vita haberet principium de capite. Sed contra hoc est Auerroys in sexto physic. qui ipsum deridet, dicens se vidisse arietem currere hinc inde abscisso capite. Vnde Auerro. vult, quòd vita principaliter & originaliter sit in corde, sed ex consequenti in capite. Sed medici sunt multum sensuales, & hoc ideo, quia vident in capite esse sensus virtutum, ideo dicunt vitam consistere in capite principaliter, sed non est ita, immo in corde. Sed quid dicemus ad auctorem in littera, qui dicit quòd

caput est nobilior pars corporis. Dicendum quòd hoc verum est secundum apparentiam & maiorem operationem spirituum vitalium, quia in eo apparent magis operationes vitæ quàm in corde. Vnde non dubito quin natura nobiliorem & meliorem partem corporis collocauit in medio corporis. nam cor est primum viuens, & vltimum moriens, hoc non esset nisi cor esset principalißimum membrorum corporis.

Tauro quidem collum, humeri & scapulæ Geminis attribuũtur, cancro manus & brachia, leoni quidem pectus & cor & diaphragma, virgini stomachus & intestina, & costæ, & lacerti attribuuntur. Et hoc videtur esse medietas corporis secundum cursum medietatis cœli, videlicet vt à parte septentrionali est annotata. Libra vero secundam partem corporis respicit, scilicet renes, & est principium cæterorum membrorum. Scorpio vero loca libidinis respicit, tam ex parte viri, quàm ex parte mulieris. Sagittarius nares, & ea per quæ natura secessum dimittit, & posteriora respicit. Capricornus vero genua & alia inferiora respicit. Aquarius vero tibias respicit. Piscis vero quod est vltimum, formationes pedum respicit & plantas, & sic breuiter habitum est iudicium ex parte duodecim signorum.

Hic auctor ostendit de aliis signis dicens, vt patet in textu. Nota, littera vult in tantum quòd Luna existente in talibus signis quæ respiciunt illa mẽbra, vt patet in littera in illis membris, non debet fieri minutio sanguinis Luna existente in aliquo signorum.

Et non opinetur aliquis illa ficta fore. Nam fides huius in multis experimentis valet inueniri. Noscat ergo experimentum quiuis, quod malum & venenosum est tangere aliquod membrum Luna existente in tali signo illius membri: & causa istius est, quia natura Luna auget humiditatem, quod experimur ad sensum, quòd si carnes recentes ponantur de nocte ad radios Lunæ, ibi generantur vermes in carnibus, & illud non semper apparet eodem modo, sed præcipuè in speciali statu Lunę.

Hic auctor confirmat dicta sua per experimenta. Nota si carnes in plenitudine Lunæ ponerentur ad radios Lunæ, tunc conuerterentur in vermes, & tunc magis quàm in alio tempore, quia tunc Luna est multum humida. Et ideo dicit auctor in speciali statu Lunæ, & hoc patet si aliquis vulneratus poneretur ad radios Lunæ, hoc noceret sibi, quia omnes humiditates conuenirent in locum vulneris, & Luna augmentat humiditates, & sic humiditas nimis fiet intensa: sed si ponatur ad radios Solis, non est nociuum,

quia radij Solis faciunt humiditatem exalare, & sic ex istis patet quòd semper in plenilunio mensis maioratur humiditas, scilicet cerebrum, medulla & menstruum, & ideo tunc difficile est studere propter humiditatem cerebri nimis intensam.

Vt illud sanè intelligatur est aduertendũ, quod quatuor sunt status Lunæ secundum Albertum in tracta. de statu Solis & Lunæ. Luna verò in prima eius intensione est calida & humida vsquequo est semiplena, post hoc nunc dicitur calida & sicca quousque sit plena. Deinde est frigida vsque est semiplena in decremẽto, vltimo verò est frigida vsque soli adiungitur, & in hoc statu maximè humectat humida putrefaciendo, ideóq; cum Luna augeat in omnibus membris humiditatem, tunc lædere membrum ferro est idem quod grauiter vulnerare, quia malum est humiditatem addere humiditati, & sic per consequens augmentatur nocumentum.

Hic confirmat dictum suum. Nota quòd primo quadra correspondet aeri, qui est calidus & humidus, & qui generantur in ista quadra, fiunt sanguinei. Secunda quadra est similis igni calido & sicco, & tunc in illo signo generantur cholerici. Tertia quadra correspondet terræ, quæ est frigida & sicca, & tunc nascuntur melan-

cholici

cholici. Quarta quadra correſpōdet aquæ, quæ eſt humida & frigida, & tunc naſcuntur phlegmatici. Et ſecundum hoc dicunt aliqui, quod ſi carnes ponerentur ad radios Lunæ cùm fuerit in quarta quadra, tunc citius conuerterentur in vermes quam in plenitudine Lunæ, quia maximè eſt Lunæ humiditas vigoroſa.

Nota, ſi aliquis doluerit in quarta quadra, tunc non debet trahere ſanguinem, nec vulnerari, & maximè in cerebro. Ratio eſt, quia tunc per illam vulnerationem humiditas augmentaretur nimis, & ideo fieret nociuum in membro.

Sciatis autē ſocij mei, quamuis quædam mulieres cauſam rei huius occultam ignorant, tamen quædam mulieres bene effectum cognoſcunt, & plura mala ex iſto operantur, vt cum vir eſt in coitu cum eis, accidit quandoque viris magna læſio & grauis infectio ex infectione membri virilis per ferrum appoſitum per eas, prout quædam mulieres vel meretrices doctæ ſunt in illa nequitia & in aliis. Et ſi fas eſſet dicere, hoc quidem deſcriberem, ſed quia proprium meum creatorem timeo, ideo de illis occultis ad præſens nihil manifeſtabo.

Hic ponit quædam notabilia, vt patet in littera. Nota quod quædam mulieres ſunt ita

cautæ & astutæ, & accipiunt ferrum, & apponunt vuluæ, & istud ferrum lædit virgam, sed vir non percipit propter nimiam delectationem & dulcedinem vuluæ, postea tamen sentit: ideo maximè cauendum est ne fiat coitus cum menstruosis mulieribus, quia exinde homo posset incidere in leprã, & quandoque in magnam infirmitatem, quia venæ transeunt à singulis membris ad testiculos, ideò testiculis læsis cito potest lædi totum corpus. Vnde dicit Dia. *Si mulierem menstruosam scienter accesseris totum corpus tuum infectum erit & multũ debilitatum, quòd vix infra mensem verum colorem & fortitudinem rehabebis, & sicut liquidum vestimentis tuis adhæret, sic ille fætor omnia interiora hominis corrumpit. Dicit venerabilis* Hypocrates *de naturis hominum: Mulierem menstruosam non accedas, quia ex isto fœtore aër corrumpitur, & omnia interiora hominis confunduntur. Nota auctor timet Deum scribendo secreta vsque ad vltimum, ne aliquis expertus forte malum operaretur per illa secreta.*

Item de quarto statu Lunæ præcipuè possumus effectum declarare prædictum alio experimento, quod sumitur, quòd radij Lunæ de nocte subintrantes & peruenientes ad caput dormientis, faciunt dolorem capitis & fluxum rheumatis. Et causa huius dicta est prius.

Hic

Hic ponit aliud experimẽtum de quarto statu Lunæ, nota quòd causa huius est, quia tũc Luna est multum humida, & quia rheuma causatur ex superfluitate humiditatis, ideo facit catarrhum, vnde versus, Ieiunes, vigiles, faciens sic rheumata cures. Et quia humiditas Lunæ perturbat humiditatem cerebri, & augmentat ipsam, gratia huius augmentationis fit fluxus per nares, & si tunc illi radij inuenirent vulneratum vsque ad mortem læderent ipsum, ideo vulnerati præseruandi sunt à radijs Lunæ.

DE INFLVENTIIS PLANETARVM.

CAPVT. III.

POST hoc verò ad influentias planetarum (quos antiqui vocauerunt deos naturæ super hominẽ ex parte corporis & animæ) nunc reuertamur, &c.

Postquam verò auctor ostẽdit quomodo per planetas habet formari fœtus, hic ostendit quomodo isti planetæ se habent ad fœtum ex parte animæ, vel corporis, vel simul. Notæ quòd pla-

netæ benedicuntur dij naturæ. Ratio quia natura regitur ab ipsis, sicut regnum à rege. Vnde totus ille mundus sensibilis contiguus est à superioribus lationibus, vt tota virtus eius inde gubernetur. Sed diceres, si planetæ sunt dij naturæ, quid tunc facit cœlum stellatum? Dicitur quòd hoc est causa vniuersalis naturæ & vniformis, sed planetæ diuersificant effectum secundum eorum motum: vnde planetæ dicuntur à planos Gracè, quod est planum, siue error Latine, non quòd in se errent, sed quia ex eorum motibus fiunt diuersi errores in mundo & in effectibus.

Saturnus qui est superior, obscurior & grauior & tardior aliis planetis cœlestibus, facit natum qui sub eo nascitur, fuscum in colore ex parte corporis, & planum in capillis nigris & duris, & caput turbidum & benè barbatum, & talis homo continet subtile pectus, & habet scissuras in calcaneis figulariter, & hoc est secundum dispositionem figuralem. Secundũ verò animam malus est, multũ perfidus & malitiosus, iratus, tristis, & malignæ vitæ, fœtida diligens, & turpia vestimenta semper induens, & non est luxuriosus, & in pluribus Venerem minime diligens, imò naturaliter abhorret: vnde breuiter notandum, quòd secundum intentionem magistri

mei

mei in illa ſcientia experti, quicunque natus fuerit ſub Saturno, habet omnes malas diſpoſitiones corporis.

Hic auctor proſequitur intentum ſuum. Et diuiditur in ſeptem partes, ſecundũ quod ſeptem ſunt planetæ. Nota quod Saturnus eſt ſupremus planeta, & complet curſum ſuum in XXX. *annis, ita quòd redit ad eundem punctũ Zodiaci à quo incipit. Et ſecundum Ptolomæum, & magiſtrum Rabimoyſen, Saturnus eſt planeta ſupremus, & maximè diſtat à terra, ita quod ad illam partem vbi tangit ſphæram Iouis, homo veniret à terra in quinque millibus annorum, & in ſeptingentis & trigintaquatuor annis, & in ſeptuaginta ſeptem ſeptimanis, & in tribus diebus, ſuppoſito quod dieta hominis eſſet decem miliaria. Et ſecundum aſtronomos Saturnus eſt tantæ magnitudinis, quia eſt nonageſies maior quàm tota terra. Item dictum eſt in littera quòd Saturnus eſt multum tardus in motu ſuo, hoc debet ſic intelligi, quod in tempore longiori complet curſum ſuum. Vnde Saturnus eſt bene trigeſies maior Sole quantum ad ſuum orbem, & ſicut Sol pertranſit ſuum orbem motu proprio per zodiaci ſigna in vno, ſic Saturnus in* XXX. *annis, & ſic mouetur ita velociter ſicut Sol. Verbi gratia, Si duo homines ambularent, vnus per triginta dies perambularet triginta miliaria, alter vnum miliare, tunc alter qui ambu-*

lat

lat vnum miliare, ambulat citius, non tamen velocior est in motu, eo quòd in æquali tempore pertransit de spacio secundum Philosophum sexto Physicorum. Item nota quod littera dicit, Saturnus facit natum suum fuscum in colore. Ratio est, quia Saturnus est similis terræ, quia est frigidus & siccus, obscurus & niger, & virtualiter facit natum obscurum. Item facit natum pilis duris, quia est terrestris complexionis, & ideò in fœtu humores multos causat & grossos, à quibus generantur grossi pili. Item natus eius est tristis, quia melancholicæ complexionis virtualiter, & melancholici sunt tristes, quia semper inclinant se ad terram. Item natus eius est piger in incessu, quia ipse est grauis sicut terra, & ideo difficulter mobilis. Item, ipse non appetit coitum, quia est siccus, & si vult appetere, posset vti calidis bene conditis, & humidis cibarijs. Item ille natus semper est inuidus & perfidus, quia nullum habet gaudium, sed semper melancholizat, & eius somnia vt plurimũ fiunt vera: sicut videmus fatuos, qui prædicunt sæpe futura per phantasias & melancholias, & ipse semper cupit sedere in angulo solitariè. Item nota, littera dicit quod ipse habet scissuram in calcaneis, id est, diuisiones in pedibus circa anteriorem partem, sicuti equi, & calcaneus est vna pars pedis in anteriori parte, qua primo terram calcamus, &c.

Iupiter

Iupiter verò ſtella regalis exiſtens, pia, dulcis & lucida, temperata & proſpera, facit natum optimum, quia nato ſub eo dat faciem pulchram, oculos claros, & barbam rotundam. Et figurat duos dentes ſuperiores magnos, & æqualiter diuiſos. Et dat homini colorem album rubeo permixtum in facie, & facit longos capillos. Secundum animam verò facit natum bonum & honeſtum ac modeſtum, & erit longæ vitæ, diligens honeſtatem, diligénſque veſtimenta pulchra & ornata, & delectabiles ſapores, odores ei placent, & erit miſericors, largus, iucundus, virtuoſus, & verax in ſermonibus, incedens honeſte, & multum proſpicit terram.

Ponit de ſecundo planeta, qui dicitur Iupiter, vnde ſecundum Aſtronomos complet curſum ſuum in XII. *annis, ita quòd ſub quolibet ſigno moratur ad vnum annum, vnde ſecundũ Aſtronomos Iupiter multum diſtat à terra, quia ad illam partem vbi eſt propinquior terræ, homo veniret de terra in duobus millibus annorum, & in* DXXVI. *annis, &* IIII. *ſeptimanis, &* V. *diebus, ſuppoſito quòd dieta eſſet* X. *miliaria: & magnitudo eius eſt talis, quòd quinquageſies eſt maior terra. Item Iupiter dicitur fuiſſe ille, qui expulit patrem à regno, ſic Iupiter expellit operationem Saturni, quia ſibi contrarius eſt per totum.*

totum, vt patet in littera: quia secundum Astronomos qui nascitur sub Ioue perueniet ad multos honores, facit faciem pulchrã, & facies est nobilior pars corporis. Vnde Iupiter plus laborat in facie quã in alijs membris, & facit hominem album rubedine permixtum, quia ille color est pulchrior inter alios, quia est sanguineus. Item facit barbam rotundam, quia rotunda figura est nobilissima figura, ex secundo de cœlo. Et ideo caput pueri rotundum est diligendum, ideò nutrices solent comprimere & rotundare facies & capita puerorum. Item facit capillos lõgos, quia facit natum calidum & humidum: humiditas enim cum calore est causa longitudinis pilorum, vnde pilus est superfluum & residuum humiditatis quod exit per poros. Et qui cito barbescunt sunt bonæ complexionis. Item natus sub Ioue est bonus secundum animam, fidelis & addiscens, & coitum appetens, & bene appetens, gratia caloris, potens in opere gratia humiditatis sufficientis, & bene capit singula quæ audit, quia habet spiritus habiles & satis humidos, quia humidus benè recipit, quia calidus bene delectatur. Et non est piger, ideo spiritus sensuum exteriorum deferũt species sensibiles ad virtutes interiores animæ, scilicet ad virtutem imaginatiuam, cognitiuam & ratiocinatiuam.

Mars cùm sit intemperatus in caliditate & siccitate, secundum hoc facit natum

ſuum rubei coloris cum quadam aduſtione & obſcuritate, ſicut videtur in his qui paſsi ſunt à Sole, & habet paruos capillos, & paruos oculos, totum corpus habet curuum & groſſum aliqualiter. Secundum animam verò fallax, inconſtans, inuerecundus, iraſcibilis, proditor, diſcordias & bella ſeminans, & ſuperbus erit.

Hic exequitur de tertio Planeta qui dicitur Mars. Nota, quòd Mars mouetur taliter ſub Zodiaco, quod complet curſum ſuum in duobus annis, & diſtat à terra ſic quòd ad illam partem vbi propinquior eſt terræ, homo veniret in cccc. & xc. annis, & xi. ſeptimanis, & quatuor diebus, ſuppoſito quòd dieta eius eſſet nouem miliaria. Item nota caliditas & ſiccitas ſunt cauſa aduſtionis & criſpitudinis crinium, vnde nota nati ſub Marte habent paucos crines cauſa ſiccitatis, & habent curuos ſeu criſpos crines gratia aduſtionis. Iſta apparent, quia videmus cum calamiſtro ſummè calefacto crines criſpantur, patet etiam quòd criſpitudo crinium arguit iracundiam.

Item natus ſub Marte eſt rubei coloris, cum quadam obſcuritate, quia color rubeus cauſatur ex eo quia calidum agit in humidum, & conſumendo humidum relinquit ſiccum, ſicut videmus quando debent comburi lateres, quòd ante

combu

combustionem non sunt rubei, sed postea cõsumpto humido efficiuntur rubei. Et isti nati habent paruos oculos, quia oculus est membrum in quo viget humiditas, quia oculus est aqueæ naturæ ab extrinseco, secundo de Anima. quod patet, si læditur, exit aqua, & Mars est calidus & siccus, ideo non potest formare magnos & pulchros oculos. Item Mars inducit bella, quia exsiccat cerebrum, & cor incendit, & sic ira generatur circa cor. Vnde ira est accensio sanguinis circa cor, & ideo Mars secundum antiquos vocabatur Deus belli. Item est fallax. Ratio, quia est siccus & calidus, & sic semper est iracundus, & cogitat de malo, vt fallat homines & prodat. Item satis appetit coitum, quia calidus, & modicum potest, quia caret humiditate.

Sol quidem regalis stella existẽs lumen mundi & oculus vocatus, natum sub eo facit carnosum, & faciem pulchram, & oculos magnos, colorem album cum quadam rubedine, benè barbatum, & longos capillos. Secundum animam verò, vt quidam scribunt, facit hypocritam & malum, iustum in exteriori parte apparentem, & facit homines multum scientes secundum aliquos. Sed inueni aliquos dicentes, quòd natus sub illo planeta est regularis religiosus, profundæ deuotionis, sapiens, diues, diligens bonos, deprimens malos.

Sequitur de quarto planeta qui dicitur Sol. *Vnde* Sol *de sua natura est planeta calidus*, & *ideo influit nato sub eo calorem*, & *est siccus, sed temperatè*. Sed dices, *si* Sol *est siccus sicut* Mars, *quare non influit eundem effectum?* Dicendum *quòd propter caliditatem* & *siccitatem* Sol *virtualiter est humidus*, & *non siccus, nisi temperatè*. Item, Sol *secundum antiquos dicebatur pater* Deorum, *quia* Sol *est principium vitæ, id est, influens esse omni rei, ita quòd* Sol *per eius accessum ad hemisphærium nostrum influit fertilitatem*, & *generationem*: & *post eius recessum videmus flores arescere*, & *terram fieri aridam*, & *in quolibet signo manet quadraginta dies*, & *cursum suum perficit in vno anno, motu proprio* & *naturali*. Et *secundum* Astronomos *tantum distat à terra, quòd ad illam partem quæ propinquior est terræ, homo veniret in* CCCC. & XXX. *annis*, & XXV. *septimanis*, & *duobus diebus, ita quòd dieta eius esset* X. *miliaria*. Item *natus sub sole est hypocrita*: & *dicitur ad hypo, quod est sub*, & *crisis aurum. quia habens malum sub auro, id est, sub bona apparentia, versus*,

Omnis hypocrita facie tenus est heremita,
Mente licet tacita latens anguis aconita.

Item *sol calefacit temperatè*, & *ideo facit natū sub eo magnæ sapientiæ, quia calor saltem moderatus est instrumentum operandi virtutes*

animæ, quia calor facit spiritus agiles & promptos. Item dicunt quidam, Natus sub sole libēter vult mitti in exiliū, quia amabilis est & iucundus: ideo deus prouidet sibi de omni bono. Item sol secundum Ptolomæum in Centiloquio suo dicitur esse octies maior quàm tota terra.

Venus est stella beneuola, & facit natum pulchrum, & maximè oculis & superciliis carnosum, mediocris staturæ: secundum animam verò blandum, facetum, eloquentem, musicalia diligentem, voluptatem, gaudium & choream desiderantem, ornatum corporis diligentem, & suauiter incedentem.

Prosequitur de quinto planeta qui dicitur Venus. Vnde Venus habet plura nomina. Primo dicitur Venus à venerando, quia antiqui venerabantur eam causa amoris. Etiam dicitur Lucifer, quia de mane lucem indicat quādo Solem præcedit: secundo de vespere dicitur Hesperus, quia vesperum de nocte indicat, solem tamen sequendo, & habet colorem candentem & fulgentem inter sydera, & complet cursum suum in ccc. & trigintaocto diebus, & Venus est in magnitudine sicuti vna pars de vigintiocto partibus terræ: & secundum astronomos tantum distat à terra, quòd ad illam partem vbi propinquior est terræ, homo veniret in sexagintaquinq; annis, & x. x. septimanis, & vno die: supposito

quòd

quòd dicta hominis esset decem miliaria. Nota, Venus est planeta calidus & humidus virtualiter, & facit natum luxuriosum & pulchrum, quia gratia humiditatis facit ipsum posse in opere. Item facit natum diligere musicalia, quia musica est vtilis pro cantantibus & amatoribus, quia carmina confortant amorem. Item nota, supposito quòd Venus & Saturnus venirent secundum oppositum, tunc natus illo tempore non esset omnino malus, nec omnino bonus, sed medio se haberet modo: quia bonitas Veneris retardat malitiam Saturni quantum potest, & sic facit medium.

Mercurius, quem astronomi solent asse qui, asserunt & eius radios contrahi, facit natum corpore gracilem, satis paruæ personæ, barbæ pulchræ & raræ. Secundum animam verò erit sapiens & subtilis, philosophiam diligens & studium, & erit bonorum morum & perfecti sermonis, & ille multos acquirit amicos, & tamen non multum fortunatus. In eo bona consilia vigent, verax, & nullius perfidiæ, expers infidelitatis, & inscius, & non conscius, id est, socius in malo.

Hic exequitur de sexto planeta qui dicitur Mercurius. Nota quòd Mercurius semper graditur cum Sole, & nunquàm ab eo distat amplius quàm triginta gradibus. Colorem habet ra-

diãtem, rarò propter vicinitatem Solis videtur, sed tamen in meridie mediante speculo videtur. Et dicitur Mercurius, quasi Mercatorũ kyrios, id est, dominus, quia mercatores indigent eloquentia. vnde Mercurius dicitur Deus eloquentiæ, & complet cursum suum in trecentis & triginta tribus diebus, ita quòd modicum minus quàm per annum. & quantitas Mercurij est sicut vna pars de vigintiduobus millibus partibus terræ, ideo stella est parua.

Litera dicit quòd Mercurius cõtrahitur à radijs Solis. Ratio est, quia continuè mouetur sub Sole, & propter radios Solis videri non potest, quia maius lumen offuscat minus. Item natus sub eo diligit philosophiam, quia facit natum subtilem secundum animam, ideò diligit subtilia. Item Mercurius facit hominem loquacem, multas patitur infirmitates, estque ipse boni consilij.

Luna cùm sit velocioris motus, facit natum vagabundum, sermone verum, nullius seruitij, iucundum, & mediocris staturæ, & habet inæquales oculos, scilicet vnum altero maiorem.

Exequitur de vltimo planeta qui Luna dicitur. Septimo nota quòd Luna est velocißimi motus, ideò natus eius est vagus, nec potest durare in aliquo officio vel seruitio. Et quòd Luna est velocißimi motus, patet, quia quanto planeta

est

est inferior, tanto citius mouetur, quia Luna complet cursum suum in vigintiseptem diebus, & septem horis. Secundum Astronomos tantum distat à terra, quòd ad eam partem vbi propinquior est terræ ad concauum orbis lunæ homo veniret in duodecim annis, & LVIII. septimanis, & tribus diebus, supposito quòd dieta eius esset X. miliaria cum dimidio. Nota quòd Luna habet lumen à Sole, & quando currit cum Sole, habet maiorẽ vigorem & vim, & in nouilunio, & in quolibet mense anni complet cursum suum per XII. signa. In Luna videmus maculam, & causa huius est per Comment. secundo de Cœlo, quia Luna est corpus rotundum & rarum & densum ex nubibus, & ideo in medio propter raritatem non potest reuerberare lumen Solis, & penetrat ipsum in medio, & per hoc patet obscuritas.

Et sciendum quòd omnes stellæ & aliæ partes corporis supercœlestis illa officia diuinitus exequuntur, & semper sic agunt, & sic nunquàm expediuntur quantum ex parte eorum, & ideo fas est dicere secundum ea quæ dicta sunt, omnia inferiora à superioribus reguntur, & ideo illa quæ diuino sacrificio & bestiali immolatione, & alia quæ in mundo sunt, non possunt remouere actionem corporum supercœlestium dantium vitam & mortem.

Hic auctor ponit vnum notabile quod prius dictum est, quòd natus sub diuersis planetis diuersimode regitur & producitur. Diceret aliquis, *quomodo, quare, vel per quem sunt stellæ sic ordinatæ?* Respondetur, *quòd per diuinam naturam talis ordinatio facta est.* Deus *enim sic ordinauit dominia planetarum, & illud patet duodecimo* Metaphysicorum. Et *auctor vult quòd per ieiunium & sacrificium bestiarum, non potest remoueri planetarum cursus.* Illud *probatur, quia motus cœli semper est vniformis & regularis, septimo* Physicorum, *& semper inuariabilis.* Sicut *ergo* Deus *instituit ab æterno, sic ab æterno, vel in æternum permanebit.* Sed *contra,* Sapiens *dominabitur astris, secundum* Ptolomæum *&* Theologos. *& hoc non esset, nisi cursus planetarum & effectus impediri possent.* Respondetur *quòd sapiens sic dominatur astris, quando videret aliquem effectum* Saturni *de necessitate, vt frigiditas, tunc potest se cauere à nocumento, sed non potest impedire eorum effectum simpliciter, quando ita semper agant.* Et *auctor loquitur naturaliter, cum dicit per sacrificia non potest remoueri effectus planetarum, quia* Theologus *tenet ibi oppositam partem, quia omnia sunt in potentia* Dei, *&* Deus *agit libere, & sæpè exaudit orationes fidelium.*

Ex istis verbis sic fortè aliquis crederet

me sic

me ſic cadere in duplici peccato. Primo quidem quia ſtatim viſa ſuperficie verborum concluderet ex eis verbaliter, omnia de neceſsitate venire. Secundo, quòd me occultorem Chriſtianæ fidei vellet dicere: ſed quia declaratio amplior eſt in hac parte, ideo eam omittimus. Et de illis planetis & viriliter de ſuperioribus corporibus cœleſtibus quo ad influentiam reſpectu inferiorum, in tantum dictum eſt. Eſt autem notandum, quòd aliquando plures fœtus naſcuntur in matrice, hoc autem eſt per diſgregationem ſeminis in ipſa matrice, quia matrix habet cellulas in ſe: cùm autem in quamlibet cellulam recipitur materia fœtus, ibi fiunt multi.

Hic reſpõdet cuidam quæſtioni, quia aliquis poſſet contradicere auctori. Ex dictis namque patet, quòd omnia ex neceſsitate veniunt, quia eueniunt iuxta curſum planetarum, & ille non poteſt impediri, ſecundum auctorem. Vnde omnia benè eueniunt ex neceſsitate conditionata, ſed non abſoluta: hoc declarat, quia quilibet effectus de neceſsitate euenit, ſtantibus ſuis cauſis neceſſarijs & infallibilibus, vt dicit Ariſtoteles ſecundo Poſteriorum: ſed quia maior quãdoque eſt indiſpoſita, ideo eorum effectus impediuntur per accidens: & ſic ſuppoſito quòd virtus planetarum in tali ſigno inducat mortem,

tamen adhuc homo per remedia potest conseruari: & sic materia non est disposita seu apta ad talem effectum. Ex illo *patet error illorum qui dicunt omnia euenire de necessitate constellationis.*

DE GENERATIONE

ANIMALIVM IMPERFECTOrum. Caput IIII.

VT autem ea quæ dicta sunt lucidiori lumine cognoscantur, & quomodo aliquando plures fœtus fiũt in matrice, & plures pueri nascũtur, sicut duo gemelli, opportunum est modicum transgredi ab hominis generatione, & videndum est de generatione animalium imperfectorum, quæ non ex semine, sed putrefactione generantur. Iuxta quod notandum, quòd illa animalia imperfecta, sicut muscæ & similia, non semper eodem modo generantur, sicut perfecta animalia, quia per decisionem seminis non generantur, sed ex putrefactis, vt patet 4. Metaphysic.

Caput quartum in quo auctor agit de formatione fœtus in vtero. & primo facit digres-

sum

sum à proposito. Secundo regreditur ad propositum, vbi respondeamus, quòd muscæ & araneæ sunt animalia imperfecta, nō sunt de perfectione vniuersi, non tamen sunt omninò frustra, quia natura ipsa ordinauit, vt malos humores absorbeant, vt eò melius homines à malis humoribus præseruarentur.

Vtrum autem animalia eadem ex semine vel sine semine generantur, dubitatio est apud plures. Opinio enim Auicenn. lib. de diluuiis, est, quod eadem animalia ex semine & sine semine generantur: & hoc declarat, quia diluuium fieri potest adhuc vniuersale, & in tali diluuio corrumperentur omnes viuentes, corruptis autem omnibus viuentibus fierent influentiæ in cadauera mortuorum quæ putrefacta sunt, & tunc ex virtute cœli generabuntur eadem quæ prius fuerunt, ita quòd vnum generabitur ex putrefactis, & aliud per decisionem seminis sibi simile generabit in specie: igitur eadem ex semine & sine semine generabuntur. Et declarat possibilitate huius ad sensum, dicens: Capiantur capilli mulieris menstruosæ, & ponantur sub terra pingui vbi iacuit fimus tempore hyemali, tunc in vere siue æstate quando calescent calore Solis, generabitur serpens longus & fortis, ille vltra generabit sibi similem

in ſpecie, per deciſionem ſeminis. Et illud idem declaratur in mure, quia tempore ſuo quidam mus erat factus ex putrefactione, & ille vltra ſibi generauit ſimilem in ſpecie ex ſemine. Plures poſſent adduci rationes, ſed prædicta ſufficiunt, quia longum eſſet omnia accidentia ad illam materiam enarrare.

Hic auctor mouet dubium. Primo ponit opinionem Auicennæ & rationes eius. Secũdo reprobat illam ibi breuiter. Ad illam opinionem nota, quòd Auicenna poſuit datorem formarum, vt per Commentatorem XII. *Metaphyſicorum, &* XIII. *& ideò ipſe vltra poſuit quòd virtus diuina mediante motu planetarum poßit infundere formas, & dare eſſe, tunc vltra ex putrefactione rebus generatis, illa vtraq; generant ſibi ſimilia: ſicut poſuit, ſi virtus ſolis in terra producit plantam, quòd illa mediante fructu & ſemine poſſet producere aliam plãtam. Nota quòd crines mulierum menſtruoſarum ſunt multum humidi, großi & venenoſi, & ideò ſi ponantur ſub pingui terra in hyeme generabuntur humiditates, & venenoſitas per ſolis virtutem, & poſſunt verti in ſerpentes. Sic dicitur baſiliſcus fieri artificialiter in fimo ex ouo. Vnde fimus eſt terra pinguis, aruinata, humiditate repleta, ideo facit aliquid fructificare, vnde in terra arida & ſicca illud non habet veritatem. In hyeme*

fimus

ſimus ab intra eſt humidus & calidus ſufficienter, quia frigus circunſtans non permittit calorem innatum exhalare & recedere. Nota *quòd mus qui generatur ex putredine terræ, eſt groſſior alio mure generato per deciſionem ſeminis, & ille habet caudam maiorem, & eſt multum venenoſus, quia materia fuit putrida valde ex qua productus eſt.* Item *Auicenna poſuit quendam vitulum cecidiſſe de cœlo, quem dixit generatum fuiſſe in aëre ex putrefactione.*

Sed breuiter ad illam opinionem dicendum eſt, quòd ipſa non eſt vera. Et ratio eſt, quia ſecundum Philoſophum 8. Phyſic. ſicut aliquis habet propriam materiam, ſic proprium habet agens, quia tali materiæ eſt talis forma, quia alius eſt actus materiæ, & alius eſt actus formæ, vt dicitur 8. Metaph. & cùm illa animalia habent diuerſas formas, ergo & materias, & per conſequens diuerſa agentia & generantia habebunt. Intentio enim Phil. 8. Phyſi. eſt, quòd eadem animalia ſaltem ſecundum ſpeciem poſſent fieri ex ſemine & ſine ſemine, ſicut ſanitas quandoque fit ab arte, quandoque à natura. Sed in hoc differt ab Auicenna, qui ait, quòd nunquam animalia perfecta ſine ſemine fiant: ſecundum autem Philoſo. hoc non eſt verum: differt etiam ab eo,

quia

quia secũdum doctrinam Philos. 1. Meteo. Diluuium vniuersale est impossibile apud naturam tam per ignẽ quàm per aquam. Et hanc rationem ponit Albertus, quòd diluuium fit ex constellatione humectante, ideo si cõstellatio humectans respicit vnã partem terræ, tunc alia opposita terræ respicit aliam partem, scilicet constellatio desiccans. Et quantum vna humectat in vna parte, tunc alia desiccat in alia parte, ideo impossibile est quod dicit Auicenna.

Hic improbat opinionem Auicennæ. Et non rationem Commentatoris, probando quòd generatum ex semine, & sine semine, differũt specie, sic quòd agens est diuersum, & recipiens diuersum, & sic receptum erit diuersum, sed à propagatis, & à putredine generatis, sic est quod materia est alia, scilicet semẽ, & putredo, igitur &c. Item agentia sunt duplicia, sicut virtus Solis *& stellarum cum calore incorporata in putrefactis ab vna parte, & agentia à quibus semina deciduntur ab alia parte, scilicet in propagatis: sic illi duo mures differunt specie, & si serpens generatur à crinibus, & vltra alius generatur per decisionem seminis, illi differunt specie.* Not*a quòd impoßibile est fieri diluuium vniuersale, quia planetæ nõ possunt sic concurrere, sed benè fit diluuiũ particulare.* Vt *si omnes planetæ frigidi concurrerent in hoc frigido signo piscium,*

quia

quia illud signum est summè frigidum, ideò contingere posset, quòd diluuium tunc generaretur in vna regione, quam illud signum respicit, & sic non posset fieri nisi miraculose vniuersale diluuium. Legitur enim quòd factum fuit diluuium vniuersale propter malitiam hominum, de illo nihil hic ad propositum, cùm naturaliter loquamur. Ex dictis nota, per experientiam videmus, quòd tēpore hyemali in vna regione plus generatur de aqua, & in regione opposita vbi est æstas, plus generatur de aëre & igne, secundum cursum planetarum.

Respondeamus & dicamus, quòd quædam sine semine generantur, & causam huius generationis reddit Philoso. 4. Meteororum dicens: Calor disgregans corpus mixtum, facit per hoc quod subtile extrahit, & relinquit grossum: & non est absolutè calor, sed est virtus constellationis cœlestis. Et Philosophi intentio est, quòd materia ex qua animal sine semine nascitur, est aliqua humiditas subtilis, in qua quidem calor naturalis sæpè agit ex parte cœli, qui dum proportionatus est materiæ, in quam quidem materiam forma talis animalis debet introduci, hanc humiditatē calor cœlestis iam dictus, segregat à qualibet parte grossi terrestris. Et secundum intentionem Philosophi 7.

Meteo

Meteororum hæc generatio est vniuoca, saltem virtualiter, non autem formaliter. Per hoc soluitur dubitatio, quam quidam faciunt dicentes: Omne quod generatur vniuocè, ex sibi simili generatur in specie. Verum est, aut formaliter aut virtualiter, vt iam dictum est. Circa hoc nota, quòd ex eadem materia plura animalia imperfecta nascuntur, vt ex equi stercore nascuntur muscæ, vespæ, & plura alia, & diuersi coloris & figuræ, & similiter scarabæi.

Hic soluit dubitationem, & respondet secundum intentionem suam. Nota quòd secundum Albertum talis est modus generationis animalium ex putredine, quia calor solis quando protenditur vsque ad materiam putridam, tunc extrahit humidum subtile ab illa materia, & generantur quædam pelliculæ, ita quòd calor interior non permittitur exire, & tunc virtute solis ille calor qui est in materia putrida petit exitum, & impeditur, & ex tali motu sursum & deorsum generatur quidam spiritus pulsans, mediante quo spiritu vita producitur in tali materia. Et si quæratur vtrum ille spiritus pulsans sit substantia vel accidens. Dicendum quod *est substantia, quia mediãte virtute formatiua ille spiritus agit, & quia agens nonnisi mediante spiritu substantiam producit, ideò necesse est*

illum

illum ſpiritum eſſe ſubſtantiam, & ille ſpiritus eſt corpus ſubtile, generatum ex ſubtiliori parte materiæ mediante putredine. Sed *dubitatur vtrum ille ſpiritus ſit animatus vel inanimatus. Dicendum eſt quòd ille ſpiritus non eſt formaliter animatus, ſed virtualiter, quia educit animam viuentis effectiuè de illa materia putredinali.* Et *ideò* Auicenna *in duodecimo* Metaphyſicorum*, in illa digreſsione vbi improbat* Auerroim*,* Platonem *, &* Themiſtium*, quòd ex putredine generantur ranæ. Sed auctor dicit, calor ſolis attrahit humidum à putredine.* Probo *per experientiam.* Accipio *vnum murem putredinalem, & ponam in locum vbi ſunt radij ſolares in vigore, inuenio quòd calor ſolis facit exhalare totam materiam muris, ita quod nihil remanet ibi niſi pellis.* Nota *quòd generatio* VI. Metaphyſicorum *diuiditur, & quædam eſt vniuoca, quædam æquiuoca.* Aequiuoca *eſt, quando formaliter generans & genitum differunt ſpecie, vt ſi generatur mus de terra, &c.* Vniuoca *eſt, quando generans & genitum conueniunt in ſpecie, vt homo generat hominẽ, vel equus equum. Et ex illo ſoluitur dictũ* Philoſophi VI. Metaphy. *quando dicit, Omne quod fit, à ſimili ſuo in ſpecie fit.* Verum *eſt de generatione vniuoca, ſed non æquiuoca.* Nota *quòd animalia generata ex putredine, non habent ſemper eundem colorem, ſpeciem, vel figuram.* Ratio *eſt, quia iſta*

anima

animalia differunt specie, modò quæcunq; differunt specie etiam dicuntur differre figura, & in colore naturali, quia ista consequuntur formã.

Causa autem diuersitatis illorum animalium est diuisio seminis in matrice, & illud est verum principaliter in animalibus perfectis. Et est notandum, quòd in matrice mulieris plures sunt cellulæ, quando tunc semen decisum à patre sic colligitur, quòd in vnaquaque cellula matricis pars seminis sic recipitur, tunc est modus generationis plurium fœtuum, & ille modus generationis respectu animalium imperfectorum accipit simile, ita quòd ibi inest aliquid loco matricis, & aliquid seminis. Et ideò talis humiditas diuiditur per loca eductionis fœtus in putrefactis, & ideo multiplicantur talia animalia. Et causa similitudinis talium animalium, similitudo humidi educti de corpore in partes homogenas & diuersitas speciei talium animalium sumitur per oppositum, scilicet per humidum eductum in partes heterogenas.

Hic auctor infert causam, quare aliquando plures pueri nascuntur. Vnde plures sunt causæ plurium fœtuum particularium. Prima est diuisio seminis in cellulas, & non est sufficiens, quia expertum est per obstetrices, quòd semel

vna

vna domina peperit massam carneam, continentem septuaginta figuras hominum: modò certum est quòd non sunt tot cellulæ matricis. Secunda causa est abundantia seminis, & tunc diuiditur, & spargitur, & fiunt plures fœtus. Tertia causa est, quia quando mulieres in coitu nimis mouent se, & tunc circum dispergitur semen, & fiunt plures fœtus.

Quòd autem quædam animalia generata sunt longa & stricta, & quædam breuia, hoc est ex diuersitate complexionis humidi, quia ex cholerico calido & sicco generatur corpus longum, strictum & gracile, eo quòd calor in eo multum extenditur. Ex flegmatico frigido & humido generatur animal breue & latum, quia humor aqueus est multum dilatabilis, & frigiditas non multum extendit ipsum. Sed ex sanguineo calido & humido generatur animal medium inter longum & breue, propter calidum & humidum temperatum. Sed ex melancholico generatur animal strictum & breue, quia frigiditas non permittit ipsum extendi, & siccitas non permittit ipsum dilatari. Ex cholerico autem accidentali & adusto, generatur animal longum & valde gracile, quia feruor caloris eius multum extenditur, & siccitas mediata & moderata

attenuatur. Et est notandum quòd cholericus est crocei coloris vt frequentius, & sanguineus rubei coloris, melancholicus nigri coloris, & flegmaticus albi coloris. Et quorum natura permixta fuerit, horum & qualitas & color necessariò permixtus erit. Sic ergo in hoc capitulo habemus modum generationis animalium imperfectorum ad similitudinem perfectorum, & quomodo plures fœtus simul fiunt, tam in perfectis quàm in imperfectis, & quare aliquod animal est longum & aliquod breue, aut quare talis coloris vt frequentius.

Hic auctor ostendit causam quare quædam animalia generata sunt longa, & quædam breuia, vt satis patet in textu. Nota quòd *nullus homo sit purus cholericus, flegmaticus, sanguineus, vel melancholicus, sed omnes sunt mixti, sed vnus benè plus habet de sanguine quàm alter, quia nullum est animal, in quo elementa æqualiter dominantur, vt probat* Auerrois I. *de* Cœlo, *quia si hoc esset verum, homo vbicunq; poneretur, quiesceret, quod est impoßibile.* Et *tantum de generatione animalium imperfectorum.*

DE

DE EXITV FOETVS DE VTERO.

CAPVT V.

NVNC autẽ ad ſuperius dicta de generatione & formatione embryonis in vtero materno, ſermonem noſtrũ conuertamus, & de modo exitus dicamus. Et primo videndum eſt, quomodo iſtæ tres potẽtiæ animæ, ſcilicet vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua, veniũt ad materiam fœtus, ſiue quo ordine. Iuxta quod eſt notandũ, quòd illud eſt alterius negotij quã preſens materia requirit, quia reſpicit ſciẽtiam lib. de Animalibus, tamen aliquantulum de ipſo breuiter tangamus.

Primo præmittit quædam neceſſaria. Littera dicit quo ordine, quia inter iſtas potentias eſt ordo perfectionis & communitatis, ideo dicit Commen. 1. metap. inde erroribus, quia primo recipiuntur, & accipiunt formas vniuerſales, & poſtea minus viriles vſque ad determinatas, ergo ſemper eſt ordo.

Sperma vero collectũ in matrice mulieris augmentatur ſtatim quando infuſum

est ei, & quādo matrix est bene clausa, sed alimentum siue augmentum est à potētia animæ vegetatiuæ, quia spermate deciso à patre vel generante demissa est ista potentia vegetabilis, & hoc patet 2. de Anima. Vbi dicitur quod potentiæ vegetatiuæ sunt duo opera, scilicet generare & alimento vti, quia planta generat plantā, animal verò animal. Vnde videtur quod ab illa anima fluat virtus generatiua proficiens, seu competens generationi embryonis: postea verò tempore subsequēti secundū exigentiam naturæ superadditur materiæ anima sensibilis, & postea anima illius speciei vel illius. Et illæ virtutes, scilicet vegetatiua & sensitiua, distinguūtur per operationes, quæ vltra differunt per obiecta, & non differunt illæ duæ potentiæ, scilicet vegetatiua & sensitiua, ita quòd sunt duæ potentiæ distinctæ secundum essentiam. est enim vna & eadem essentia vegetabilis, quamuis non eodem modo. & hoc dicit Phil. 16. de anima. Embryo primo viuit vita plantæ, secūdo vita animalis, tertio vita huius speciei vel huius. Etiam additur in homine virtus intellectiua, quæ nō generatur à materia sed à cœlo, & est de formis infusa, vnde est finis & perfectio omnium formarum existentium inferius. Iam consueuit

uit apud medicos dici, quòd prima vita est latens & occulta, media apparens & manifesta, vltima verò excellens & gloriosa. A prima est sensus naturalis, à secunda sensus animalis, à qua est sensus, visus, auditus, & etiam motus voluntarius: à tertia vero est sensus spiritualis, à quo importatur discretio & persecutio, & sic de aliis.

Hic auctor ostendit intentum suum, ostendendo, quomodo istæ tres potentiæ veniunt ad materiam. Nota quòd spiritus & semen viri est quodam modo vitalis, quia viuit vita hominis. Et quando istud recipitur in matricem viuam, & calidam, tunc operatur in semine mulieris, & virtus vegetatiua & formatiua. primo generat pelliculam secundinam, cui semen inuoluitur, & sic continuò se mouet ac semẽ mulieris, & penetrat in materiã lõgam, latam, & profundã. Et incipit ibi virtus formatiua, & generat spiritus pulsantes, & pulsatiles, & in eo generat illos spiritus pulsantes, facit materiam viuam, & format venas & neruos, in quibus currunt illi spiritus. Vnde spiritus & venæ pulsatiles, vel saltem proportionabiles eius, inueniuntur in arboribus & in plantis, & tunc materia sic viuente vita spirituum qui vegetãt illam materiam, tunc anima sensitiua recipitur in illa materia. Et tunc in homine materia stante sub anima

cognitiua, quæ est vltima forma naturalis, per virtutem Dei & cœli intellectus infunditur & introducitur. Vnde loquendo tam Physicè quàm Theologicè intellectus non educitur de potentia materiæ, quia intellectus non est corpus nec virtus in corpore, per commentatorem tertio de anima, commento quinto & quarto. Sed theologicè loquendo, tunc anima est forma substantialis corporis humani, dans sibi esse substantiale. Sed Auerrois ponit quòd intellectus copulantur nobis solum à generatione, & per copulationem phantasmaticam, sicut nauta naui per nauigationem, & ponit quòd sit vnus in omnibus hominibus, & ille articulus est ab ecclesia condemnatus. qui enim hoc credunt, saluari non possunt. Et per hoc tenent potißimè Aristotelem esse damnatum, quia in illa opinione videtur mortuus fuisse. Ita quòd ad minus dubitauit sic, quod non firme credidit quemlibet hominem habere distinctum intellectum à Deo creatum, sicut videtur in 2. de anima. Nota quòd illa forma dicitur educi de materia quæ extenditur extensione materiæ, ita quod tota est in toto, & pars in parte extensiuè, vt anima sensitiua in corpore pedali est pedalis, & in semipedali semipedalis, licet sit tota in toto virtualiter. Nota, quòd auctor videtur ponere illud quòd potentia vegetatiua, sit pro aliquo tempore in materia, pro quo non est sensitiua. Illud est verum manifestatiuè,

ita

ita quòd prius manifestantur opera huius potentiæ, & prius apparet fœtum nutriri & augmentari antequam sentiat & se moueat.

Tempus verò egreſſionis fœtus ab vtero materno, vt frequentius eſt in nono menſe, quibuſdam tamen in octauo, quibuſdam in x. & quibuſdam in xi. & etiam non vltra. Quædam verò mulieres ſolent parere in vi. menſe & abortiue, ideo naturam hominis non producunt, ſed aliquam materiam carneam & lacteam. Illud autem accidit eis propter plura, vt patet: quia materia menſtruorum corrupta eſt, vel per nimium motum per quem rumpitur matrix, vel propter alia mala. Et ideo meretrices & doctæ mulieres vel lenæ in hac arte, quando ſentiunt ſe impręgnatas, mouent ſe de loco ad locum, de villa ad villam, ducunt choreas, & multa alia mala, & frequentius multum coeunt, & luctantur cum viris, vt per motum liberentur à conceptione, & cupiunt coitum vt per delectationem obliuiſcantur dolorem qui generatur ex deſtructione fœtus.

Hic auctor exequitur intentum ſuum de egreſſu fœtus. Nota quòd omnis fœtus qui egreditur in nono menſe, vt ſæpius viuit, quia ille fœtus eſt bene maturus, & ſatis fortis, quia

nonus mensis correspondet Ioui. Iupiter verò est beneuolus planeta, scilicet calidus & humidus. Ideo est ministrator & nuncius vitæ. vita autem consistit in calido & humido. Auctor dicit, quandoque in XI. mense fit egressus, & illud non est verum, sed mulieres decipiuntur in computatione. quandoque concipiunt vnam massam seminis, & post aliam quindenam imprægnantur, & tunc putant se concepisse prius, vnde illa massa prius concepta eijcitur, & emittitur tempore conceptionis. Nota quòd quando puer primo egreditur, tunc ponit digitum ad os, ex suæ naturæ exigentia. Ratio quia puer exit de matrice tanquam de balneo calido, & tunc veniens ad aërem sentit frigus, ideo ponit digitum ad os calidũ, vt calefaciat ipsum. Item quando nascitur tunc sonat, quia patitur ab aëre frigido. Et si facit clamorem in ventre, signum est quod non erit viuus, quia aliunde non faceret clamorem, nisi à quadam læsione vel pressura.

Est autem notandum quòd iuuenes ex timore & ex ictu tonitrui sæpe disponuntur: quòd fœtus vitam habẽs moritur, & si vitã non habuerit, possibile esset ꝙ semen motu naturali à forma hominis destrueretur. Causa autẽ huius primo accidit ex parte timoris, à quo totum corpus immutatur & disponitur ad ægritudinem, & per eius aduentum fœtus læditur & extingui

tur

tur. Secundo ex parte fulminis, quod pene trat vsq; ad interiora, & ea destruit, & com bustionem facit: tamen nullũ signum adu- stionis extra apparet, propter vaporis illius subtilitatem. Et est etiam vapor ille fortis- simus, qui etiam quandoque interficit ho- minem, eò quod penetrat ad membra vita lia interiora, & propter subtilitatem non apparet adustio, eò quòd magis lædit ictu quàm calore. Et tunc vt frequentius secun dum dispositionem naturalẽ interiorem, vbi fœtus inuenitur dispositus, tunc consu mit totum humidũ radicale & complexio nale ipsius fœtus, & tunc fœtus extingui- tur. Et sciendum quod illa non sunt ficta, quia sicut recitat Albert. de operatione & effectu fulminis, quod in ictu tonitrui quã doq; videtur comburi calceum pede illęso, & è conuerso. Et quandoq; pili iuxta loca libidinis membris illæsis, & quòd ictus ful- minis pertingit ad interiora per hunc mo- dum quẽ dixi. Fides huius est, quia vene- nosus serpens percussus à fulmine, per pau cos dies vermiculat & putrescit. Et est ser- pẽs à quo tollitur venenum per huiusmodi impressionẽ. Item signũ fidei est doliũ per tusum, cuius vinum stetit per aliquod tem pus non exeundo. De his autẽ & de eorum causis superfluum est hic determinare.

Hic auctor ponit quædam notabilia. Et primo nota quòd tonitruum quandoque ex calore fit, scilicet quādo exhalationes calidæ recipiuntur inter nubes, & ibi per frigus nubium exāgitantur, & tunc scindunt nubem, & ex tali forti motu fit tunc incensio illarum exhalationum, & sic per cōsequens fit coruscatio. Et ideo omnes illi grauiter peccant, qui dicunt quod fiat in tertia regione aëris, quia fit intra nubes. Et duo sunt motus tonitrui, scilicet ictus & fulmen, modo ictus ille quandoque scindit arbores, & ille est sonus, & ictus non scindit, sed fulmē, quia est valde subtile, quia generatur ex exhalatione subtili & calida, & illud fulmen sæpe comburit calceum pede illæso. Quia quandoque fulmen ita cito recedit, quòd pedem non tāgit, & quandoque comburit pedem, calceo manente illæso. Ratio, quia calceus est substantia porosa, sicut omnis pellis, ideo fulmen transit per omnes poros calcei, & inuenit pedem resistentem, ideo illum comburit.

Sed de his quæ dicta sunt in textu quædam dubia moueri possent, quorum solutiones & determinationes vobis cōmitto. Primum est, vtrum possibile sit in illo tempore, quando vir est in coitu cum muliere, si effectus fulminis per tēpus illius motus fuerit, si semen receptū hora eiectionis possit recipere aliquā nouam impressionē,

per

per quam diſponatur ad aliquid aliud, quam ſua natura particularis intendit.

Hic auctor mouet quædam dubia quæ non ſoluit, ſed remittit ea nobis ſoluenda, & primum dubium ſoluitur ſic, & dicitur quod fulmen in hora eiectionis ſeminis poſſet impedire ſemen à forma, quam agens particulare intendit. Quia poßibile eſt quòd fulmen faciat materiam venenoſam, & ſic facit ipſam ineptam ad generationem hominis, ita quod ex illa materia generantur bufones & alij vermes, & ſic patet ſolutio primi dubij.

Secundum dubium, vtrum in hora eiectionis ſeminis, id quod influitur à planetis poſſet prohiberi ab ipſo fulmine & tetigiſſe materiam ſeminis ex parte patris & matris.

Hic mouet ſecundum dubium, & poteſt ſic ſolui quòd virtutes planetarum poſſunt impedire fulmen, ideo quia planetæ quidam influunt vitã, & eſſe tale hoc fulmen deſtruit. Tunc vltrà dubitatur, quare hoc potius fit in principio eiectionis ſeminis, quã tempore ſequenti? Dicendum quòd tempore eiectionis tunc ſemen eſt adhuc tenue, & cito poteſt impediri. Secundo dubitatur, quia dictum eſt quòd ſuperiora non poſſunt impediri, quia ſemper agunt naturaliter. Dicitur quod bene poſſunt impediri in illis, quæ ſequuntur opera breuia illorum.

Tertium

Tertium dubium, vtrum per ictum fulminis tangentem materiam ex vtraque parte, posset influi semini virtus, per quam procedit ad formam masculi, ita tamen quod materia prius disposita fuerit ad fœmellæ formam vel dispositionem, & econuerso.

Mouet tertium dubium, & soluitur sic, si materia esset disposita ad formam fœmellæ, tunc per ictum fulminis in masculum disponi posset, & econuerso. Quia poßibile esset quod per ictum fulminis inferretur aliqua virtus, per quam semen viri esset vigorosius semine mulieris, & econuerso. Et idem contingere hoc posset: & illæ solutiones sunt probabiles. Et vult auctor dicendo quod illa dubia sunt multum occulta, ideo in littera non soluit ea.

Quia fœtus in septimo mense, vt frequentius bene habet, ita quòd motus eius naturalis est. Si autem permanserit vsque ad octauum mensem, tunc naturaliter tendit ad ortum, & incipit laborare ad egressum, ideo in septimo mẽse habet bene, ita quòd motus eius naturalis est, ita quòd in octauo mense exit libenter, & subitò morietur. Quia multum in septimo mense laborauit, & sic debilitatus est. Si verò nono mense exeat, est sanus, quia requieuit per octauum mensem à laboribus ha-

bitis

bitis in ſeptimo menſe.

Hic auctor exequitur de exitu fœtus in ſpeciali. Nota quòd fœtus in octauo menſe male ſe habet. Hoc *probatur extra textum ratione, quia Saturnus tunc dominatur, & ille eſt contrarius vitæ animalis, quia eſt frigidus & ſiccus. Alia ratio patet ex textu. Tamen ſi fœtus eſſet valde fortis, & haberet amplum foramen per quod exiret, ſic poſſet euadere & ſanus exire, ſed hoc rarò contingit. Sed quod in nono menſe ſanus exeat, patet, quia nonus menſis correſpondet* Ioui *qui eſt calidus & humidus: & eſt principium vitæ.*

Vbi ſciendum quòd in quibuſdam mulieribus eſt maior dolor quàm in aliis, quia in quibuſdam accidit quod fœtus quandoque prætendit manum, & quandoque pedem, quæ omnia ſunt nociua. Tunc obſtetrices fœtum diligenter retrudunt, & ex illo generatur magnus dolor, ita quod plures mulieres, niſi fuerint valde fortes, debilitantur vſque ad mortem. Accidit quandoque etiam in partu mulieris, quòd rumpitur vulua vſque ad anum, ita quod illa duo foramina vnum fiunt. Et tunc obſtetrices diſcretæ vtũtur quodam vnguento, vngentes vuluã, & diligenter retrudunt matricẽ: quia matrix ſæpe læditur & vulneratur in vulua. Ideo neceſſarium eſt, vt

in par

in partu mulierum habeātur discretæ mulieres, & in hoc opere expertes. Hoc autem didici à quibusdā mulieribus, quod quando fœtus prætendit caput in exitu, tūc bene valet negotium, quia tunc alia membra faciliter sequuntur, & fit partus leuis.

Hic auctor ponit vnum notabile, & est satis notum ex textu. Sed notandum quod quando fœtus præponit pedem vel manum, non potest bene exire, quia tunc iacet oblique in vno latere, & maximè stimulat, & tunc mulieres retrudunt, & retrudendo fit maximus dolor. Et quando vulua mulieris est arcta, & fœtus est magnus, tunc potest fieri ruptura vsque ad anū, & istud maximè contingit in mulieribus pinguibus, quia pinguedo earum facit strictum & arctum meatum.

Sed circa ea quæ dicta sunt dubitatio oritur omnibus mirabilior, scilicet vnde veniat puero iacenti in matrice nutrimentū, cū matrix sit vndiq; clausa. Iuxta quod notandū quòd fœtus est clausus in matrice mulieris, virtute naturali in tali cōplexione occulta. Primò inter omnia nascitur quædam vena vel neruus, quæ perforat matricē, & à matrice procedit vno tramite vsque ad mammillas. Modo quādo fœtus est in vtero mulieris, tunc indurantur māmillæ mulieris, quia tunc substantia men-

strui

ſtrui fluit ad mãmillas propter clauſuram matricis,& ideo ſubſtantia menſtruoſa fortiori decoctioni coquitur vſque ad colorem albedinis, & appellatur flos mulierum, & ideo vſque ad colorem lactis dealbatur, & illud lac mulieris dicitur. Et ſic illo modo decoctum mittitur per talem venam ad matricem,& ex hoc fœtus nutritur tanquã de proprio & naturali nutrimento. Et hæc eſt vena quæ in exitu fœtus ab obſtetricibus abſcinditur in vmbilico, & ideo videtur in puero nouiter nato,quòd vmbilicus eius ſit ligatus cum aliquo ferro, ne aliquid exeat de corpore eius per hãc venam quæ abſciſſa eſt matrice in vtero mulieris, quæ vocatur vmbilicus,& pendet in vtero materno cum pellicula ex parte matricis annexa.

Hic auctor mouet vnum dubium, vt patet in textu. Nota quòd ſecundum Ariſtotelem in quinto Metaphyſicorum, tunc iſta vena & vmbilicus debent eſſe adnaſcentia vel connaſcentia, quia matrix mulieris, & vmbilicus pueri coniunguntur, mediante illa uena, ita quòd cibus tranſit à mammillis mulieris ad vmbilicum, mediante illa vena. Nota quòd vmbilicus directè eſt in medio corporis, in homine benè formato, & mediante ipſo cibus æqualiter inflatur omnibus membris à mammillis mulieris. Et dicitur

dicitur vmbilicus ab vmbo onis, quod est media pars clypei, & ycos custos, quasi custos vmbonis medij in corpore.

Item dubium est, quare in mulieribus mammillæ sunt supra, & in alijs animalibus infra. Dicendũ quòd duplex est causa. Primæ si mammillæ mulierum essent infra, impedirent transitum, ideò natura sagax sic ordinauit. Sed vacca, capra, & alia animalia habent quatuor pedes, ideò mammillæ non impediunt transitum. Secunda causa, quia in mulieribus à corde dependet calor, & ille calor extendit se vsque ad mammillas, ideo habent eas in pectore iuxta cor. Sed in brutis maximè dependet calor ab hepate, & ideò influitur calor ad mammillas, ideò sunt infra, & ideò sic etiam melius mulgentur & lactantur à fœtu. Sed dicis quare viri non habent mammillas? Ratio est, quia viri non patiuntur menstrua, & non nutriunt pueros, ideò non est necessarium. Sed habent summè paruas, sicut mulieres habent testiculos valde paruos. Sed dicis, vtrum melius valerent paruæ mammillæ quàm magnæ? Dicendum est quòd mediocres sunt melius valentes, vnde magnæ non sunt vtiles, quia in ipsis est calor diffusus hinc inde, & non habent multum de calore, & ibi mala est digestio. Etiam paruæ non valent, quia ibi est modicum nutrimentum.

Item

Item nota quòd fœtus in vtero materno secundum nutrimentum disponitur, & ideò mulieres impregnatæ prohibentur, vt caueant se à fortissimo potu, sicut forte vinum, quia non possunt benè digerere illum fortem potum, & potus fortis non cōpetit fœtui, cum adhuc ipse sit multum tener & debilis.

DE MONSTRO

IN NATVRA.

CAP. VI.

SICVT dicit Aristoteles secūdo Physicorum, quòd sicut peccatum est in natura, sic etiam in arte. Cuius declaratio ad præsens negotiū multum valet, & ad manifestationem intenti, inquantum nunc expedit. Vnde sciendum quòd monstra siue peccata in natura vocātur illa indiuidua alicuius speciei, quæ in aliqua parte corporis cursum communem illius speciei excedunt, sicut contingit videri in hominibus habentibus nisi vnum pedem, vel tantum vnam manum, & sic de

aliis. Notandum eſt autem quòd iſtud miraculum quod Philoſophi monſtrum naturæ appellant, accidit multis modis. aut enim ex diminutione materiæ, aut ex ſuperabundantia. Ex diminutione verò contingit pluribus modis. Primo modo diminutio attribuitur materię in ſe, & tunc cum membra principalia primo puero debent formari & ordinari, natura ſagax & ingenioſa facit vt completius poteſt, & ea quæ ſunt principalia format, & iſtis formatis & diſpoſitis ad formationẽ cæterorum membrorũ ſtudet, & ibi ex materia quam habet facit quod poteſt, & format partem diminutam, quando diminutio eſt in materia, & ideo contingit error, & ideo cõtingit caput aliquando eſſe maius vel minus quàm natura requirat illius indiuidui particularis ſic generati, quia ſi diminutio in materia parti præiacenti formatione non obfuiſſet, caput ſic formatum ſub diminutione materiæ eſſet proportionabile naturæ indiuiduę in ſe & in omnibus aliis membris, & illud etiam de aliis principalibus concludi poteſt, cum iſtis principalibus debetur ordo, vt philoſophi naturales, & medici teſtantur. Alio quidem modo diminutio materiæ attribuitur parti alicui generandæ ſpecialiter.

Hic

Hic auctor exequitur intentum suum de modo generandi monstra in natura, & adducit similitudinem, & vult quòd natura aßimilatur arti, quia sicut aliquis artifex primo format & ædificat bonum fundamētum, postea studet ædificare super illud fundamentum. Sic similiter natura prius membra principalia & magis necessaria format, scilicet cor, hepar, cerebrum, & testiculos, & postea minus principalia, scilicet manus, pedes, & brachia, & sic si defectus est in materia, tunc melius est esse magis principalia quàm minus principalia. Nota quòd duplex est natura, quædam intendens, alia producens. Modo natura intendens non errat, quia quod melius est semper intendit. Sed producens quandoque errat, quia quod melius est semper intendit. Sed producens quandoque errat, sed hoc ex parte materiæ abūdantis vel deficiētis, ita quòd monstra fiant secundum defectum materiæ. Et hoc dupliciter, aut secundum quantitatē discretam: sic quandoque vnus generatur cum vno pede, vel cum quatuor digitis in vna manu. Aut secundum quātitatem continuam, sic generatur aliquis cum nimis magno capite, vel cum nimis magna manu. Si verò per abundantiā fuerit, hoc etiam dupliciter, aut secundū quantitatē discretam, sic quandoq; generantur homines habentes duo capita, vel sex digitos in vna manu, & sic de alijs, aut secundū quātitatē continuā, sic genera

tur aliquis cum maximo capite, præter cursum communem illius speciei. Nota quòd monstrum dicitur eò quòd mōstrat se videntibus, quia omnes diligimus videre monstra, propter admirari. Vnde monstra sunt sic intenta à natura per accidens & non per se: vnde, si natura non posset producere quinque digitos in manu, producit quatuor vel tres secundum exigentiam materiæ illius. Sed dices quare tunc fiunt mōstra? Ad hoc dicunt Philosophi quòd fiunt ad exornationem vniuersi. Nam dicunt, sicut diuersi colores in pariete existentes decorant ipsum parietem, sic etiā diuersa monstra ipsum vniuersum exornant mundum. Item monstra etiam maximè fiunt per influentias cœlestes, quia quandoque regnat specialis constellatio, & ab illa diuersa figura influūtur. Vnde expertū est quòd generati sunt duo gemelli tam vicini vel ramifici in dorso, habentes distincta capita vel membra, & distinctas manus, & non pedes, &c.

Iuxta quod notandum, quia secundum intentionem Philosophi, omne mixtum consurgit ex quatuor elementis, & ideo quod est naturæ igneæ, cadit in suum simile, & quod est de natura terræ cadit in suum simile, & sic de aliis. Ex isto aliquis crederet & opinaretur me velle dicere, quòd elementa formaliter essent in mixtis: hoc enim est contra intentionem philosophi 1. de Ge-

de Generatione, vbi vult quòd solùm virtualiter sint in mixtis: modò ex istis possibile est aliquando semen habere proportionē diminutam ex parte alicuius impedimenti specialis, & si ex parte terræ fuerit, cōtingit diminutionē fieri in ossibus, eo quòd ex terra radicaliter formantur, & sic de aliis. Contingit etiam aliquādo diminutio corporis indiuidui generari cum vno pede, aliquādo in brachiis, aliquando vnius digiti, & sic de similibus. Si verò ex altera parte miscibiliter est, tunc possibile est in simili parte generari, monstruositatem apparere, vt frequentius contingit in his, qui habent octo digitos in manibus, vel in pedibus, vel duo capita, vel aliquod aliud.

Hic auctor declarat dictum suum secundum intētum Philosophi *1.de generatione.* Nota, *quòd auctor est istius opinionis, quòd elementa maneant in mixtis virtualiter, ita quòd ex elementis corruptis generatur forma mixti, in qua reseruantur qualitates elementorum, sicut videmus in mellicrato, quod est mel, & virtualiter, sed non formaliter. Illud probatur, elementa sunt contraria, illa autem quæ sunt contraria, in eodem fundari non possūt, vt est mens* Aristot. *in 4. Physico. & auctoris sex principiorū, scilicet Gilberti* Porretani, *&* Arist. *in* Postprædicā. *&* Petri Hispani, *&* Boetij *in libro de diuisionibus.* Item

elemẽta sunt corpora distincta nõ cõpatiẽtia se in qualibet parte mixti, ideò virtutes earũ manẽt.

Est igitur notandum quòd monstruositas non solum ex parte diminutionis materiæ accipitur vel contingit, sicut iam dictum est, sed etiã aliquando ex malitia matricis, quæ si fuerit lubrica & vitiosa, vel malitiosa, totum semen non retinebit, sed dispergit aliquando antequã totum semen in massam colligitur, tunc vi occupatur, matrix clauditur, & sic modicum seminis recipitur à quo debet formari fœtus, & illud habet speciales modos sub se, qui plures sunt. Sed de his narrare longum esset, & ideò hæc omittantur. Et quando isti modi contingunt, tunc & diminutio effectiue à matrice procedit. Quidam verò procedũt ex parte coitus cum fœmella, sic quòd ad monstruositatẽ multum operatur inordinatus coitus, ex eo quod aliquando masculus est in coitu cum fœmella, si tũc masculus tẽpore coitus inordinatè iacet cum fœmella, monstrum facit in natura. Narratur enim de quodam qui lateraliter iacuit super fœmellam tẽpore coitus, & fœmella generauit puerum in vno latere curuum, & in pede claudum, & causa huius ex inordinatione coitus processit.

Hic auctor ostendit alium modum monstro-

rum

rum siue monstruositatis. Vnde matrix quanquàm est causa monstruositatis, vt si fuerit lubrica. Vnde lubricum dicitur illud, quod vix potest retineri, sicut anguilla, vel aliud tale. Item coitus inordinatus & vehemens maximè est cauendus, propter fœtum debitè producendum, ne semen peruerse recipiatur in matrice. Et nota quòd pro tanto coitus stando est irregularis in natura, quamuis rudes non curant, quia semen ita debite recipi non potest sicut debet. Ex illo patet quòd multa sunt peccata, quæ non solum peccant in lege, sed etiam in natura, quia natura debitè & regulariter intendit producere.

Peccatum verò natura aliquando contingit ex superabundantia materiæ quæ diminutioni opponitur, & illud habet in se multos casus siue modos speciales. Quando enim superabundantia materiæ est in omni parte eius, vel secundum exigentiam naturæ & secundum eius formam, & sic multæ tortuositates & tumores apparent in membris: & huius est ratio, quia si natura abundat in parte seminis deputati ad corpus vel ad caput, tunc natura facit illud quod naturaliter potest, scilicet aliquando duo capita, aliquando duos pedes, quorum vnus multum maior est alio, & secundum communem cursum, & ali-

quãdo facit gibbosum in pectore, aliquando in dorso

Hic auctor ostendit quomodo ex superabundantia materiæ fiunt monstra. Vbi valet pro sententia, si semen nimium in abundantia sit infusum, & quia matrix est clausa, & quia tunc eius tota materia transmutatur in materiam fœtus, & si tunc pars ex qua debet fieri caput fœtus est nimis abundans, tunc fiunt duo capita vel tria, & sic de alijs partibus alijs membris deputatis.

Sed in omnibus istis mirabilior est iste casus & effectus, quem Albertus recitat, de vno cui nata fuerunt duo membra libidinis, vnum ex parte viri, aliud ex parte mulieris, ita quòd potuit succumbere, id est, subiacere, & incumbere, id est, actiue coire. Et causa huius originaliter trahitur ex superabundãtia materiæ, quia materia fuit principium sufficiens generandi vtrunque membrum. Ex superflua autem parte seminis ex qua talia membra solent generari, recitant Auicenna & Albertus, vt patebit in textu inferius.

Hic ponit mirabilem euentum de Hermaphroditis, & dicit Albertus de hermaphrodito, qui vtrunque membrum habuit, & potuit agere & pati, non quodammodo in seipsum, sed respectu alterius: & hoc prouenit ex eo, quòd materia

fuit

fuit tanta, quod virile membrum fieri potuit. Et membrum virile est semper superius, & fœmineum inferius. Sed dicis quare natura non producit duo membra virilia, & duo fœminea? Ratio est, quia natura de contingentibus facit quod melius est, sed melius est sic ordinari, quia alterum semper superflueret, si faceret duo virilia, quia quicquid vnum faceret, hoc etiam alterum. Præterea sæpe accidit, quòd generatur gallina, quæ habet membrum indispositum ad coitum, ita paruum sicut gallus, & illud prouenit ex defectu materiæ. Item si contingat quòd generatur fœmella sine apparentia membri muliebris, tunc pellicula est suprapòsita, quam oportet remoueri. Nota, quòd si hermaphrodita magis apparet in specie viri, sic se tenebit in tali specie. Si autem in specie fœmellæ, tunc iterum se sic tenebit. Et non licet sibi ambo opera exercere, secundum præcepta legis.

Et nota secundum Auicennam, si semen cadit in latere sinistro matricis, generatur fœmella: si in dextro, generatur masculus, sed in medio Hermaphrodita, participans naturam vtriusque, scilicet masculi & fœmellæ. Et à viro tanquam à digniori recipit speciem secundum naturam, licet hæ naturæ fiant in ipso. Recitat enim Albertus quòd sicut quædam talia monstruosa corpora contingunt, sic etiam

ſpiritualia. Dicit enim de duobus gemellis quorum vnus habuit in dextro latere virtutem, vt vbicunque portabatur à parte illius lateris aperiebantur omnes ſeræ & clauſuræ. Et alius habuit virtutem in ſiniſtro, quòd vbicunque portabatur, erant clauſæ quæ prius fuerant apertæ. Et loquor de apertione & clauſura ſerarum in oſtiis domorum. Et cauſa huius non prouenit ex materia, ſed ex ſpeciali conſtellatione cœli, & non ſolum ex conſtellatione ſpeciali, ſed etiã ex ſpeciali materiæ diſpoſitione ad talem effectum, quia actus actiuorum ſunt in materia bene prædiſpoſita, vel in patiente diſpoſito, vt dicitur ſecundo de anima.

Hic auctor ponit vnum notabile, vt ſatis patet in textu. Nota, in latere dextro eſt maior calor quàm in ſiniſtro. Cor enim iacet in ſiniſtro, & influit calorem in dextrum. Et ideo in dextra generantur maſculi, gratia caloris, & ideo dextra pars corporis eſt fortior & vigoroſior quàm ſiniſtra. Vnde à dextro fit motus, ſecundo de cœlo. Vnde dexter pes eſt modice maior ſiniſtro. Similiter de manu dextera, & ſic de aliјs. Alio modo patet quomodo fiat generatio duorum ramificatorum in dorſo. Quia quandoque contingit ſemen recipi in duabus cellulis matricis, & tunc poteſt

contin

contingere quòd pellicula diuidens cellulas, corrumpatur, & tunc coniungunt illa duo semina seinuicem dorso, & habent distincta capita, & distinctas manus, & distinctas animas, & debent baptizari pro duobus hominibus. Nota quòd virtus cœlestis mirabiliter operatur, & occulte in inferioribus. Vnde poßibile est de duobus gemellis, quòd virtus cœlestis respicit gemellum in latere dextro, secundum talem virtutem secundum quam influit sibi virtus aperiendi seras sine contactu, quia ista pars dextri lateris forte alterat aerem, & ille vltra seram, vsque ad apertionem. Et qui sic se habent sæpe sunt fures, quia seras possunt aperire. Nota diuersitatis est hæc causa, quia secundum quod virtus cœlestis inuenit materiam dispositam sic operatur in illam.

Et nullus credat quòd quædam dicta sunt ficta, quia in simili cõtingit videri in lapidibus quibusdã, in quos specialis constellatio agens imprimit speciem & formam hominis vel alterius speciei, secundum exigentiam agentis, sicut visum est sæpè quando lapides diuiduntur, quod fit ex cõstellatione speciali. Et nõ est mirum in gemellis, cum etiã in quibusdã aliis accidat, vbi est possibile inuenire. & omnes modi speciales in monstris possunt reduci ad duos modos principales, scilicet propter

pter inobedientiã vel insufficientiam materiæ, secundum Auicennam in secundo Metaphysicorum, & Aristotelem tertio Meteororum. & per inobedientiam intelligo indispositionem, quando materia non est benè disposita, ideo non obedit agenti, & per insufficientiam intelligo diminutionem vel impedimentum ex parte matricis.

Hic auctor respondet tacitæ quæstioni dicẽs, Diceret ergo aliquis, hæc sunt ficta quæ ponuntur hic, & ideò non credantur.

Nota quòd hæc possunt fieri. mediante enim virtute cœlesti in lapidibus multiplex est virtus, vnde Albertus recitat, quòd in Colonia in quadam fenestra vidit quẽdam lapidem habentem speciem regis, & tunc debet nasci magnus rex, vnde in multis lapidibus vultus humanus figuratur, & per illos lapides fiunt diuersæ medicinæ. Vnde si quis Sole exeunte in piscibus insculperet speciem piscis in lapide, ille posset conuocare omnes pisces in aqua, hoc est tempore determinato. vnde Hali in centiloquio Ptolomæi recitat diuersa signa & miracula, de inscriptione, seu sculptione lapidum.

Et si quis diceret & argueret sic, Si monstra possent fieri, sequeretur quòd natura posset priuari fine, quia semper intendit agere regulariter. Dico secundum

dum Auicennam, quòd non semper possibile est ex parte particularis naturæ omnem materiam ad suum finem amoueri, nec etiam est concedendum quod priuationes suarum actionum habeant fines, & ideo de ægritudine & morte non est instantia, quia hæc non sunt intenta à natura particulari, sed ab eo qui hanc regit, & illa appellata est intelligentia secundum manifestationem philosophorum, qui digne locuti sunt de natura. Et tantum de his dictum est.

Hic auctor ponit obiectationem seu instantiam, & soluit in textu. Pro quo nota quod regulariter intendens producere, potest impediri per naturam particularem, & ideo patet quod monstra non sunt intenta à natura nisi vel per accidens. Item nota, natura particularis non intendit fines priuationum, quia videt melius esse quàm non esse. Sed Deus & natura cœlestis sciunt omnia optimè disponere, & vocatur intelligentia non errans. Vnde ex primo de cœlo, Omnis mors corruptio, ægritudo, infirmitas, sunt præter naturam.

*

DE

DE SIGNIS CONCEPTIONIS.

CAPVT VII.

SERMONE noſtro finito, inquantum ſufficit de generatione & formatione fœtus, & penes quem modum, & pluribus aliis materiæ incidentibus. Vt tamẽ præſens doctrina magis com pletè habeatur, notanda ſunt ſigna conceptionis in muliere quæ ſunt plura. Primũ eſt ex parte coitus. Si enim mulier quãdo fuerit in coitu cum viro, poſt coitum ſentit frigus, & dolorem in cruribus, ſignum eſt quòd concepit. Secundum ſignum, ſi mulier paucum ſemen emittit vel nullum, ſignum eſt quod concepit.

Hic auctor determinat de ſignis cõceptionis. Ratio primi ſigni eſt, quia quando mulier concipit, tunc calor naturalis concurrit ab ipſa pro formatione fœtus, ideo relinquitur frigus in membris. Et hoc videmus in ſimili, quia quando homo comedit, poſt hoc patitur frigus, quia calor naturalis tranſit ad ſtomachum alterando cibum: ideò non eſt ſtudendum poſt prandium, ſed

sed prius modicum labora vt calefias, & sic digestione confortata studeas, quia tempore studij spiritus vitales concurrunt ad cerebrum, ipsum iuuando. Illud enim patet in febricitãtibus, qui habent in stomacho humores grossos, quos calor naturalis intendit dirigere, & vadit ad stomachum, ideò patiuntur frigus febricitantes, & calore recedente à stomacho, patiuntur magnum calorem. Et istius secundi signi doctor aßignat rationem, quia matrix clauditur, & non permittit semen transire & recedere. Nota, quòd iuuenes mulieres, quæ maximè delectantur in ipso coitu, possunt semen emittere & concipere, sed hoc non est de senioribus. Item, tempore coitus conceptionis natura retinet semen ab intra, vt non egrediatur, & hoc propter fœtum.

Aliud signum, si vir in coitu sentiat virgam suam attrahi & sugi quadam clausura ex parte vuluæ mulieris.

Ratio istius signi est, quia quando mulier concipit, tunc vulua sugit quasi virgam virilem, & propter delectationem matrix comprimitur, & quasi claudit virgam virilem.

Aliud signum, si mulier post coitum appetit continue coitum, hoc est verum in quibusdam, quia quædam mulieres sunt quæ magis concupiscunt quando non concipiunt, vt visum est in vna quæstione.

Circa quintum nota quod post impraegnationem menstrua instigant ad coitum, & maximè delectationis memoria, quam prius habuerunt in coitu.

Aliud signum, si menstrua non currunt post coitum, secundum modum solitum, & fit titillatio in ore matricis, signum est quòd mulier concepit.

Ratio istius signi est, quia quando mulier concepit, tunc menstrua conuertuntur in nutrimentum fœtus, scilicet in lac, & fit titillatio in ore matricis propter calorem, & tunc dolor in cruribus, quia spiritus sunt clausi in matrice, qui transeunt ad crura, & vegetant crura.

Item aliud signum, si color faciei vltra modum solitum est mutatus. Vnde libenter solent esse rubeæ post conceptionem gratia caloris. Item si aliena cibaria concupiscunt, nunc terram, nunc carbones, nunc poma, nūc mora seu cerasa, signum est conceptionis.

Causa huius signi est, quia post conceptionem multi humores grossi indigesti ascendunt cerebrum, & illi mouēt appetitum aliquorum similium, quia si sint calidi humores, tunc appetunt carbones: si sint valde frigidi & humidi illi humores, tunc appetunt pira aut poma non matura, aut similia, quia omne simile plaudit suo simili, &c.

DE

DE SIGNIS AN VIR VEL FOEMINA sit in vtero.

CAPVT VIII.

VIDENDA sunt nunc signa vtrum masculus vel fœmella sit in vtero. Et hæc sunt signa vera quæ sequuntur. Tempore conceptionis masculi color faciei est rubeus & leuis motus.

Hic auctor ponit sex signa in numero vtrum in vtero masculus sit conceptus vel fœmella. Ratio illius primi signi est, quia color rubeus est signum magni caloris, & si est calor magnus in matrice, tunc virtus est sufficiens ad masculum, & tunc mulier leuiter mouetur, quia calor est principium motus.

Aliud signũ, si venter tumescit in dextera parte, & rotundatur, signũ est masculi.

Ratio illius secundi signi est, quia in dextera parte iacet masculus, tanquam in parte fortiori & calidiori, & tunc venter rotundatur, quia extenditur & ampliatur.

Aliud, si lac fluẽs de mammillis est spis-

ſum & benè digeſtum, ita quòd ſi ponatur ſuper aliquod corpus benè terſum, non diuidatur, ſed partes cõſtabunt, & nõ fluent, ſignum eſt maſculi.

Cauſa huius ſigni eſt, quia illud lac calor indurauit & compreßit inſpiſſando. Vnde calor habet multa opera. facit enim rem duriorem & ſubtiliorem, & corrumpit humidum, & inducit ſiccum.

Aliud, ſi tale lac mulieris imprægnatæ, vel gutta ſanguinis ipſius à dextro latere extracta ponatur ad fontem clarum, vel ad vrinam eius, ſi petit fundũ directè, hoc eſt perpendiculariter, ſignum eſt maſculi. Si verò ſupernatauerit, ſignum fœmellæ erit. Similiter ſi dexteram mammillam habet groſſiorem, ſignum eſt maſculi. Si vero ſiniſtram, ſignum eſt fœmellæ.

Cauſa huius quarti eſt, ſi petit fundum directè, hoc eſt ſignum quòd bene eſt induratum & inſpiſſatum à calore naturali. Vnde perpendicula eſt linea latomorum recta, cum qua perpendunt & conſiderant longitudinem rei, & conſtituunt duos angulos rectos ſuper baſim, ſuper quam cadunt.

Item ſal poſitũ ſupra caput mammillarum non liqueſcens, ſignum eſt maſculi.

Cauſa huius quarti ſigni eſt, quia ſi mammillæ ſunt calidæ, tunc ille calor facit conſtare

ſal.

ſal. Vnde ſal gratia caloris conſtat in partibus. Vnde ſal generatur ex aqua groſſa & multum bullita, ita quòd ſpecialis aqua eſt ad ſal. Vnde calor ignis extrahit de aqua ſubtiliores partes, & illas partes facit exhalare, & tunc ibi remanent partes terreſtres humidiores & groſſiores, & ille per calorem conſtat. Et huius ſignum eſt, quod tempore pluuiali ſal liqueſcit in ſcutella. Vnde 4. Metaphy. dicitur, Si ſal debet reſolui in materiam & formam primam, reſoluitur in aquam, & ſic diſſoluitur. Ideo ſi ſal ponatur ad ignem, incipit corrumpi, & ſalire, quia contrarium inuenit.

Signum aliud, ſi mulier prius mouet pedem dexterũ, ſignum eſt maſculi. Et contrario modo ſe habet ſi fœmella eſt concepta, tunc mulier eſt grauis & pallida, & venter eſt oblongus, & in ſiniſtra rotundus, & mammilla in ſiniſtra parte nigreſcit, & lac eius nigrum erit, indigeſtum, liuidum, & aqueum, & fuſum ſupra corpus poſitum, diuiditur pars eius aperte, & poſitum ſupra fontem vel vrinam, natat, & ſic de aliis. Item ſi dolor eſt in ſiniſtra parte, ſemper eſt fœmella: ſi verò in dextra maſculus eſt. Item aliud experimentum quod ſcio eſſe verum & expertum, ſi aliquis ſcire velit vtrum mulier ſit imprægnata vel non, det ei bibere melli-

cratum, ſi tunc ſenſerit punctiones circa vmbilicum, concepit, ſi autem non ſenſerit, minimè concepit. Mellicratum autem vocatur potio quæ fit ex aqua & melle, & fit per hunc modum, quia accipi debent duo cochlearia de aqua, & vnum de melle tali proportione, & miſceantur insimul, & detur mulieri ad potandum in introitu lecti, vel ſtatim poſt. Et fortè mulieres aſtutæ dicerent oppoſitum, & ergo quando aliquis vult experiri, non debet dicere de impręgnatione. Et ſi ipſa conqueritur dolorem capitis, vel alterius partis, vt ſæpè ſolent facere, tunc homo debet ſemper dicere, illud valet contra talem vel talem dolorem, & debet ſibi illum potum dare, & tunc de mane debet dicere, nonne doluiſti in aliqua parte? & ſi circa vmbilicum dicunt eſſe, iudicium conceptionis in iſto indicatur: ſi verò non, tunc non concepit. Sed quædam mulieres ſunt ita aſtutæ, & conſiderantes illud ſophiſma, nolunt dicere veritatem, ſed ſemper alio modo quàm ſe habent in veritate.

Hic auctor ponit bonum ſignum ſimplicis conceptionis, & experientiam veram, quæ patet in textu. Vnde nota, quòd ratio iſtius experimenti eſt, quia mel obſtruit neruos & venas, &c.

& ex isto generatur dolor circa vmbilicum.

Item illud dulce non est sanum, quia omnis pinguedo dulcis est mala, & piscium est peßima propter viscositates. Vnde dulce supernatat in stomacho: sed quia tunc calor stomachi propter fœtum est debilis, ideò sumpto mellicrato mulier dolet circa vmbilicum.

DE SIGNIS CORRVPTIONIS VIRGINITATIS.

CAPVT. IX.

POST hoc notanda sunt signa corruptionis castitatis. Iuxta quod notandum quòd aliquando virgines grauiter corrumpuntur, ita quod earum vulua multum ampliatur, quia membrum virile est nimis magnũ & ineptum, sic quod mulier tam amplam acquirit vuluam, ita quod vir sine dolore sui membri coit, & tunc prius est corrupta, & hæc est causa quare iuuenes mulieres cùm primo corrumpuntur, dolent pro tempore in vulua, quia ampliata

est, ad coitum disposita. Alia autem causa coadiuuans, quia est quædam pellicula in vulua & vesica quæ corrumpitur. Et quanto plus coëunt, tantò plus in tali ludo fortificantur.

Hic auctor prosequitur de signis corruptæ castitatis, & satis patet in textu. Sed extra textum aliud est signum quod vulua virginis semper est clausa, sed mulieris semper aperte stat, ideo virgo altius mingit quàm mulier. Nota, si vis experiri vtrum virgo sit corrupta, pulueriza fortiter flores lilij crocei qui sunt inter flores, & da ei comedere de illo puluere: si est corrupta, statim mingit. Item fac eam mingere super quandam herbam quæ vulgo dicitur maluæ papel de maue, si sit sicca, tunc est corrupta. Vel accipe fructum lactucæ, & pone ante nares eius, si tunc est corrupta, statim mingit.

DE SIGNIS CASTITATIS.

CAPVT. X.

SIGNA castitatis sunt hæc, pudor, verecundia, timor, cum casto incessu, & loquela, cum despectu applicant se viris & virorum actibus: sed quædam ita astutæ inueniuntur, quòd omnibus istis obuiare sciunt, & tunc homo conuertat se ad vrinam, quia vrina virginum est clara & lucida, quandoque alba, quandoque glauca. Si verò fuerit aurei coloris, clara & ponderosa, continet animi iocundi signum, id est, appetitum: & hoc est verum in nõ corruptis. Corruptæ enim mulieres habent vrinam turbidam per fracturam pelliculæ præcedentem, & sperma viri apparet in fundo vrinæ talis mulieris: sed in menstruosis vrina est sanguinea, & in tali mense quando patitur habet oculos aqueos, & est alterius coloris in facie, & abominationem patitur in cibo. Et ideo sibi quisquis caueat ne coëat tunc cum eis, quia nociuum est. Vnde pru-

dentes mulieres ſciunt tunc cuſtodire ſe, & ſeparantur à viris per tempus fluxus menſtruorum.

Hic auctor exequitur de ſignis caſtitatis. Nota quòd vrina virginum eſt clara, quia ipſæ ſunt calidæ, & bene digerunt. & ideò vrina pertranſiens per loca digeſtionis ſumit ibi colorem, vnde coloratur in renibus. Sed debet capi vrina poſt ſomnum primum, quia tunc facta eſt digeſtio, & debet videre quòd vrina per accidens non ſit variata, ſcilicet morbo & nutrimento groſſo. Nota, quòd in vrina ſunt tres regiones, ſcilicet ſuperior, vbi conſiderantur membra ſuperiora, ſcilicet cerebrum, caput. Secundo in medio, vbi conſiderantur membra media, ſcilicet renes & cor. Sed tertia eſt inferior, vbi conſiderantur teſticuli, lumbi, & matrix. Ideo dicit litera, ſperma ſemper apparet in fundo, propter ſuam grauitatem. Nota, quod quando mulier eſt menſtruoſa, tunc humores aſcendunt ad oculos, quia oculus eſt pars poroſa corporis, & citò paßibilis, & tunc mulier pallet in facie, & ipſa patitur abominationem cibi, quia non cupit propter infectionem cerebri & olfactionem. Et tunc eſt nociuum cum eis coire, quia pueri qui tunc concipiuntur, inclinantur ad morbum caducum, & ad lepram, quia talis materia eſt valde venenoſa.

Eſt

Eſt autem notandum quòd mulieres antiquæ in quibus menſtrua fluunt, & quædam in quibus menſtrua ſunt retenta, ſi inſpiciunt pueros in cunis iacentes, intoxcant oculos eorum viſu, vt ait Albertus in libro de Menſtruo. Cauſa huius in mulieribus apparet quibus mẽſtrua fluũt, quia ipſe fluxus ſeu humores qui mouentur per totum corpus, primò inficiunt oculos, & oculis infectis aer inficitur, & tunc aer ille inficit puerum. Et illud eſt de intenſione Philoſophi in libro de Somno & vigilia. Cauſa autem quare antiquæ mulieres quibus non fluunt menſtrua inficiunt pueros, eſt, quòd retentio menſtruorum facit abundantiam malorum humorum, & quia antiquæ mulieres ſunt deficientes in calore naturali, maturante & digerente talem materiam, & præcipuè pauperes, ſic quòd nutriuntur à cibo & nutrimento groſſo, quod operatur ad talem materiam infectam. Et illæ mulieres plus inficiuntur, quia menſtruum hoc cedit ad purgationem naturæ ipſarum.

Hic auctor ponit quoddam notabile, & patet manifeſtè in textu. N*ota quòd humores mali exeũt per oculos potius quàm per aliud membrum, quia oculus eſt aqueus, ex ſecundo de*

Anima: quod patet, si comprimitur, lacrymatur, & ideò mulieres multum lacrymantur, quia habent multum de humido quod petit exitum. Et quando oculus est infectus, tunc inficit aerem tangentem oculum, & ille vltra inficit aerem propinquum, ille aer iterum alium aerem, donec peruenit ad obiectum, & ibi fit reuerberatio mali humoris, & ibi primo operatur, quia omnis actus fit cum resistentia aliqua, quia illa infectio fit circulariter, quia si non, tunc solum mulier inficeretur secundum vnam differentiam loci paßionis, & non secundum omnem. Nam *pueri sunt debiles & teneræ naturæ, ideo facilè intoxicantur.* To*xicum est venenum, quod fit de taxo, de tali arbore amarißima, ex cuius succo gustato, aues moriuntur.*

Nota *quòd oculus mulieris vaticinantis proiecit camelum in foueam, ita quòd illa peßima mulier tantum cogitauit de malis, quòd quidam humores mali generabantur in spiritibus eius, & illi exiuerunt per oculum, & illos volens camelus effugere, cecidit in foueam.* Et *illo modo basiliscus inficit videntem ipsum, quia venenum emittit.* Et *si poneretur speculum, ad quod reuerberarentur humores ad locum basilisci, tunc ipsemet moreretur vel inficeretur.* Nota, *quòd si aliquis quæreret, si mulieres sunt venenosæ, quare non intoxicant seipsas?* Dicendum *quòd venenum non agit in se, sed in aliud cui obijcitur.*

Cum ergo mulieres naturaliter sunt intoxicatæ, ergo non intoxicant seipsas. Alia causa est, quia sunt consueta. Vnde Auerrois in prologo tertij Physicorum: Quædam erant consueta comedere venenum, ita quòd erat eorum cibus.

DE DEFECTV MATRICIS.

CAPVT XI.

AT QVIA dictum est de menstruo, igitur ad menstruorum locum procedamus, quòd accidentia sunt circa ipsam matricem. Matrix enim mulieris sæpè patitur suffocationem. Suffocatio enim apud medicos vocatur compresio spirituum vitalium, ex vitio matricis egressa. Et per hoc impeditur anhelitus in muliere. Et illud euenit quando matrix de proprio loco tollitur, tunc ex frigiditate cordis superueniente, tales mulieres quandoque patiuntur syncopen, id est, cordis debilitatem. Aliquando verò aliquæ vertiginem in capite patiuntur. Galenus enim magnus in medicina, narrat de quadam

dam muliere, ſuffocationem matricis patiente, quòd illa cauſa patiebatur tantum quod non potuit loqui, & cecidit ac ſi mortua eſſet, quia nullum ſignum vitæ habuit, & vocati ſunt medici plures, qui videntes ipſam & cauſam ignorantes, dixerunt eam veraciter eſſe mortuam. Galenus autem ſuperueniẽs, cauſam conſiderauit, & mulierem à paſſione illa liberauit. Hæc enim ægritudo contingit in mulieribus ex eo quòd abũdat in eis menſtruum corruptum & venenoſum. Et ideo bonum eſt quòd tales mulieres, quæcunque fuerint, ſiue iuuenes, ſiue antiquæ, ſæpe viris vtantur, vt materia talis expellatur. Et expedit iuuenibus, quia in eis abundat humidum. Et hæc eſt cauſa, quare iuuenes mulieres, quando incipiunt coire, multum impinguãtur antequam concipiant, & curam de pueris minimè habent, quia cura (vt dicit Philoſophus in ſecretis ſecretorum) facit ſeneſcere, quod non videtur in illis. Illæ enim iuuenes mulieres, quando multum abundant in tali materia, multum appetunt coitum, propter materiæ abundantiam. Ideo peccatum eſt in natura illas retrahere, & coitum prohibere ad illum quem diligunt, quamuis ſit peccatum in moribus, de quo

nihil

nihil ad propositum. Audiui in confessione societatis ab vno inquirere causam à me, quare hoc esset, quando ipse dormiret cum sua dilecta iuuencula, quòd tunc ipse coitu finito, inueniret ventrem suum vsque ad vmbilicum sanguine profusum, & timuit multum, & causam ignorauit, & non fuit ausus se retrahere à iuuencula, propter amorem magnum inter eos. Et ideo quandoque fluxus menstrui prodest mulieri, & quandoque nocet, secundum quod materia magis vel minus abundat. Et ille fluxus non fluit menstruorum, sed seminis in coitu propter abundantiam materiæ.

Hic auctor exequitur de impedimentis conceptionis. Nota quòd suffocatio matricis prouenit ex eo, quòd matrix tollitur aduersus cor, & tunc magna frigiditas se extendit ad cor, sic quòd cor patitur syncopen. Et dicitur à syn, quod est con, & copos incisio, quasi cum incisione siue debilitate cordis, & alio nomine dicitur extasis, & illa paßio maximè accidit viduis quæ prius habuerunt viros, & iam non habent, vnde menstrua earum corrumpuntur in matrice, & generantur großi humores, qui in corde debilitates generant, & ideo ipsis multum valet coitus.

DE IMPEDIMENTIS CONCEPTIONIS.

CAPVT. XII.

DE impedimentis autem conceptionis nunc aliqua tangamus, quæ plura ſunt, quia impedimentum quandoque contingit ex nimia humiditate matricis, quandoque ex nimia frigiditate, quandoque ex ſiccitate, quandoque propter nimiam pinguedinem corporis, quia pinguedo circumuoluta orificio matricis ipſam conſtringit, & non permittit ſemen viri intrare. Vnde cognitio huius eſt de muliere, cuius renes ſunt ſepulti & occulti in pinguedine ex omni parte. Illæ enim mulieres, ſi in coitu ſemen recipiunt, non poteſt intrare matricem, & ſic eiiciunt ipſum cum eiectione vrinæ. Et ideo breuiter, ſi poſt coitum vrina talis mulieris videatur, manifeſtum erit ſi ſemen viri in matrice eius ſit collectum, vel non. Si ſic, tunc vrina eius eſt immunda, propter conmixtionem viri. Si verò tunc iterum apparebit, & quandoque apparebit quòd vrina non

non totaliter eiecit illud ſemen, quia ſunt calidæ, tunc ſua caliditate exhalant. Sunt etiam quædam mulieres, quæ ita teneras & lubricas habent matrices, quòd ſemen intus non poteſt retineri. Ex multis aliis cauſis illud euenit, de quibus ad præſens nulla fit mentio.

Hic auctor ponit quædam notabilia, vt patet in textu. Nota, *quòd ſi ſemen viri & mulieris non ſunt proportionata in qualitatibus, id eſt, in calido & humido, tunc talis conceptio impedit principaliter, quia agens & patiens debent eſſe proportionata, ex ſecundo de Anima, ſub certa harmonia, id eſt, ſub certa & determinata combinatione: vnde quodlibet non agit in quodlibet, vel quodlibet non fit ex quolibet, id eſt, de generatione.*

Eſt etiam notandum, quòd ſæpe conceptio ex parte viri impeditur, ita quòd ſemen eius quod emittit eſt nimis tenue, ſicut aqua, ita quòd ſi matrici infunditur, tunc liquiditate ſua elabitur, & quandoque accidit ex frigiditate teſticulorum vel ſiccitate, & illud ſemen ſecundum doctrinam medicinæ ad generationem eſt inconueniens. Sed dubium eſt cuius ſit cauſa, an ex defectu viri, vel mulieris. Iuxta quod notandum, quòd iſto modo ſcitur: accipiantur duæ ollæ, & in vtranque vrina

mitta-

mittatur. Viri in vnam ollam, & mulieris in aliam, & ponatur in vtraque furfur tritici, & talis experimentator diligenter obstruat ollas per nouem dies, vel parum amplius, & si contingit ex vitio viri defectus, inueniet quosdam vermes in olla viri, & cacabus debet supra poni, & inuenitur rana fœtida, vel cantabra fœtida. Si verò ex vitio mulieris, inuenitur in olla sua menstruum. Si ex vtriusque vitio, in vtraque olla aliquid prædictorum inuenitur.

Hic *auctor ponit vnum notabile, vt patet in textu. Nota, si vis bene examinare, accipias aliquid de spermate viri & ponas in aquam, si tendit ad fundum, signum est quòd semen viri non est in defectu conceptionis. Quia est bene digestum & spissum, ideò petit fundum. Nota, quòd mulieres quæ sæpè coeunt propter delectationem, illæ generant fœtus debiles. debent ergo abstinere à coitu, tunc generabunt fortes pueros & homines, quia semen est satis forte, & vnus frater potest conuenienter esse fortior alio. Vnde nota causam experimenti, quia si semen viri est nimis tenue tunc cito conuertitur in vermes, & non habet virtutem resistentem actioni corporis cœlestis. Vnde ista humiditas quæ in fundo nō est densa & bene indurata, citò alteratur. Nota, quòd si mulier biberit saluiam coctam per tres*

dies

dies, tunc non concipiet in vno anno. glo. quia saluia est frigida. Item comedat apem, & nunquàm concipiet. Et ergo ex illis concludo, quòd mulieres sæpè coeunt, similiter viri, propter magnam delectationem quam habent ad inuicem, quia vulua in se continet magnam dulcedinem viro, sed tamen de illis non multum dico ad præsens.

Si quis igitur velit mulierem iuuare vt impregnetur, & masculum concipiat, accipiat matricē leporis, & intestina eiusdem, & faciat desiccari, & in puluerem redigat, & illud mulier bibat temperatum cum vino, & similiter faciat cum testiculo leporis, & hoc in fine menstruorum, & cum viro suo coeat, & concipiet masculum. Item accipiat mulier succinctam, & stringat in lacte asinæ lanam caprinam, & liget super vmbilicum eius donec coeat cum viro suo, & concipiet. Et hoc dico remotis intercisis causis vel impedimentis aliis, quibus per ignorantiam hominis effectus ille prohibetur. Et si quærat aliquis, quæ sunt illa impedimenta? inspiciat diligenter omnia quæ vsque ad istum locum dicta sunt. Item accipiat aliquis hepar parui porci, & testiculos, & desiccet, & etiam redigat in puluerem, & det in potum masculo & mulieri, &

masculus si prius impotẽs fuit ad generandum, generabit, & mulier quæ non potuit concipere, tunc concipiet.

Capitulum aliud quomodo mulier debet iuuari vt concipiat, maximè vt concipiat masculum. Nota quòd matrix leporis & intestina si desiccantur & puluerisantur, fiunt multum calida, similiter & hepar porci in se est calidum, & sic generabunt calorem sufficientem ad conceptionem. Nota quod illud debet fieri in fine menstruorum, quia tunc matrix est sicca, & quodammodo calidior per recessum menstruorum frigidorum. Item sunt alia experimenta. Mulier accipiat camphoram herbam puluerisatam, & bibat eam cum vino, & concipiet. Item, vrina viri bibita, impedit conceptionẽ. Item si accipiat vuluam leporis, & puluerisẽt cum melle liquido, & accipiat cor tauri, & illa pariter accipiant ebullitionem, & sic mulier accipiat in vna septimana, ita quod vno tẽpore plus quàm alio tempore accipiat, & concipiet. Item mulier debet vti calidis & bonis cibarijs, & debet quodammodo inebriari & bene fricari, & debet cauere ne crura eleuata semen impendiant, ita quod debet se cito labori applicare ad retinendum, & statim postea dormitet, & sine dubio concipiet.

Est etiam documentum obseruandum, scilicet quando aliquis sentit mulierẽ concepisse, non nominet in præsentia mulieris aliquid

aliquid esse de variis cibariis,ad quod appetitus mulieris posset inclinari, nisi ei possit libitum prosequi, quia si mulier tale postularet,sed nullo modo posset haberi, haberet occasionem abortiendi,propter contrariam dispositionem appetitus. Fœtus enim sic conceptus debilis redditur & extinguitur. Ideo consultum est,quando mulieres petunt carbones vel aliquid consimile,quod eis ministretur. Vidi enim de quadam muliere, quæ cum imprægnata fuisset, petiit poma recentia, quæ cùm habere non potuit, cecidit ad lectum, & infra diem & noctem nihil gustauit, nec panem nec potum , & fuerunt circa eam iuuenes mulieres & ancillæ, quæ prius non conceperant, quibus illa fuerunt occultata: & quando imprægnata petiit poma recentia, & ancillæ astantes dixerunt, non inueniuntur, loquentes inter se, quod venenosum est dare mulieri poma, quia viderant in febricitantibus consimile:& in parte illa deceptæ sunt: tunc autem illa imprægnata , ex carentia pomorum multum fuit debilitata, in tantum quod fœtus antequam ad debitum tempus peruenit, mortuus exiuit, in cuius egressu illa laborauit tribus diebus & noctibus , & ante egressum mulier emisit sanguinem

per nares duobus diebus, & vna nocte: ille verò sanguis fuit menstruosus, & signũ corruptionis fœtus, fuit illud. Iuxta illud Hippocratis, menstruis fluentibus impossibile est fœtum esse sanum. Ideo vt omnia illa pericula euitentur apud omnes imprægnatas, bonum est quod mulier in custodia habeatur, & modice moueatur, & vt ei cibaria mollia & lenia ministrẽtur, & omnia iuxta appetitum prosequantur.

In toto hoc textu recitato ponit auctor duo documenta, & satis manifeste patent ex textu.

Sed antequam nostrum sermonẽ ad alia conuertamus, notandum est vnum notabile signum, quod fit ad cognitionẽ masculi in vtero matris existentis, & est illud, Accipiat aquam mundam de fonte claro & puro, & procuret sibi vnam guttam sanguinis vel lactis de dextro latere mulieris, & infundat guttam illam aquæ. Si tunc gutta petit fundum, signum est masculi, si vero supernatauerit, signũm est fœmellæ. Item si dextera mammilla fuerit maior sinistra, imprægnata est masculo, si vero sinistra maior fuerit fœminam portat.

Hic auctor ponit secundum documentum. Et nota quod quando mulier concepit, tunc debilitatur & variatur gratia fœtus concepti in ipsa, & ideo quicquid cupit sibi detur, & si non, tunc euenit

euenit dolor, eo quòd appetitus nō procedit, quia voluntas delectatur in prosequendo quod diligit. Vnde nihil appetit nisi fuerit animatum, ex tertio de anima. Et per Commenta. 3. Ethico. patet, quia voluntas est appetitus intellectus, & semper est bona simpliciter vel apparet. Vnde omnia bonum appetunt, vt patet per diffinitionem boni, quam dat Aristot. in principio primi Ethicorum dicens: Bonum est quod omnia appetunt. Nota quod post conceptionem, quando menstruum fluit, hoc est signum destructionis fœtus, quia fœtus debet nutriri de menstruo fluente, sed si modicum fluit, hoc fit ad purgationem naturæ, ne fœtus suffocetur, hoc est cōmodū.

DE SPERMATIS NATVRA ET DIGESTIONE.

CAP. VLTIMVM.

PRIVSQVAM verò finem dictis imponamus (vt nostra doctrina subtiliter & magis complete habeatur) cū de materia menstruorum aliqualiter dictum est, transeundū est ad materiam spermatis in viro. Sperma verò vt suprà dictum est, nihil aliud est quàm

superfluum alimenti quod in substantiam rei alendæ non cedit. Iuxta quod notãdum, quòd medici quatuor ponunt in homine digestiones. Et dicunt quod talis est modus nutritionis, quod primo cibus masticatus in ore dirigitur ab ore ad ipsum stomachũ, & ibi fit digestio prima, & ibi separatur purum terrestre ab impuro terrestri, & illud impurum dirigitur ad viscera, & vlterius emittitur per secessum. Sed purum hoc vlterius dirigitur ad epar, & ibi fit secunda digestio. Et tunc iterũ ibi separatur purum aquaticum ab impuro aquatico. Impurum aquaticum dirigitur ad vesicam, & vlterius per micturam emittitur, sed purum dirigitur ad cor, & fit ibi tertia digestio, & separatur purum ab impuro. Impurum dirigitur ad vasa seminalia, & ex illo fit sperma in viro, & in muliere menstruum, sed purum est sanguis, & illud dirigitur à corde per magnas venas, quæ dicuntur capillares, per quas venas dirigitur sanguis ad singula membra, & in illis membris fit vltima digestio, & iterum separatur purum ab impuro, & impurum emittitur per sudores & per vngues, & consimilia. Hoc autẽ purum conuertitur & congelatur in substantiam aliti, ita quod tales pori qui sunt euacuati per calorem naturalem, ibi è conuerso repleantur

plean

pleantur, & si plus venerit quàm est deperditum, tunc dicitur augmẽ:atio. sed ad hoc requiruntur quatuor. Primo materia sufficiens est panis, & consimilia. Secundo porus recipiens illam quartam digestionem. Tertio natura distribuens. Quarto calor naturalis conuertẽs alimentum in alitum.

Hic auctor exequitur de vltimo motiuo libri, & ostendit modum generationis spermatis. Nota quòd homo est optimæ digestionis & subtilioris, quia est magni caloris, & propter multos labores digerit & consumit humidum, quia calor agit in humidum sicut in subiectum, & calor facit exalare humidum radicale, ideo oportet esse restauramentum caloris ne consumat humidum radicale, & sic mors sequeretur, quia consumpto humido radicali in quo consistit vita, nulla prosunt medicinæ, sed tamen notandum, quòd vnum indiuiduum per aliquam medicinam potest viuere per annum vel amplius, sine nutrimẽto, sicut expertum est, sed hoc non potest fieri, nisi cursu communi. Nota quod masticatio est quædam contritio cibi facta per dentes, & sic natura ordinauit in anteriori parte dentes acutos vt bene diuidant cibum, sed in fine latos ordinauit propter masticationem. Versus:

Sunt hominis dentes triginta duo comedẽtes.

Sed de his quæ dicta sunt consurgit du-

bitatio quędam, vtrum calor agat in ipſum humidum conſumendo, ſicut operatio caloris in eo quod calor naturalis. Pro quo ſciendum, quod ſecundum Ariſtotelem quarto meteo. cap. de operatione, quod triplex eſt operatio quæ ex parte caloris accipitur in capite de operatione qualitatum actiuorum. Prima operatio caloris in quantum calor habet diſſoluere & exhalare & congregare homogenea, & diſgregare eterogenea. Secundum patet, quia ſi accipitur vna maſſa de auro & argento, & ponatur in ignem, calor facit fluere aurum ab argento, & econuerſo. Et ſic locutus eſt philoſophus ſecundo de generatione. Vbi dicit, quod calor determinatus agit tanquam organum, ſcilicet ſecuris vel bipennis ſemper diſſoluit coniuncta. Sed calor in eo quod naturalis calor habet in ſe virtutem formatiuam vniuſcuiuſque rei vel naturæ, cuius calor dicitur eſſe naturalis, & ſic in eo eſt virtus cœli, vel virtus motorum cœleſtium, & vis ſeminis, complexionis, vel formæ illius naturæ quã format. Sicut contingit videre in calore ſeminis plantæ & animalis, vbi eſt vis quæ vocatur forma plantæ. Et eodẽ modo credo quòd ſit in naturalibus, quantum calor naturalis habet dirigere humidũ, vel pro-

portio

portionetur sibi subiectum secundum exigentiam cuiuslibet speciei. Sic ergo educit humidum ipsum consumendo, non in quantum calor, sed in quantum calor naturalis, qui in digestionem accipitur: quia in digestione accipitur illud humidum, vt illa digestio terminatur ad speciem eius, cuius est humidum, sicut ad speciem partis plantæ, vel animalis vel hominis, & hoc nullo modo faceret in quantum est calor, sed potius resolueret totum humidum, ita quod in siccum terminaretur. Illis visis & intellectis, breuiter ad propositum redeamus, & dicamus quod sperma nihil aliud est quàm superfluũ alimenti, quod in substantiam rei alendæ non cedit. Et sic ex his quæ dicta sunt, manifeste apparet, quæ sit definitio spermatis secundum illa quæ aliqualiter prius fuerunt ignota. Cùm ergo tantum digeritur in vtero, præcipuè iuxta tertiam digestionem, quia tunc non totum cedit ad deperditum, sed per restaurationem mittitur, vel mutatur in cruorem sanguinis subtilis, & datur ad vasa seminalia, vbi virtute testiculorum illud etiam dealbatur & fermentatur, ideo sperma viri est albi coloris, propter vltimam decoctionem quam habet ex parte testiculorum. Illud idem sperma am-

plius emissum à viro nimium desiccat corpus, quia virtutem humectandi & calefaciendi habet. Calore autem extracto & humido, fit debilitatio vitæ, & per consequens mors. Et hoc est causa quare illi qui multũ coeunt & frequenter, non sunt longæ vitæ, quia corpora à naturali humido exsiccantur, & desiccatio est causa mortis. Causa ergo sufficiente posita, ponitur effectus eius. Et huic consonat quod dicit Aristot. 1. de longitate & breuitate vitæ, quia sperma amplius emissum, desiccat corpus. Et subdit: Propter hoc enim mulus longioris vitæ est quàm asinus vel equus, ex quo genitus est vt fœmellæ masculi, si masculi coitiui sunt. Et subdit, quod propter has passiones masculi breuioris vitæ sunt fœmellis. Est enim generaliter verũ, quod masculi longioris vitæ sunt fœmellis, si coitiui non fuerint. Sic ergo ex intentione philosophi patet, quòd vita hominis consistit in calido & humido radicaliter, quamuis in aliis instrumentaliter & ministerialiter, & sic patet quòd coitus exsiccat. Etiam patet, quòd posita causa conseruante effectum, ponitur & ipse effectus. Si verò causa destrueretur, & effectus destrueretur. Ergo à primo ad vltimum, coitus qui amplius fit, est causa breuitatis vitæ, &c.

SEQVITVR DE MATERIA SPERMATIS *per venerabilem Auicennam conſcriptum.*

CIRCA materiã ſpermatis ſunt quædam notanda adhuc, ſcilicet quòd ſperma viri aliquando eſt durum & bene decoctum decoctione teſticulorum, ita quòd quælibet pars ineſt parti, in modũm lactis coagulati, & illud ſperma album eſt velut lac coagulatum forti coagulatione: habet tamen naturam confirmandæ influxibilitatis, non in partibus ſuis, ſed de genitalibus vaſis teſticulorum. Aliter enim non expelleretur de vaſis genitalibus in vuluam mulieris. Et de iſto ſpermate generatur robuſtus & fortis fœtus. Eſt aliud ſemen tenue & in ſuis partibus fluxibile, & illud nõ eſt bene decoctum. ſi illud expellitur, & in matricem recipiatur, fit ex eo fœtus tenuis & fragilis naturæ, & illud habet naturam lactis liquidi & tenuis. Contingit enim aliquando debilitatio naturæ apud fœtum, quod caput debilitatur, & hoc quando mulieres imprægnatæ alium puerum prius genitum, cum alio

nutri

nutriunt. Causa vero huius debilitationis est, quia ista materia de qua puer existens in vtero debet pasci & nutriri, cecidit in alimentum pueri prius geniti, quem lactat mater, & iste casus contingit hodierna die propter inexperiẽtiam mulierum, causam illius defectus nescientes: ideo mulieres impręgnatæ nunquam deberent lactare pueros post conceptionem vel imprægnationem alterius pueri vel fœtus, propter causas superius enumeratas.

Hic auctor ponit dubium, & satis patet in textu. Nota quod calor in animali non facit digestionem, in quantum calor sed in quantum est bene regulatum ab anima. Et *ideo peccauerunt aliqui antiqui dicentes, quod in plantis esset nutritio, & in superiori parte esset ab igne, & in inferiori esset à terra, hoc non valet, quia dicit* Aristoteles *2. de anima, quòd si sic esset, tunc mixtum cito dissolueretur. Quid enim continent elementa in mixto nisi animam? vnde anima est principium omnis actionis, sed calor siue spiritus sunt instrumenta, quia sunt in virtute animæ, & non in virtute suiipsius.*

CONCLVSIO.

His visis finẽ dictis imponamus, & gratias Deo reddamus, qui nostrũ in hoc opere, & in aliis illuminet intellectum. Et de omissis

omissis peto veniam & auxilium diuinæ gratiæ, à qua omnis sapientia orta est & vita æterna. Ad quam nos Deus omnipotens & gloriosus cuncta gubernans atque regens, perducat. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat, & in quo est summa securitas, tranquillitas, iucunditas & sine fine æternitas sanctorum existat omnium, per infinita seculorum secula, Amen.

LIBER AGGREGATIONIS, SEV LIBER secretorum Alberti Magni de virtutibus Herbarum, Lapidum, & Animalium quorundam.

LIBER PRIMVS DE VIRtutibus *quarundam Herbarum.*

SIcut vult Philosophus in pluribus locis, Omnis scientia de genere bonorum est. Veruntamen enim operatis aliquando bona, aliquãdo mala, prout scientia mutatur ad bonum & ad malum finem, ad quem operatur. Ex

quo

quo concluduntur duo. Quorum vnum & primum eſt, quòd ſcientia magicalis non eſt mala. Nanque per eius cognitionem poteſt euitari malum, & proſequi bonum. Concluditur etiam ſecundum ex quo effectus laudatur propter finem. Atque vituperatur etiam finis ſcientiæ, aliquando non ordinatur ad bonum vel ad virtutem. Ex hoc ſequitur quod ſcientia vel operatio aliquando bona vel mala. Quia igitur magicalis, ſeu cognitio bona eſt, vt præſuppoſitum eſt, & mala aliquantulum exiſtit in ſpeculatione rationum, & in ſpeculatione naturalium, ſecundum quod antiquis auctoribus examinaui & percepi: imò & egomet Albertus, vt in pluribus veritatem inueni, & veritatem ſuppono, quo ab aliquo ex Chyrandis libro, & libro Alchorat. Primo narrabo de quibuſdam herbis. Poſt de quibuſdam lapidibus. Tertio de quibuſdam animalibus & de virtutibus eorundem.

Elitropia.	Lilium.
Vrtica.	Viſculus quercinus.
Virga paſtoris.	Centaurea.
Chelidonia.	Saluia.
Prouincia.	Nepta. Verbena.
Lingua canis.	Meliſophylos.
Iuſquiamus.	Roſa. Serpentina.

Prima

Prima herba apud Chaldæos vocatur Ireos:apud Græcos Mutuchiol : apud Latinos Elitropia. Cuius interpretatio dicitur ab Elyos, quod est sol:& tropos conuersio,quia conuersa est ad solem. Huius autem virtus mirabilis est, quia si ista colligatur sole existente in Leone in Augusto, & inuoluatur in lauri folio, & simul addatur dens lupi & feratur : nullus contra ferentem poterit habere vocē loquendi,nisi verba pacifica. Et si enim aliquid furetur, & in nocte sub capite suo ponat, videbit furem & omnes eius conditiones. Et iterum:si prædicta ponatur in aliquo templo vbi sint mulieres,quarum connubium parte sui frangatur, nunquam poterunt exire de templo,nisi deponatur.Et hoc vltimum probatum est, & verissimum.

Secūda herba vocatur à Chaldæis Roybra, à Græcis Olieribus,à Latinis vel Gallis Vrtica nuncupatur. Hanc herbam tenens in manu cum millefolio, securus es ab omni metu & ab omni fantasmate. Et si id ponatur cum succo semperuiuæ, & vngatur manus, & residuum ponatur in aqua, & aquam intret vbi sunt pisces, ad manus eius congregabuntur, & etiam ad piscellum. Et si extrahatur, statim resiliunt ad loca propria vbi erant prius.

Tertia

Tertia herba à Chaldæis Lorumborot dicitur, à Græcis Allomot, à Latinis virga paſtoris. Herbam hãc accipe, & cum ſucco mandragoræ diſtempera, & da cani vel alteri animali, & impręgnabitur in ſuo genere, & habebit fœtum in ſuo genere. De quo fœtu ſi accipiatur dens maxillaris, & intinguatur in cibo vel potu, omnes qui inde potabunt, mox incipient bellum, & cum volueris delere, da ei ſuccũ amantile, id eſt valerię, & fiet ſtatim pax inter eos.

Quarta herba à Chaldæis Aquilaris dicitur, quia naſcitur tempore quo aquilæ faciunt nidos ſuos, à Græcis dicitur Valis, à Latinis Chelidonia. Iſta herba tempore quo hirundines faciũt nidos, naſcitur, quo etiam aquilæ. Hanc herbã ſi quis cum corde talpę habuerit, deuincet omnes hoſtes, omnes cauſas, & omnes lites remouebit. Et ſi prędicta ponatur ſuper caput infirmi, ſi debet mori, ſtatim cantabit alta voce. Si non, lacrymabit.

Quinta herba à Chaldæis Iteriſi dicitur, à Græcis Vorax, à Latinis Prouentalis vel prouinſa. Illa enim pulueriſata cum vermibus terræ circumuolutis, & cum ſemperuiua amorẽ inducit inter virũ & vxorẽ, ſi vtatur illa in cibariis. Et ſi cõpoſitio iſtorum cum aliquãtulo ſulphuris ponatur in

ſtagno

ſtagno vbi ſunt piſces, omnes morientur. Et ſi ad os bubali ponatur, ſtatim crepabit per medium: & hoc experimentum eſt à modernis. Si iterum dicta confectio ponatur in igne, ſtatim conuertetur in liuidum colorem.

Sexta herba à Chaldæis vocatur Bieith, à græcis Retus, à latinis Nepta. Hāc herbā accipe, & miſce cū lapide inuento in nido vpupæ auis, & frices vētrem alicuius animalis, & impręgnabitur, & habebit fœtum in ſuo genere nigerrimum. Et ſi eis ponatur ad nares, ſtatim à terra cadent velut mortua. Poſt modicum verò ſpatium curabuntur: & ſi prædictū cōpoſitum in vaſe apum ponatur, nunquā fugiēt, ſed ibi congregabuntur apes. Et ſi apes ſubmergantur, & quaſi moriātur, & in cōfectione prædicta ponātur poſt modicum temporis, vt per ſpatiū vnius horæ, recuperabūt vitam. Nam & illud proportionatur qualitati deperditæ: & ſignum ad hoc eſt quòd ſi muſcæ ſubmerſę in cineribus tepidis ponātur, poſt modicū ſpatium vitam recuperabūt.

Septima herba à Chaldęis Algeil, à Græcis Orum, à Latinis lingua canis nuncupatur. Herbam hanc cum corde raniculæ, & eius matrice, pone vbi vis, & poſt modicū temporis congregabuntur omnes canes

villæ. Et si prædictam sub pollice pedis habueris, omnes canes obmutescent, nec poterunt latrare: & si prædictam in collo alicuius canis posueris, ita quod non possit ore attingere, semper vertetur in circuitu ad modum volubilis rotæ, donec cadet in terram velut mortuus, & hoc est expertum nostro tempore.

Octaua herba à Chaldæis Mansesa, à Græcis Ventosin, à Latinis vel Gallis Iusquiamus dicitur. Hanc herbam accipe & misce cum Realgalis & Hermodatilis, & pone in cibo canis rabidi, & statim peribit: & si succum eius cum supradictis posueris in cypho argenteo minutissimè frangetur: & si supradictum cum sanguine leporis iuuenis commiscueris, & in pelle leporis conserues, omnes lepores congregabuntur ibidem, donec remotum fuerit.

Nona herba à Chaldæis Augo, à Græcis Amala, à Latinis Lilium. Si hanc herbam sole existente in Leonis signo collaris, & cum lauri succo cõmiscueris. Deinde sub fimo tempore aliquo succum illum posueris, fient vermes. De quibus si fiat puluis, & ponatur circa collum alicuius, vel in vestimentis suis, nunquàm dormiet, vel dormire poterit, quousque depositum fuerit. Et si prædictum sub fimo posueris, & de

vermi

vermibus inde naſcentibus aliquem vnxeris, ſtatim inducetur ad febrem. Et ſi prædictum ponatur in vaſe aliquo, vbi ſit lac vaccæ, & cooperiatur de pelle alicuius vaccæ vnius coloris, omnes vaccæ amittent lac ſuum, & hoc maximè expertum eſt tempore noſtro à quibuſdam fortilatoribus.

Decima herba à Chaldæis dicitur Luperax, à Græcis Eſiſena, à Latinis Viſcus querci, & creſcit in arboribus transferato arbore. Hæc herba cum quadam alia herba quæ dicitur Martegon, id eſt, ſyluium, vt ſcribitur lingua Theothonica, omnes ſeras aperit: & ſi prædictum compoſitum in ore alicuius ponatur, & cogitetur de aliquo, ſi debet accidere, corde infigitur, ſi autem non, corde reſilit. Sed ſi prædictum ad arborem ſuſpendatur cum ala hirundinis, ibi congregabuntur aues bene per quinque milliaria, & hoc vltimum tempore meo eſt expertum.

Vndecima herba à Chaldæis Iſiphilon dicitur, à Græcis Orlegonia, à Latinis Centaurea vocatur. Hanc autem herbam dicunt Magi habere mirabilem virtutem. Si enim adiungatur cum ſanguine vpupæ fœmellæ, & ponatur cum oleo in lucerna,

omnes circundantes credent se esse Magos, ita quòd vnus altero credet suum caput sit in terra, & pedes in cœlo: & si prædictum ponatur in igne stellis lucentibus, videbitur quòd stellæ currant ad inuicem & debellent: & si iterum prædictum cataplasma ponatur ad nares alicuius, præ timore quem habebit, fugiet vehementer, & hoc expertum est.

Duodecima herba à Chaldæis Colorio vel Coloricom, à Gręcis Clamor, à Latinis Saluia communiter est nuncupata. Hæc autem herba putrefacta sub fimo in vase vitreo procreat quendã vermem vel auem habentem caudam in modum merulæ, de cuius sanguine si tangatur aliquis in pectore, amittet sensum per quindenam & plus. Et si prædictus serpens comburatur, & ponatur cinis in igne, statim fiet ysiris tonitrui horribilis. Et si prædictus puluis ponatur in lampade & accendatur: videbitur quòd tota domus serpentibus repleatur. Et hoc est expertum à modernis.

Tertiadecima herba à Chaldęis Olphanas, à Græcis Hilior on, à Latinis Verbena dicitur. Hæc autem herba vt referunt Magi collecta sole existente in signo Arietis, & coniecta cum grano Peome vnius

anni

anni caducos à malo morbo curat. Et ſi ponatur in terra pingui poſt octo ſeptimanas generabuntur vermes, qui ſi aliquem tetigerint, ſtatim morietur. Et ſi prædictum ponatur in columbario, omnes columbæ congregabuntur ibi. Et ſi puluis illorum in ſole ponatur, videbitur quòd ſol ſit liuidus. Si autem puluis ponatur in loco vbi homines habitant, vel iacent inter duos amantes, ſtatim fit lis vel malitia inter eos.

Quartadecima herba à Chaldæis Celeyos dicitur, à Græcis Caſini, à Latinis Meliſophilos, de qua Macer facit mentionem. Hæc autem herba collecta viridis, & coniecta cum ſucco cypreſſi vnius anni poſita in pulmento, facit pulmentũ videri plenum vermibus, & deferentem facit eſſe benignum & gratioſum, & aduerſarios deuincere. Et ſi prædicta herba ligetur collo bouis, ſequetur te quocunque ieris, & ſi prædicto ſucco corrigiam miſcueris, & de tertia parte ſudoris hominis ruſſi, & de ſub aſcellis ſtatim cingens crepabit per medium.

Quintadecima herba à Chaldæis Eglerisa, à Græcis Yſaphinus, à Latinis roſa dicitur, & eſt herba cuius flos eſt notiſsimus. Accipe granum eius, & granũ ſinapis, et pe

dem muſtelæ, hæc ſuſpende in arbore, & de cætero non fructificabit. Et ſi prædictum ponatur circa rete, congregabuntur ibi piſces. Et ſi magaris mortuum fuerit, & in commixtione prædicta ponatur per dimidium diem: licet tamen non acquiritur, recuperabit vitam. Et ſi puluis prædictus ponatur in lampade, poſtea accendatur, omnes videbuntur nigri ad modum ſatanæ: & puluis prædictus admiſceatur cum oleo oliuæ & cum ſulphure viuo, & de hoc vngatur domus ſole lucente, ipſa tota videbitur inflammata.

Sextadecima herba à Chaldæis Cartulia, à Græcis quinquefolium, à Latinis Serpentina vocatur. Hæc herba apud nos ſatis eſt nota. Hæc autem herba cum folio trifolij inhumata, generat ſerpentes rubeos & virides, de quibus ſi fiat puluis, & ponatur in lampade ardente, videbitur ibi copia ſerpentum, & ſi ſub capite alicuius ponatur, de cætero non ſomniabitur ſibi.

Modus autem operandi omnium prædictorum eſt, vt effectus bonus ſit in planeta bono, & malus in malo, id eſt, in horis & diebus eorum.

Virtutes herbarum 7. ſecũdum Alexandrum imperatorem, & has quidem virtutes

tes habuerunt ipsæ ab influentia planetarum. Contingit autē vnamquamq; percipere virtutē suā à superioribus naturalibus.

Prima autem herba Saturni quæ affodilius dicitur. Succus eius valet ad dolorem renum & tibiarum. Et datur patiētibus dolorem vesicæ, radix eius cocta parum. Et dæmoniaci vel melancholici ipsam deferunt in linteo mundo, & liberantur, nec dæmonē in domo patitur esse, & si ibidem fuerint. Producentes dentes pueri & eam ferent, sine dolore eos producent, & est bonum vt homo deferat secū de nocte radicē, quia non timebit, neq; lædetur ab alijs.

Herba secunda Solis dicitur Poligonia vel Corrigiola. Hæc enim herba nomē suscepit à Sole. nam est multū generans. Sic enim & hæc herba est multos faciens modos. Hanc quidem herbā alij appellauerūt Alchone, quæ est domus solis. Hæc enim herba sanat possessiones cordis & stomachi. Qui attingit hanc herbā habet virtutem à signo suo vel planeta. Si quis autem succum bibit, facit eum multū coire. Et si quis deferat radicem eius, curat passiones oculorum. Et si antequam aliquā habuerit passionem portauerit secum, non superueniet ei passio oculorum. Iuuat etiam phreneticos, si eam secū deferunt in locis, id est

pectore. Iuuat etiam periplomoticos & facit eis bonum anhelitum, & facit etiam ad fluxum ſanguinis melancholici.

Herba tertia Lunæ Chynoſtates dicitur. Succus eius purgat exacerbationes ſtomachi, thoracis & caſtorem, quia oſtendit ſe eſſe herbam Lunæ. Flos autẽ huius herbæ purgat ſplenes magnos & curat ipſos, quia iſta creſcit & decreſcit ſicut Luna. Valet ad ophthalmiam, & facit acutum viſum, & valet contra ſanguinẽ oculorum. Si radicem eius tritam ponis ſuper oculum, mirabiliter viſum clarificat, quia lumen oculorum propinquatum myſticum ſubſtantiæ Lunæ. Etiam confert malum ſtomachum habentibus, qui non poſſunt cibum digerere, bibendo ſuccum eius: amplius valet habentibus ſcrophulas.

Herba quarta arnogloſſa dicitur. Radix huius herbæ valet contra dolorem capitis mirifice, quoniã opinatur eſſe domus Martis aries, quæ eſt caput totius mundi. Valet etiam contra malas conſuetudines teſticulorum, & vlcera putrida & ſordida, quia domus eſt Scorpio: quia pars eius retinet ſperma, id eſt ſemen quod venit contra teſticulos. Valet etiã ſuccus eius dyſentericis & hemoptoicis, & ad vitia hemorrhoidarum & ſtomachis, dum quis eum biberit.

Her

Herba quinta Mercurij dicitur Pentaphilon, à quibuſdam Petadactylus, ab alijs ſepedeclinans, à quibuſdam Calipendalo. Radix huius herbæ ſanat plagas & duriciẽ, trita & emplaſtrata. Amplius ſcrophulas diluit velociter, ſi ſuccus eius bibatur cũ aqua. Sanat etiam farigos & paſsiones pectoris ſeu dolores ſi ſuccus eius bibatur. Soluit etiam dentium dolores, & ſi ſuccus eius ore teneatur, omnes oris curat paſsiones. Et ſi quis ſecum deferat, opus dat & auxilium. Amplius ſi quis vult à rege vel à principe petere aliquid, copiam dat eloquentiæ, ſi ſecum eam habeat & obtinebit quod voluerit, videlicet etiam in lithiaſi & diſuria ſuccus eius habitus.

Herba ſexta Iouis dicitur Acharon, à quibuſdam Iuſquiamus. Radix eius poſita ſuper bubones eos diſpergit, & obſeruat locum à flegmone. Si quis eam portauerit antequã ei paſsio ſuperueniat, nũquàm bubonem habebit. Confert etiã radix eius podagræ, dum ponitur trita ſuper locum patientis, & hæc quidem operatur virtute ſignorum habentium pedes, vel habẽtium aſpectum ſuper pedes: & ſuccus eius ſi bibatur cũ melle cum mellicrato, confert doloribus epatis, & omnibus eius paſsionibus, quoniam Iupiter tenet epar. Similiter con

fert volentibus multũ coire. Et est vtilis vt eã deferãt secũ volẽtes diligi à mulieribus. Facit enim deferẽtes lætos & delectabiles.

Septima herba Veneris dicitur Pisteriona, quibusdã Hieroborã dicitur, id est herba colũbaria & verbena. Radix huius herbæ posita super collum sanat scrophulas & parocidas & bubones colli & staphylion, id est vrinæ distilationẽ, & ysmon, si ponatur emplastrum, & est comparatum passionibus istius loci. Sanat etiam scissuras & condylomata, id est duricies quæ nascũtur in ano & hęmorrhoidas. Si succus eius cũ melle in aqua cocta bibatur, subtiliat ea quæ sunt in pulmone, & facit bonũ anhelitum, nam detinet pulmonẽ. Valet etiã multum in aphrodisia, id est coitu, quia succus eius auget multũ sperma, cum quis vult coire addit ad desiderium eius, & maior virtus ipsius herbæ est, quia si quis eã portauerit, est multum potens in coitu. Veruntamen non teneat aliquid aliud nisi istã herbã tãtum. Si quis ponat eam in domo vel vinea vel in terris, abundanter habebit reditus. Amplius radix ipsius valet omnibus illis qui volunt plantare vineas vel arbores, & infantes portantes ipsam erunt bene disciplinati, & amãtes doctrinam, & erunt læti & gaudiosi. Confert etiam posita in purgatio

gatio

gationibus, & repellit dęmones omnes.

Prædictas tamen herbas à 23. die Lunæ vsque ad 30. incipiendo collectioné ipsam leuare à Mercurio per totã horam dierum euellendo fac mensionem passionis, vt rei scilicet nomina passionem vel rem propter quã ipsam colligis, & ipsam accipe herbis. Loca tamen ipsam super frumentum, vel ordeum, & ea vtere ad opus tuum postea.

Explicit liber primus.

SECVNDVS LIBER ALBERTI MAGni, & est de virtutibus lapidũ quorundam.

CVm iam dictum sit de virtutibus herbarum quarundam, & de modo agendi, nũc in præsenti capitulo dicendũ est de Lapidib' quibusdã, & eorũ effectib', & qualiter possũt accipi magna mirabilia opera.

Magnes	Corallus	Lipercol
Obtarmius	Cristallus	Vrices
Onyx	Chrysolitus	Lazuli
Feripédamus	Elotropia	Smaragdus
Silonites	Epistrites	Iris
Topazion	Chalcedonius	Balesia
Medo	Chelidonius	Galeriates
Mephytes	Gagates	Draconites

Abast

Abaſton	Bena	Echites
Adamas	Iſthmios	Terpiſtretes
Agathes	Cabices	Iacinthus
Alectorius	Criſolitus	Orites
Eſmundus	Beratiden	Sapphyrus
Amatiſtus	Nicomai	Saunus
Berillus	Quiriti	
Celonites	Rodianus.	

SI vis ſcire vtrum mulier tua ſit caſta, accipe lapidem qui Magnes vocatur. Eſt autem ferruginei coloris, & inuenitur in mari Indico, & aliquando in partibus theotoniæ, in illa prouincia quæ Francia Oriẽtalis vocatur. Suppone ergo lapidem hunc capiti mulieris, & ſi caſta eſt ipſa maritum amplexabitur, ſi autem non, ſtatim cadet à lecto. Ad hoc autem ſi lapis iſte ponatur ſuper carbones in quatuor angulis domus. Dico tritus & ſuper carbones ſparſus dormiẽtes fugient ædes & relinquent torum, & tunc poſſunt fures reſpicere totum quod volunt. Si vis fieri inuiſibilis, accipe lapidẽ qui dicitur Ophthalmius, & inuolue in folio lauri. Et dicitur lapis Ophthalmius cuius color nõ nominatur, nam multorum colorum: & eſt hic talis virtutis quòd viſus circunſtantium excęcat vel abortat. Conſtantius autem pugno clauſo reddebatur per eum inuiſibilis.

Si vis

Si vis incitare tristitias, timores, & fantasias terribiles atque lites, accipe lapidem qui vocatur Onyx, qui est nigri coloris, & inuenitur melius genus eius repletũ albis venis, & venit de India in Arabiã: & si collo vel digito suspẽdatur, excitat statim tristitias in homine & terrores: & etiam in somno excitat fantasias terribiles, & etiã lites, & hoc apud modernos est expertum.

Si vis comburere manus alicuius sine igne adhuc & fugare areticam. Accipe lapidem qui vocatur Feripendanus, qui est flaui coloris, qui si suspendatur collo alicuius curat areticam: & iterum si iste lapis fortius stringatur, statim adurit manum, & ideo leuiter & suauiter vult palpari.

Si vis accendere animum alicuius ad gaudia, & eius ingeniũ acuere. Accipe lapidem qui Silonites vocatur, & nascitur in gremio testudinis Indico: & esse variũ dicitur, albo, rubeo, purpureóq; colore. Alij dicunt hunc esse viridem, & in Persię partibus inueniri. Et dicunt etiam hunc crescentem Luna crescente, & econuerso. Et addunt philosophi antiqui, ꝙ si gustetur confert præsentiam quorundã futurorum. Si sub lingua ponatur præcipue prima Luna vna hora tantum habet virtutem. Ideo autem Luna existẽte decima habet hanc

virtut

virtutẽ, in prima hora vel decima. Motus autẽ ordinis quòd cum est sub lingua si cogitetur de aliquo negotio vtrũ debeat fieri an non. Si fieri debet cordi tenaciter infigitur, ita quòd auelli non potest: si autem non, cor ab ipso resilit. Fecerunt etiã philosophi quòd curat phtisicos & debiles.

Si vis vt aqua buliens statim exeat manu immissa. Accipe lapidem qui Topasion vocatur, à Topasi insula, vel quia auri similitudinẽ protẽdit, & sunt duæ species. Vna est omnino similis auro, & pretiosior est. Alia species est crocea magis tensibilis coloris quã sit aurum, & hæc est vtilior. Expertum autem est in nostro tempore, quæ si in aqua buliente mittatur, defluere facit, quod statim manu immissa extrahitur, & hoc fecit vnus de fratribus nostris Parisius. Valet etiam contra emothoicam & stimaticam vel lunaticam passionem.

Si vis excoriare cutim manuum tuarũ vel alterius, accipe lapidem qui vocatur Medor à Medorum regione, & sunt duæ species, niger & viridis. Dicitur ab antiquis philosophis & modernis, quòd si lapis qui niger est frãgatur, & in aqua calida resolutus fuerit, & aliquis manus suas lauerit, statim excoriabuntur: & si quis ex ea biberit, perit vomendo statim, omni cura

remot

remota & auxilio. Dicunt etiam philosophi quòd valet contra podagrã, & oculorũ cæcitatẽ, & quòd oculos læsos & debiles fouet.

Si vis vt aliquis non sentiat dolorem, nec crucietur. Accipe lapidẽ qui dicitur Memphytes à ciuitate quæ dicitur Mẽphis: & est hic lapis talis virtutis, vt dicit Aaron & Hermes, quòd si teratur & aqua misceatur, & detur potari illi qui deberet vri, vel aliquos cruciatus pati, tantum inducit ille potus insensibilitatem, quòd non sentiat patiens pœnam neque cruciatum.

Si vis ignem perpetuum inextinguibilem facere, Accipe lapidem qui Abaston dicitur, & est coloris ferri, & quamplurimum in Arabia reperitur. Si enim lapis ille accendatur nunquam poterit extingui, eo quòd habet naturã lanuginis, quæ pluma salamandris vocatur, cum modico humidij vnctuosi pinguis, inseparabilis est ab ipso, & id fouet ignem accensum in eo.

Si vis deuincere hostes: Accipe lapidem qui nuncupatur Adamas, & est coloris fulgentis, durissimus, ita quòd non potest frãgi nisi sanguine hirci, & nascitur in Arabia vel Cypro. Et si sinistro latere alligetur, valet contra hostes, & insaniam, & indomitas bestias, & venenosas, & feros homines, & contra iurgia & rixas, & contra

venena

venena & incursus fantasmatum,& quidam vocant eum Diamantem.

Si vis cuncta pericula euitare,& vincere cuncta terrena,& habere vires cordis. Accipe lapidem qui Agathes dicitur. Et est niger habẽs venas albas. Est alius eiusdem speciei similis colori albo. Et tertium nascitur in certa insula habens venas nigras. Et id facit vincere pericula, & confert vires cordibus,& facit hominem potentem, placentem, iucundum, acceptabilem, & iuuat contra omnia aduersa.

Si vis impetrare aliquid ab aliquo. Accipe lapidem qui Allectorius dicitur, & est lapis gallinacei vel galli,& est albus vt Crystallus, & extrahitur de ventriculo galli vel gallinacei, postquam fuerit castratus vltra annum quartum. Et vt quidam dicunt post annum extrahitur de gallo decrepito. Et ad quantitatem fabæ extat, ventrem gratum reddit & constantem: & sub lingua acceptum, sitim extinguit: & hoc vltimum tempore nostro expertum est, & subtiliter percepi.

Si vis deuincere bestias, & omnia somnia interpretare, & de futuris prophetizare. Accipe lapidem qui Esmundus dicitur vel Asmadus, varij coloris est, omne venenũ extinguit, & facit vincere aduersarios,

ſarios, & prophetizationem dat, interpretationem omnium ſomniorũ & ænigmata intelligere facit.

Si vis habere bonum intellectum ſenſibilis, & non poſſe fieri ebrius. Accipe lapidem qui Amethyſtus dicitur, & eſt purpurei coloris, & melior naſcitur in India, & valet contra ebrietatem, & bonum in ſcibilibus confert intellectum.

Si vis deuincere hoſtes, & fugere lites. Accipe lapidem qui vocatur Beryllus, eſt pallidi coloris, lucis tranſparentis, vt lymphæ. Fer tecum & vinces omnes lites, & hoſtes fugabis, reddetque inimicum mitem. In moribus efficacem reddit poteſtatem, ſicut dicit Aaron, etiam dat bonum intellectum in ſcibilibus.

Si vis diuinare de futuris. Accipe lapidem qui vocatur Celonites, & eſt purpurei variique coloris, & inuenitur in corpore teſtudinis. Si quis autem hunc lapidem ſub lingua geſtauerit, diuinabit & prædicet futura. Veruntamen non habet virtutem niſi lucens prima cum fuerit accenſa, & creſcens monoytes in vltima deſcendente. Sic vult Aaron de virtutibus lapidum & herbarum.

Si vis pacificare tempeſtates & flumina pertranſire. Accipe lapidem qui vo-

catur Corallus, & eſt rubeus, aliuſque albus. Et expertum eſt quòd ſtatim reſtringit ſanguinem, & portantis pellit ſtultitiam, & perhibet ſapientiam, & hoc à quibuſdam tempore noſtro expertum eſt, & valet contra tempeſtates, & pericula fluuiorum.

Si vis accendere ignem. Accipe criſtallũ, & pone ſub iuxta circulum ſolis. i. contra ſolem, & appone iuxta aliquid combuſtile, & ſtatim lucente ſole calido eliciet ignem, & ſi cum melle potatur lac dabit.

Si vis acquirere ſapientiam, & fugere ſtultitiam. Accipe lapidem qui vocatur Chryſolithus, & eſt lucidæ viriditatis poſitus in auro, pellit ſtultitiam & ſapientiam confert.

Si vis vt ſol appareat ſanguineus. Accipe lapidem qui Elitropia dicitur, & eſt viridis ſimilis quaſi Smaragdo, & eſt reſperſus ſanguineis guttis. Hanc elitropiam appellant necromãtici proprio nomine gemmã Babylonicam, quòd ſi vngatur ſucco herbæ eiuſdem nominis, & in vas plenum aqua mittatur, facit videri ſolem ſanguineum, ſicut ſi videretur eclipſis. Cuius cauſa eſt quòd totam aquam ebullire facit in nebulam, quæ inſpiſſando aerem impedit ſolem, inde niſi quia rubeum in ſpiſſo colore poſt

re poſt

re post modicum recedit illa nebula rorando quasi per gut as pluuiæ. Oportet autem ad hoc vt hoc fiat quòd sit quoddam carmẽ sacrum cum quibusdam characteribus, & sicut accepi, principes si diuinando quædam prædicant, propter quod templorum pontifices isto lapide maximè vtebantur in festis idolorum. Etiam gestatum hoc reddit hominem bonæ famæ, & incolumem, & longæ vitæ. Dicitur autem à philosophis antiquis quòd vnctus heiba sui nominis, vt prædiximus, pollet virtute, & inueniuntur plures in Aethiopia, Cypro & India.

Si vis refrigerare aquam bullientẽ quæ stat super ignem. Accipe lapidem qui Epistrites dicitur, qui in aqua oppositus oculo solis radios solis igneos emittit: & dicitur ab antiquis Philosophis & à modernis, quòd si ponatur in aqua bulliẽte, statim cessabit ebullitio: & post modicũ refrigescet, & est lapis rutilans & rubicundus.

Si vis fugere illusiones omnesque fantasias, & omnes causas vincere. Accipe lapidẽ qui chalcedonius dicitur, & est pallidus, fuscus & aliquantulũ obscurus. Si hic perforatur, & cum virtute lapidis qui Sinerip dicitur collo suspendatur, valet contra omnes fantasticas illusiones. Et facit vincere omnes causas contra aduersarios vtriusque

corporis conſeruat, & hoc vltimum expertum eſt moderno tempore.

Si vis eſſe gratus & placens. Accipe lapidem qui Chelidonius dicitur. Et eſt eo niger & rufus, & de ventre hirundinũ extrahitur. Rufus inuolutus panno lineo vel corio vituli ſub ſiniſtra aſcella portatus valet contra inſaniam & antiquos morbos & languores, cõtra lethargicam paſſionem & cõtra epidimiam. Euax refert quod iſte lapis hominem facit facũdum & gratum, & placentem eum reddit. Niger autem valet contra feras, & iras, & ad finem incepti perducit negotij. Et ſi inuoluitur in foliis chelidoniæ dicitur obfuſcare viſum, & debent extrahi menſe Auguſti, & frequenter duo in vna hirundine inueniuntur lapides.

Si vis eſſe victorioſus cõtra aduerſarios. Accipe lapidem qui dicitur Gagates, & eſt diuerſi coloris, & dicunt antiqui philoſophi fore expertum in Alcide principe, qui quandiu eum portauerit ſemper habuit victoriã, & eſt lapis diuerſi coloris ſicut pellis capreolæ.

Si vis præſcire futurum aliquod. Accipe lapidem qui vocatur Bena, qui eſt ſicut dens à beſtia, & pone ſub lingua tua, & ſicut Aaron & antiqui philoſophi dicunt, quan diu ſic tenueris ſemper diuinando prædi-

ces

ces futura, nec aliquo modo errabis diuinando.

Si vis vt fiat veſtis incombuſtibilis. Accipe lapidem qui Iſthmios appellatur, qui vt dicit Iſidorus ſimilis eſt croco, & in partibus Hiſpaniæ inuenitur, & iſte lapis flabilis eſt propter vẽtoſitatem in ipſo rarefactam iuxta Gades Herculis, & ſi de eo fiat veſtis, nullo modo poteſt vri, ſed de igne nitet. Et huius ſpeciei dicunt quidam Carbũculum album.

Si vis gratiam habere & honorem. Accipe lapidem qui Tabrices vocatur, & eſt ſimilis cryſtallo. De hoc referũt antiqui Philoſophi, vt Euax & Aaron, quòd eloquentiã, gratiam pręſtat & honorem, & cum hoc dicitur quòd curat omnem hydropiſin.

Si vis fugare fantaſmata & ſtultitiã. Accipe lapidẽ qui vocatur chryſolithus, & eſt idem in virtute cum aretico, vt dicit Aaron & Euax in lib. de naturis herbarum & lapidum. In auro poſitus & geſtatus fugat ſtultitiam, & fantaſmata expellit. Sapientiam conferre perhibetur, valet cõtra timorem.

Si vis iudicare opiniones & cogitationes aliorum. Accipe lapidem qui vocatur Beratides, & eſt nigri coloris, & teneatur in ore. Facit etiam geſtantem hilarem & gratioſum apud omnes.

Si vis habere victoriã & amicitiam. Accipe lapidem qui vocatur Nichomat,& est idem quod alabastrum , & est de genere marmorum, & est albus nitens. Et de hoc fiunt vnguenta ad sepulchra mortuorum.

Si vis vt homo dormiẽdo tibi dicat quæ facit. Accipe lapidem qui vocatur quirim, inuenitur lapis iste in nido vpupæ,& est lapis proditorum.

Si volueris aliquid ab aliquo impetrare. Accipe tecum lapidem qui vocatur radianus,& est niger translucens,qui cum caput gallorum datur comedere formicis , inuenitur post tempora multa in capite galli,& est idem quod lapis tonatides.

Si vis facere quod canes neque venatores possunt nocere alicui animali quod venantur. Pone coram ipsis lapidẽ qui vocatur Iuperius , & statim id ad lapidẽ curret. Hic enim lapis inuenitur in Lybia, & omnes bestiæ currunt ad istum lapidem tanquàm ad suum defensorẽ. Prohibet enim ne canes vel venatores noceant eis.

Si vis comburere manus alicuius sine igne , accipe lapidem qui vocatur vnices, quem prius diximus principem apij , quod est ignis , & est vt ignis. Hunc lapidem siquis stringit fortiter , statim adurit manum , velut comburatur igne materiali,

quod

quod eſt mirabile.

Si vis curare melancholiam vel quartanam in aliquo. Accipe lapidem qui dicitur lapis lazuli, ſimilatur enim colori cœlesti, & ſunt intus corpuſcula aurea:& eſt certum & expertum, quòd curat melancholiam & quartanam.

Si vis acuere alicuius ingenium, vel opes augere ſuas,& etiam futura prædicere. Accipe lapidem qui ſmaragdus dicitur, & eſt mundiſsimus, tranſlucens & planus vel flauus eſt melior, & aufertur de nidis grifonum,& confortat & conſeruat. Et geſtatus facit hominem bene intelligere,& memoriam bonam confert. Auget opes deferentis. Et ſi quis ſub lingua ſua eum tenuerit, ſtatim prophetizabit.

Si vis facere irim apparere. Accipe lapidem qui vocatur iris, & eſt albus ad modum criſtalli, quadratus ſeu cornua habẽs, ſi iſte lapis ponatur in radio ſolis, ſtatim reflectendo facit apparere irim in pariete vel muro,& inueniuntur plures in Sicilia, & in Aethiopia.

Si vis lapidem vnum qui nunquam calefiat, accipe lapidẽ qui dicitur Gallaſia:& eſt habens grãdinis figuram & colorem & duriciem habet adamãtis. Si lapis iſte in igne ponitur fortiſsimo, nunquam calefiet, &

eſt cauſa quia habet poros ita conſtrictos, quia calor ingredi non poteſt corpus lapidis. Dicit etiam Aaron & Euax quòd lapis geſtatus mitigat iram, luxuriam & cæteras calidas paſsiones.

Si vis ſcire vtrũ vxor iaceat cum aliquo alio à marito. Accipe galerites lapidem ſic appellatum, qui eſt idem cum catabre, & inuenitur in Lybia & Britannia, & eſt duplicis coloris. ſ. nigri & crocei, & inuenitur glaucus tendẽs ad palliditatem. Curat hydropiſin, & fluxus ventris confirmat. Et dicit Auicenna, quòd ſi iſte lapis teratur & lauetur, ſiue lauandus detur alicui mulieri, ſi virgo non ſit, ſtatim vrinabit: ſi vrgo eſt, non.

Si vis hoſtes ac inimicos deuincere. Accipe lapidẽ qui dicitur Draconites, à capite draconis. Et ſi de viuo lapis extrahatur, valet contra omnia venena. Et ferens eum in ſiniſtro brachio omnes hoſtes deuinces.

Si vis amorem generare inter aliquos duos. Accipe lapidem qui echites dicitur, & à quibuſdam dicitur aquileus, quia aquilæ in nidis ſuis collocant, purpurei coloris eſt, & inuenitur iuxta littora Oceani, & aliquãdo in Perſia, & in ſe ſemper continet alium lapidem qui in ipſo ſonat quãdo mouetur. Fertur ab antiquis philoſophis quòd hic lapis

pis ſiniſtro brachio ſuſpenſus cōciliat amorem inter virum & vxorem. Confert prægnantibus, abortum impedit, periculū perterritionis mitigat, & caducis dicitur valere. Et ſicut dicunt Chaldæi ſi in cibo ſit venenū, & lapis prædictus ponatur in eo, prohibet ne poſsit deglutiri cibus ille, & ſi ſubtrahatur, ſtatim deglutitur. Et hoc vltimū à quodam fratrum noſtrorum ſenſibiliter examinari vidi.

Si vis reddere hominem tutum. Accipe lapidem qui terpiſtrites nūcupatur, in mari generatur, rutilans eſt & rubicundus. Et dicitur in libro Alchorat. quòd ſi ante cor geſtatur hominem reddit tutum, & omnes compeſcit ſeditiones. Dicitur etiam compeſcere locuſtas, volucres, nebulas, grandines, ac tempeſtatem à fructibus terræ. Et eſt expertum à modernis Philoſophis & à quibuſdam fratrum noſtrorum, quòd oppoſitus radio ſolis, radios igneos emittit. Item quòd ſi lapis iſte in aquam bulliētem ponatur, ſtatim ceſſabit bullitio, & poſt modicum refrigeſcet.

Si vis vt peregrini pergant tuti. Accipe lapidem qui Iacinthus vocatur, multorum eſt colorum. Viridis autem eſt melior, & habet venas rubeas, & vult in argento collocari, & in lecturis quibuſdam dicitur quòd

eius ſunt duo genera, aquaticus & ſaphyrinus. Aquaticus flauus eſt albeſcens, Saphyrinus autẽ flauus perlucẽs valde, nihil habẽs aquoſitatis, & hic eſt melior, & de hoc ſcribitur in lecturis philoſophorum, quod digito vel collo geſtatus reddit peregrinos tutos & gratos hoſpitibus. Et ſomnũ prouocat propter ſuam frigiditatem, & hoc proprie habet ſaphyrinus.

Si vis ſeruari à diuerſis caſibus & peſtiferis morſibus. Accipe lapidẽ qui Orithes vocatur, cuius tres ſunt ſpecies, vna nigra, alia viridis, tertia cuius altera pars eſt aſpera, altera plana, & color eius quaſi ferri lamina, eſt, ſed viridis habet maculas albas. Hic lapis geſtatus præſeruat à diuerſis caſibus & periculis mortis.

Si vis conciliare pacem. Accipe lapidem qui vocatur Saphyrus, qui venit ab oriente in Indiam, & flauus eſt melior, qui non eſt tam lucidus, pacem creat & concordiam, purum & deuotum ad deum animum efficit, animũ confirmat in bonis, & hominem refrigeſcere facit interiore ardore.

Si vis curare virginem. Accipe lapidem qui Saunus vocatur à Sauna inſula, mentem deferentis conſolidat, alligatus manui parturientis, impedit partum, & ipſum continet in ventre. Idcirco prohibetur in

tur in re tali, ne lapis iste mulierem tãgat.

In libro numeralium in Aaron & Euax multa similia & alia inuenies. Modus autem agendi in his in hoc consistit, vt pro effectu bono deferens sit mundus ab omni corporis pollutione.

Explicit liber secundus.

Videtur dicere Isidorus Lycamam habere in capite lapidem nobilissimæ virtutis, & est albi coloris, quemque tritum dederit bibere stranguriosis, perfectè soluit vrinam, & breuiter sanat. Item soluit quartanam. Item tollit albuginem oculorum. Item si mulier prægnans eum portauerit super se, non amittet fœtum. Item valet phthisicis caro ipsarum cocta & comesta. Item puluis ipsarum vestrarum cum corticibus confert ficubus, & cum aliquibus granis piperis, scilicet ficubus & condylomatibus, quæ nascuntur in ano. Similiter ipsæ crudæ cum corticibus pistatæ, rumpunt apostemata matura.

LIBER TERTIVS

ALBERTI MAGNI, DE VIRTVTIBVS ANImalium quorundam.

CVM superius dictum sit de quibusdam effectibus causatis virtute lapidum quorundam, & de eorum mirabili efficacia siue operatione. Nunc dicendum est isto capitulo de quibusdam effectibus causatis quibusdam animalibus.

Aquila	Experiolus	Pellicanus
Casso	Leo	Coruus
Bubo	Foca	Miluus
Hircus	Anguilla	Turtur
Camelus	Mustela	Talpa
Lepus	Vappa	Merula.

Aquila auis satis nota est, à Chaldæis Vorax dicitur, à Græcis Rimbicus. Refert Aaron & Enax quòd mirabilem habet naturam siue virtutem, quia si eius cerebrum pulueriſetur, & cum succo cicutæ misceatur, ex hoc comedentes, statim se capiant per capillos, nec se dimittent, donec acceptum portauerint. Huius autẽ effectus ratio est, quia cerebrum illud calidissimum

est,

eſt, ita quod generat virtutẽ fantaſticam obturando meatus per fumum.

Caſſo eſt animal ſatis notũ, à Chaldæis vocatur rapa, à Græcis verò Orgalo dicitur. De hoc dicit Aaron, quòd ſi pedes eius ab aliquo ferantur, nunquã vexabitur, ſed ſemper progredi appetet. Item geſtans pedes eius, ſemper vincet, & ab inimicis ſuis timebitur: & dicit quòd dexter eius oculus in corio lupi inuolutus, reddit hominẽ placentem, & gratioſum, & benignum: & ſi ex prædictis rebus fit cibus vel puluis, in cibo alicui datus, multum diligetur ab eo. Hoc autem vltimum tempore noſtro expertum eſt: & ſi prædicta confectio ponatur in fimo fiũt vermes venenati, de quibus ſi aliquis comederit, ſtatim dormiet, & non poterit excitari, donec ſuffumigetur ariſtologia, & maſtiche.

Bubo auis eſt ſatis nota, & à Chaldæis magis dicitur, & quæ à Græcis Hyſſopus. Huius auis mirabiles ſũt virtutes. Si enim cor eius cum dextro pede eius ſuper dormientem ponatur, ſtatim tibi dicet quicquid fecerit, & quicquid ab eo interrogaueris, & hoc à noſtris fratribus expertum eſt moderno tempore: & ſi hoc iterum ſibi ponat quis ſub aſcella, nullus canis ei latrabit, ſed obmuteſcet, & ſi coniunctio prædictorum

ctorum cum anima sua suspendatur ad arborem, aues congregabuntur ad arborem.

Hircus est bestia satis nota, à Chaldæis Erbichi, à Græcis Masai appellatur. Si sanguis eius accipiatur tepidus cum aceto & fœnationis succo, & similis cum vitro bulliat, reddit vitrum molle ad modum pastę, poteritq; proijci contra murum vel parietem, nec frangetur: & si prædictum compositum in vase ponatur, & de hoc vngantur facies, res mirabiles & horribiles apparebunt, & videbitur ei quòd debeat mori, & si prædictum in ignem ponatur, & ibi sit aliquis caducus apposito lapide Magnete, statim cadat ad terram sicut mortuus, & si ei detur aqua anguillarum ad potandum, statim curabitur.

Camelus est animal satis notum. à Chaldæis enim Cyboi, à Græcis Iphim vocatur. Si eius sanguis super caput ponatur in pelle stellionis, stellis lucentibus, videbitur quod ille sit Gigas, & quòd eius caput sit in cœlo. Et hoc dicitur in libro Alcorath ab Hermete. Et similiter si ex hoc aliquis comederit, statim exibit de sensu. Et si lucerna eius sanguine vncta accendatur, videbitur quòd omnes homines circunstantes habent caput cameli, dum tamen non sit lumen extrinsecum alterius candelæ.

Lepus

Lepus eſt animal ſatis notũ, à Chaldæis Veterellũ, à Græcis vero Onolofam nuncupatur. Huius virtus mirabilis refertur. Dicit enim Euax & Aaron, quòd pedes eius iuncti cũ lapide, alias capite merulæ, mouent hominem ad audaciam, ita quod non timet mortem. Et ſi ſiniſtro brachio alligatur, perget quo voluerit, & tutus redibit abſq; periculo. Et ſi cani detur ad comedendum cum corde Muſtelæ, de cætero non vociferabit, etiã ſi interficeretur.

Eperiolus eſt animal ſatis notũ. Vnguis eius ſi comburatur & conſolidetur, & detur in cibo alicui equo, non comedet per triduũ, & ſi prædictum ponatur cum aliquantulo terebẽthinæ erit lucidum, & ſecundo fiet quaſi nubes & ſanguis, ſi proijciatur in aquam aliquantulum, fiet tonitruum horribile.

Leo eſt animal ſatis notum, à Chaldæis Aalamus vocatur, à Græcis Beruht. Si ex eius pelle fiant corrigiæ, præcinctus ex illis, nõ timebit hoſtes: etſi de eius carnibus quis comederit, & de eius aqua biberit, per tres dies curabitur à febre quartana, & ſi de eius oculis ſub aſcella ponatur vel portetur, omnes beſtiæ inclinato capite verſus ima terga fugam dabunt.

Foca eſt piſcis ſatis notus, à Chaldæis Dau-

Daulaubur, à Græcis labor dicitur. hic piſcis eſt diuerſę naturę. Si enim lingua eius accipiatur, & cũ aliquãtulo de corde eius in aqua ponatur pro certo congregabuntur ibi piſces, & ſi ſub aſcella portaueris, nullus indicio contra te victoriam habere poterit, indicem benignũ & ſuauem habebis.

Anguilla eſt piſcis ſatis nota. Huius autem (prout vult Euax & Aaron) mirabiles ſunt virtutes. Si enim moriatur defectu aquæ corpore integro remanente, & accipiatur acetum forte, & miſceatur ſanguini vulturis, & ponatur ſub fimo in aliquo loco, omnes quotquot fuerint, recuperabunt vitam ſicut prius habuerunt. Et ſi vermis eius anguillæ extrahatur, & in prædicta confectione ponatur per menſem vnum, vermis mutabitur in anguillam nigerrimam, de qua ſi quis comederit, morietur.

Muſtela eſt animal ſatis notum. Si cor huius animalis comedatur adhuc eo palpitante, facit ſcire futura, & ſi de corde cum oculis, & lingua canis aliquis comedat, ſtatim amittet vocẽ. Vpupa eſt auis ſatis nota, à Chaldæis Bori dicta, à Græcis Iſon. Oculi eius geſtati faciunt hominem groſſum, & ſi oculi eius ferantur coram pectore, omnes eius inimici pacificabuntur, & caput eius in burſa tua habueris

bueris

bueris, non poteris decipi ab aliquo mercatore. hoc autem expertum eſt à fratribus noſtris hodie.

Pellicanus eſt auis ſatis nota, à Chaldæis Voltri dicitur, à Græcis Iphylati. Huius virtus mirabilis eſt. Si eius pulli interficiãtur, dum tamen eorum cor non frangatur, & de eius ſanguine accipiatur, & tepidus in ore pullorum ponatur, ſtatim ſumunt vitam ſicut prius. Si ſuſpendatur ad collum alicuius auis, ſemper volabit donec cadat mortua, & dexter eius pes ſub calido poſt tres menſes ex humore & calore quem auis habet, generabitur viua, & mouebit ſe, & hoc teſtatur Hermes in libro Alcorath, & Plinius.

Coruus eſt auis ſatis nota, & eſt eius virtus mirabilis, vt recitat Euax & Aaron. Si enim eius oua coquantur, & iterum in nido ponantur, ſtatim coruus procedit ad mare rubrum in quadam inſula, vbi eſt Aldoricus vel Alodrius ſepultus, & affert lapidem quo tangit oua ſua, & ſtatim fiunt cruda ſicut prius erant. Mirabile eſt oua cocta ſuſcitare. Si autem lapis iſte supponatur in annulo ſupponẽdo ſibi foliũ lauri, & tangatur vinctus catenis, vel ianua clauſa, ſtatim ſoluetur vinctus, & aperietur ianua. Et ſi lapis iſte ponatur in ore,

dat intellectũ omnium auium. Vnus autem lapis est Indicus, quia in India reperitur, secundum sapientes quosdã, & aliquando in mari rubro, varij coloris est, & facit omnes iras obliuisci, sicut suprà diximus. Miluus est auis satis nota, à Chaldæis Bysicus, à Græcis Melos dicitur, si caput eius accipiatur, & feratur ante pectus, dat amorem & gratiã omnium hominũ & mulierum, si suspendatur ad collum gallinæ, nunquã cessabit decurrere donec deponat illud, et si ex eius sanguine inungatur crista galli, de cætero non cantabit: in genibus eius inuenitur quidam lapis, si inspiciatur subtiliter, qui si ponatur in cibo duorum inimicorum, fient amici, & erit optima pax inter eos.

Turtur est auis satis nota, & à Chaldæis dicitur Mulona, Græcis pilax. Si cor huius auis feratur in corio lupi, nunquam de cætero habebit ferens appetitum luxuriandi, & si cor eius comburatur, & supra oua alicuius auis ponatur, nunquam de cætero ex eis poterit generari fœtus. Et si pedes eius suspendantur ad arborem, de cætero non fructificabit, & si eius sanguine cum aqua talpæ decoctæ vngatur locus pilosus & equus, cadent nigri capilli.

Talpa est animal satis notum, huius animalis

malis virtus mirabilis eſt, vt refertur à philoſophis. Si pes eius inuoluatur in folio lauri, & ponatur in ore equi, ipſe fugiet præ timore, & ſi in nido alicuius auis ponatur, nunquam ex ouis illis exibit fœtus, & ſi talpas fugere volueris, pone eam in aula, & ſulphur viuum accenſum, & ibi conueniunt omnes aliæ talpæ, & aqua decoctionis ipſius dealbat equum nigrum.

Merula eſt auis ſatis nota, & eſt eius virtus mirabilis, quia ſi pēnæ alæ dextræ eius ſuſpendātur in medio domus cum filo rubeo, quod nunquam fuerit in vſu, nullus poterit dormire in illa domo donec deponatur. Et ſi cor eius ponatur ſub capite dormientis, & ab eo quæratur, omnia dicet quæ fecerit alta voce: & iterum ſi in aqua putei ponatur cum ſanguine vpupæ, & cum miſceatur, poſtea vngantur inde tempora alicuius, ſtatim infirmatur vſque ad mortem. Modus agendi omnium prædictorum, vt effectus bonus ſit & vtilis eſt quòd fiat ſub planeta beneuolo, vt Ioue & Venere. Et in malo effectu ſub planeta maleuolo, vt Saturno & Marte. Et hoc eſt ſcilicet diebus eorum, & horis ſuis. Si quis autem hæc rectè fecerit, proculdubiò veritatem, & vtilitatem, & maximam efficaciam inuenit in

prædictis, ſicut ſæpius vnà cum noſtris fratribus temporibus noſtris ſum expertus & vidi.

Conſideret igitur hic qui prædictorum copiã inuenerit, poſſidere vel dominium, efficaciam & virtutem, vtrum ſe habeant in effectu bono ſeu ſui contrario, quòd bona ſub beneuolo planeta experiantur, & mala ſub maleuolo, & inueniet quod dictum eſt. Nam ſi in ſuis contrarijs fierent, vt bonus effectus in ſigno maleuolo, vel econtrà, impediretur virtus & effectus eius propter ſuum contrarium, & ſic bona & vera vilipenderunt. Videmus enim quàmplurimos falli in certis ac veris, qui ſi ſignorum vel tẽporum qualitates agnoſcerent & cuſtodirent, in ſupradictis voluntatem conſequerentur & effectum.

Expliciunt ſecreta aliqua Alberti Magni de Colonia, ſuper naturis, virtutibus, & efficacia Herbarum, Lapidum, & Animalium quorundam.

Videtur dicere Iſidorus, quòd cinis ranæ magnæ ſuper ſe portatus, à Zona valde retinet fluxum mẽſtruorum, & in probatione, ſi ligetur ad collum gallinæ, non exibit ſanguis ex ea, vel ex alio animali. Item diſtemperatus cũ aqua, ex eo vnguantur, non amplius naſcentur inde pili.

SI quis cor canis in ſiniſtra parte portauerit, omnes canes obmuteſcent.

Si quis oculum dextrum lupi ligauerit in manica dextra, homines neque canes ei nocere poſſunt.

Et vt omnia quæ ſuperius dicta ſunt, & etiam dicentur inferius, qui aſtrorum peritiam non habent, ad effectum ſui deſiderij facilius poſſunt accommodare. Primo notabilis quòd hora ſumitur dupliciter, videlicet æqualis & inæqualis. Hora æqualis eſt hora horologij, quæ ſemper æqualis exiſtit. Inæqualis autem conſideratur ſecundum quod dies moiorātur vel minorantur. nam ſemper aſtrologi conſiderant tempus quo ſol ſtat ſuper horizonta ſuum, & illud vocant diem vel arcum diurnum, & vice verſa noctem. Id autem tempus quod diem appellant, in partes diuidunt duodecim æquales quæ ſunt horæ eiuſcemodi diei, & quicquid de die dicitur, de nocte oppoſito modo intelligas. Et vt clarius percipias, ponamus quod ſol emergat horizontem, hora octaua horologij, habemus vſq; ad occaſum 17. horas horologij, quas multiplicemus per 60. prout 60. ſunt minuta cuiuſque horę horologij, & habebimus nongenta ſexaginta minuta, quæ diuidamus per 12. prout

12.ſunt horæ diei, applicando cuilibet horæ ſuam portionem,& habebimus 80. minuta hora qualibet: ergo hora talis dici habebit 80. minuta, quæ capient horam vnam, & vnum tertium horæ horologij. Et toto illo tempore conſiderabitur dominium planetæ illius horæ, quemadmodum infra ſcripta tabula demonſtrabit. Quælibet autem hora ſuæ noctis non habebit niſi 40.minuta. Quod ſic de reliquis ſuo modo intelligas, ſecundum videlicet ſolis ortum ſuper terram, quia non ea hora quæ media eſt inter noctem & diem dies dicitur, ſed dies propriè intelligitur cum ſol videri poteſt. Cum ergo voles cuiuſque planetæ dominium conſiderare, nam vnaquaque hora quilibet planeta ſuum habet dominium, horas ipſas ſuprascripto modo conſiderabis,& ſic poteris ad finem propoſiti peruenire. Conſideratur etiam diei initium à prima hora præcedentis diei poſt meridiem,& ſic diuidatur dies Dominicus in duas partes æquales, & ſic duodecim horarum, diuide in duas: erit ergo 18.dimidium diei, & prima hora ſequens erit initium diei Lunæ.

DE aſtris & planetis rerum ſcias quòd dies Dominicus habet aſtrum ſuum ſub Sole.

Dies

Dies Lunæ habet aſtrũ ſuum ſub Luna.
Dies Martis habet aſtrum ſuum ſub Marte.
Dies Mercurij habet aſtrum ſuum ſub Mercurio.
Dies Iouis habet aſtrũ ſuum ſub Ioue.
Dies Veneris habet aſtrum ſuum ſub Venere.
Dies Sabbati habet aſtrum ſuum ſub Saturno.

NOta quod omnis actus fieri debet ſub ſuo planeta. Et melius eſt, ſi in proprio die illius planetæ, & in ipſius hora propria fiat, & verbi gratia.

Sub Saturno, vita, ædificium, doctrina, mutatio.

Sub Ioue, honor, optatum, diuitiæ, indumentum.

Sub Marte, bellum, carcer, matrimonium, inimicus.

Sub Sole, ſpes, lucrum, fortuna, hæres.

Sub Venere, amicus, vel ſocietas, via, amica, peregrinus.

Sub Mercurio, erga, amiſſio, debitum, timor.

Sub Luna, palatium, ſomnum, mercatum, furtum.

DE HORIS DIERVM ET NOCTIVM.

ET primo de horis diei dominicę hora eius 1. Sol. 2. Venus, 3. Mercurius, 4. Luna, 5. Saturnus, 6. Iupiter, 7. Mars, 8. Sol, 9. Venus, 10. Mercurius, 11. Luna, 12. Saturnus.

Noctis vero prima eius hora Iupiter, 2. Mars, 3. Sol, 4. Venus, 5. Mercurius, 6. Luna, 7. Saturnus, 8. Iupiter, 9. Mars, 10. Sol, 11. Venus, 12. Mercurius

Diei Lunæ prima eius hora Luna, 2. Saturnus, 3. Iupiter, 4. Mars, 5. Sol, 6. Venus, 7. Mercurius, 8. Luna, 9. Saturnus, 10. Iupiter, 11. Mars, 12. Sol.

Noctis verò prima eius hora Venus, 2. Mercurius, 3. Luna, 4. Saturnus, 5. Iupiter, 6. Mars, 7. Sol, 8. Venus, 9. Mercurius 10. Luna, 11. Saturnus, 12. Iupiter.

Diei Martis prima eius hora Mars, 2. Sol, 3. Venus, 4. Mercurius, 5. Luna, 6. Saturnus, 7. Iupiter, 8. Mars, 9. Sol, 10. Venus, 11. Mercurius, 12. Luna.

Noctis verò diei Martis prima eius hora Saturnus, 2. Iupiter, 3. Mars, 4. Sol, 5. Venus, 6. Mercurius, 7. Luna, 8. Saturnus, 9. Iupiter, 10. Mars, 11. Sol, 12. Venus.

Diei Mercurij prima eius hora Mercur. 2. Luna

2.Luna, 3. Saturnus, 4,Iupiter, 5.Mars, 6. Sol, 7. Venus, 8. Mercurius, 9.Luna, 10. Saturnus, 11.Iupiter, 12. Mars.

Noctis verò Mercurij,1.eius hora Sol,2. Venus, 3.Mercur. 4. Luna, 5. Saturnus, 6. Iupiter, 7. Mars, 8.Sol, 9. Venus,10. Mercurius, 11.Luna,12.Saturnus.

Dies Iouis 1.eius hora Iupiter,2.Mars.3. Sol, 4. Venus, 5. Mercurius, 6. Luna, 7. Saturnus,8.Iupiter,9. Mars.10.Sol, 11. Venus, 12.Mercurius.

Noctis verò Iouis prima eius hora Luna,2. Saturnus,3. Iupiter,4.Mars,5. Sol,6. Venus,7. Mercurius,8. Luna,9. Saturnus, 10.Iupiter,11.Mars,12.Sol.

Dies Veneris prima eius hora Venus, 2. Mercurius,3. Luna,4. Saturnus,5. Iupiter, 6.Mars,7. Sol,8. Venus, 9. Mercurius, 10. Luna,11. Saturnus,12.Iupiter.

Noctis verò Veneris prima eius hora Mars, ſecunda Sol, tertia Venus, quarta Mercurius ,,quinta Luna, 6. Saturnus, 7. Iupiter,8. Mars,9. Sol,10. Venus,11. Mercurius, 12. Luna.

Dies ſabbati 1.eius hora Saturnus,2.Iupiter,3.Mars,4.Sol,5.Venus,6. Mercurius, 7.Luna,8.Saturnus,9. Iupiter,10. Mars,11. Sol, 12. Venus.

Noctis verò ſabbati prima eius hora

Mercurius, 2. Luna, 3. Saturnus, 4. Iupiter, 5. Mars, 6. Sol, 7. Venus, 8. Mercurius, 9. Luna, 10. Saturnus, 11. Iupiter, 12. Mars. Et nota quòd Iupiter & Venus boni sunt. Saturnus & Mars mali. Sol vero & Luna mediocres. Mercurius autem cum bonis bonus, & cum malis malus.

EIVSDEM ALBERTI MAGNI DE MIrabilibus Mundi feliciter incipit.

POSTQVAM sciuimus quòd opus sapientis est facere cessare mirabilia rerum quæ apparent in conspectu hominum, quamuis varia, quamuis diuersa & plurimum admiranda, non cessauimus inquirere scripta auctorum, donec sufficienter appareret magna pars operum mirabilium. Tandem autem occurrit nobis res vltimæ mirabilitatis & extraneitatis, apparentis tamen insensibilis omnium hominum ferè & vulgarium, & est ligatio hominum & virtutum ipsorum per incãtationes, per charact

characteres, per veneficia, & sermones, & multa valde vilia, quæ penitus non videntur possibilia, nec habentia causam sufficienté. & cum diu sollicitauerint animum super hoc, inuenimus sermonem probabilem Auicennæ sexto naturalium: Quod dum hominũ animis inesset quædam virtus immutandi res, & quod res aliæ essent obedientes ei, quãdo ipsa fertur in magnũ amoris excessum aut odium, aut alicuius talium. Cum igitur anima alicuius fertur in grandem excessum alicuius passionis, inuenitur experimento manifesto ꝙ ipsa ligat res, & alterat ad idẽ quod desiderat, & diu non credit illud. Sedpostquam legi libros necromantiæ, & libros imaginum, & magicos, inueni quòd affectio animæ hominis est radix maxima omnium harum rerum, seu propter grandem affectionem alteret suum corpus, & alia quæ inten dit, siue propter dignitatem eius obediant ei res aliæ viliores, seu cum tali affectione exterminata concurrat hora conueniens, aut ordo cœlestis, aut alia virtus, quæ quãuis faciat illud, reputauimus tamen animam facere. Iam publicum, & verificatum est quòd ligationes hominum, incantatio nes & promotiones ad iram, odium, amicitiam, detrimentum, & gaudiũ, sunt consequen

ſequentes ad grandes affectiones, & tu vides vulgus quod ſecundum naturam fertur ſuper res, quòd timet hæc omnia, & appetit benedictiones maxime electarum & dignarum perſonarum, & abhorret maledictiones & blaſphemias velatum, tanquam in eis ſit virtus, aut ſaltem quualita mali virtus annexa.

Qui ergo vult ſcire huius rei ſecretum, vt operetur illud & diſſoluat, ſciat ꝙ ligare poteſt omnis omnia quæ veniunt in grandem exceſſum & vltimatum illius, in tantum vt ſuperet eos quos ligat, & debet facere hoc in illa hora in qua inuadit eam ille exceſſus, & cum illis rebus quas ſibi dictat tunc anima. Ipſa enim anima cùm ſic eſt auida rei quam vult operari, arripit ex ſe ſuper horam maiorem & meliorẽ, quæ eſt ſuper res magis conuenientes. Ad illud ligari autem poſſunt quicũque minus ſunt inuicem feruidi in amore qui ſit inuicem, ligans eos in odio. tunc enim anima ligantis non poteſt ſubuincere animũ illorum, cùm fortius trahant in contrarium quàm ipſa. Soluunt ergo omnia hæc illi qui ſunt fortiores in contrario quàm fuerit ligans eos, & hoc in illa hora in qua inuadit ipſum appetitus extraneus, vt cum illis rebus quas tunc dictat animus, quia ſemper

maior

maior exceſſus animorum ligat & prohibet alium minorem, aut ſoluit. Scimus ergo ex hoc quod quidam ligari nõ poſſunt, cùm ſint magis feruidi inuicem quàm aliquis contra eos. Quidam autem ſolui non poſſunt cũ ſit eis ligantis maximus exceſſus. Quidam autem ligantur & ſoluuntur, quia inueniuntur quidam maximi exceſſus in ligando, quidam verò maximi diſſoluendo. Et vniuerſaliter ille ligat qui auidus ardet, & ille ſoluit qui fortius capitur ſiue intendit ſe in illud. Faciunt ergo hoc cum his quæ ſibi dictat animus, & tũc illa hora & ad illos, & tu nota illud ad omnia maleficia diſſoluenda ſiue facienda. Nullus autem eſt aptus in hoc niſi quem inſtigat ad hoc faciendũ inclinatio naturalis aut aliquid vigens in eo. Vnde ſunt magis apti ad hoc quam alij. Et cum certificatum fuit nobis hoc, ſcimus, & hoc ſentẽtia characterum quinque, & ſermonum efficaciam ad omnem rem quam vult homo, & ſunt ſecundum duos modos. Vno ſcilicet iam dicto, ſcilicet ſecundum affectionẽ animi operantis ipſius horæ in qua fiunt, & ipſius virtutis cœleſtis quæ tunc eſt. De neceſſitate habent efficaciam ad ſimilitudinem animi, & mouent ad illud quod animus deſiderat. Suum ergo chara-

cter

racter quinque ſermones, & omnia iuuãtia opus animæ. Ipſa ſunt quę anim⁹ in illa hora qua fortius illa appetit, dictat fieri. Quicquid igitur dictat animus fortiſſime amantis in illa hora de loquellis, de characteribus quinque, eſt habens efficaciã ad illud.

Similiter quicquid inſtigat animus ferociter audientis in illa hora, ſiue cum conſilio & deliberatione, eſt habens efficaciam deſtructionis & diſcordiæ, & acquirit illud ab anima facientis, ſeu ab hora, ſeu à ſigno cœleſti illius horæ, quia penitus omnis hora in qua tractatur alicui malum, eſt illi mala & nociua, & quod in ea fit contra ipſum offendit eum, & econtra in bonis. Et tu nota iſtud pro grandi ſecreto omnium quæ voles agere, & pro te, & pro aliis. Omnia enim ſuper quæ arripit animus inebriatus, deſtitutio rei ſunt acquirendę ad illud, ſecundum deſideria animæ operantis, & ſecundum hoc eſt artificium characterum quinque ſermonum virtuoſorum mirabilium, & iſte modus in quo inuenta eſt efficacia ipſorũ omnium. Mens enim affectat grãdi deſiderio, ſicut arripitur ſuper multiplices ſermones, colores, & geſtus: ſic & ſuper characteres & figuras diuiſas. Vnde nec ad idem inueniuntur ſimiles omnes characteres, ſecundum

dum diuersam affectionẽ facientium eas. Et ideo parum aut nihil nisi auctori earũ, aut & qui iam incepit inebriari in illo, ac si esset auctor illorum, prosunt, aut saltem nisi scribatur super eis intentio operatoris ipsorum. Secundus vero modus characterum quinque, est intendens secundum viam naturalem & probabilem. Et habet quandam similitudinem cum eo, quod quærit operans, vt si velit amorem, facit figuras amplectens se inuicẽ immixtas, inuicem aspicientes, se humiliãtes, se inuicẽ applicatas. Sicut anima desiderat res applicari & vniri per amorem. Et si desiderat odiũ per eas, facit ipsas auertentes se inuicem, dispares, dissolutas, in cõtrarium trahentes, quia semper ipsæ correspondẽt intentioni operãtis eas, cuius sunt effigies & vestigia animæ, & sic anima quæ est magis desiderans rem ipsam, facit eas magis efficaces, & magis habẽtes similitudinem eius quod quærit. Nam scientia est factio characteris. Sunt enim quinque malè dearticulatæ, quinque verò sunt characteres bene complexæ & dearticulatæ, vnde virtuosiores sunt & magis scientiales: atque rationales sunt quinque characteres. Similiter est operatio in omnibus quæ desiderat anima forti desiderio. Omnia enim

quæ

quæ tunc agit illud intendens mouent, & efficaciam habent ad id quod anima desiderat, & secundum hoc verificantur experimenta multa auctorum, quæ cum audiuntur reputantur incredibilia omninò. Cum tamen scientia sit certissima quòd nulli philosophorum quorum intentio erat indifferenter propria laus, & bona fama fuit voluntas scribendi etiam tantæ familitatis quantæ esset illud quod inuenitur in libris suis, si veritatem non haberet quod dicunt, potius vituperationem viderentur intendere quàm bonam famam. Et manifeste videmus quòd nullus etiam ignorans scribit libenter rem manifestæ familitatis: & cum ipsi essent philosophi, & grandis inuestigationis, & nulla necessitas cogeret eos, quomodo scripta possunt esse ita manifeste famula vt multis videtur, in quorum animam non potest cadere, in his talibus aliquid virtutis non potest existere, quia non potentes videre causam, negant sensibilem effectum cum essent materia ad fiendum, scilicet quia videntes effectum esse inquirendi causa. & hoc est quod meditaui in diuersis tractatibus 5. characterum & sermonum. Particulares autem characteres 5. sermones ad vnum quodque fiendum & destruendum ex libris

bris diuersis aggregabo inferius. Tu verò ex his habes viam ad totam hanc excogitationem.

Postquàm Philosophis certificatum est quòd vniuersæ species rerum mouent & inclinant ad seipsas, quoniam postquam in eis virtus actiua rationabilis est quam agant & mouent tam ad seipsas quàm ad diuersas, & ignis mouet ad ignem, & aqua ad aquam. Etiam dixit Auicenna, quòd dum aliquid stat in sale diu fit sal, & si quid stat in loco fœtido fit fœtidum, & si quid stat cum aliquo audace fit audax, & si cum timido timidum, & si quod animal stat cum hominibus fit humanum & domesticum, & generaliter verificatum est ex ratione & experimento, quod omnis natura mouet ad suam speciem, & fit eorum specificatio nota in qualitatibus primis, & similiter in secundis, & fuit idem in tertiis, & in omnibus dispositionibus nihil quod non moueat ad seipsum secundum totum posse suum. Et hoc fuit radix & principium secundum operum secretorum, & tu non auertas oculos tuæ mentis.

Postquam fuit insitum mentibus philosophorum istud, & ipsi inuenerunt dispositiones entium naturalium, quia cer-

tè sciuerunt quòd quibusdam entibus est insita grandis frigiditas, quibusdam cum hoc grandis audacia, quibusdam grandis iracundia, quibusdam grandis timor, quibusdam innata sterilitas, quibusdam innatus ardor amoris, quibusdam innata aliqua alia virtus. Aut secundum totam speciem, sicut leoni est audacia innata & victoria. Aut secundum indiuiduum, sicut meretrici inest audacia, non per speciem humanam, sed per indiuiduum. Venerunt ex hoc super grandia mirabilia, & super secreta operabilia. Et qui non intellexerunt mirabilitatem illam, & vnde posset in illud neglexerunt, & abiecerunt omnia in quibus fuit labor & ingenium Philosophorum, quorum fuit intentio propria laus in posteris, vt falsidicatam grandia redderent in scriptura.

Non est secretum neque occultum gentibus, quoniam omne simile adiuuet & confirmet suum simile, diligat & moueat & amplectatur illud. Et medici iam dixerunt & verificauerunt illud pro parte sua, & dixerunt quòd epar iuuat ad epar, & quodlibet membrum suum simile. Et Alchimistæ sciuerunt illud veritate manifesta, quomodo natura similis subingreditur & gaudet suo simili, & congaudet illi & condolet,

dolet, & omnis ſcientia iam verificauit illud in ſuis ſimilibus, & tu nota illud diligẽter, quoniam ſuper hoc videbitur grandis mirabilitas operum.

Iam eſt verificatum & poſitum in mentibus omnium, & omnis ſpecies naturalis, & quòd omnis natura particularis vel generalis habet amicitiam & inimicitiam naturalem ad aliquam aliam. Et omnis ſpecies habet aliquid timendum, horribile & inimicum & deſtructiuum. Similiter aliquid exultans, lætificans & concordans, & per naturam, vt ouis lupum, & ipſa cognoſcit non ſolum viuum, ſed mortuum, non ſolum per viſum, ſed per guſtum, & lepus canem, & catta murem, & omnia quadrupeda timent leonem, & omnia volatilia timent aquilam, & omnia animalia timent hominem, & eſt inſitum naturæ vnicuique iſtud, & quædam habent iſtud ſecundum totam ſpeciem, & ſecũdum omne tempus, & quædam habent iſtud ſecundum indiuiduum ſolum, & ſecundum certum tempus, & omnium eſt certificatio quòd quæ odiunt ſe ſecundum vitam quòd partes eorum, imò pili & omnia odiunt ſe inuicem poſtquam moriuntur. Vnde pellis ouis conſumitur à pelle lupi, & tympanum de pelle lupi facit obmuteſcere illud

de pelle ouis, & ſic eſt in omnibus aliis. Et tu nota iſtud propter magnitudinem rerum ſecretarum quæ ex eodem proueniunt.

Et eſt apertum omnibus quòd homo eſt finis omnium naturalium, & quòd omnia naturalia ſunt per ipſum, & ipſe vincit omnia, & naturalia habent inſitam naturalem obedientiam ad ipſum hominem, & quòd homo eſt plenus omni mirabilitate, eo quòd in ipſo ſunt omnes conditiones, ſcilicet diſtemperantia in caliditate & frigiditate temperata in omni eo quod vis, & in eo ſunt omnes virtutes rerum, & ad humanam naturam fauent & obediunt dæmones & in ipſo humano corpore operãtur omnes ſecretę artes, & omne mirabile exiit ex ipſo: ſed non habet homo omnia ſecundum idem tempus, ſed in diuerſis temporibus & in diuerſis indiuiduis, & ideo inuenitur efficacia omnium rerum hypocritarum verborum vegetabilium. Sed quæ ſunt partis ad partem non declarantur ratione, ſed experientia. Quantum autem ratio poterit videre & comprehendere notabis, & quãtum per tuam experientiam experiri poteris adiunge, & intellige hoc quod contra hominem eſt.

Non

Non poteſt aliquis dicere quòd omnis res non ſit plena mirabilitate, & neſcis quæ maioris, quando diligenter certificat, ſed vnuſquiſque vilipendit rem de qua nihil ſcit,& res nihil meruit in illo. nam vnaquæque res habet de calido & frigido,quod eſt ſibi proprium,& ignis non ſunt mirabiliora quam aquæ, ſed ſunt diuerſa, & alterius modi, & piperis non ſunt mirabiliora quàm iuſquiami, ſed alia. Et qui credit quòd mirabilitas rerum exit à calido & frigido,non poteſt dicere quin in omni re ſit grande mirabile, cum vnaquæque res habeat de calido & frigido quod ſibi conuenit. Et qui credit quòd mirabilitas rerum ſit in ſtellis & aſpectibus à quibus contrahunt res proprietates mirabiles & occultas, ſcire poteſt quòd omnis res habet propriam figuram cœleſtem ſibi cõuenientem, ex qua etiam prouenit ei mirabilitas in operando. Nam omne quod incipit ſub determinato aſcendente & influentia cœleſti, incipit & contrahit nonnunquam propriam efficaciam patiendi & operandi rem mirabilem, & qui credit quòd mirabilitas rerum exeat per amicitiam, inimicitiam, vt emptio non poteſt etiam denegare. Et vniuerſaliter ſecundum omnem modum philoſophandi res

vnaquæque eſt plena mirabilibus. Et poſt quàm ſciuerunt hoc Philoſophi inceperunt experiri & edicere, quid in rebus eſt.

Plato verò dicit in libro Tegimenti, quòd qui non fuerit opifex Dialecticæ ex qua fit pronus & eleuatus intellectus agilis & expeditus, & qui non eſt eruditus in ſcientia naturali, in qua declarantur mirabilia calida & frigida, & in qua aperiuntur proprietates cuiuſlibet entis in ſe, & qui non fuerit doctus in ſcientia Aſtrologiæ, & in aſpectibus & figuris ſtellarum, ex quibus eſt vnicuique eorum quæ ſunt ſublimia virtus & proprietas, & qui non fuerit doctus in ſcientia necromantiæ qua manifeſtantur ſubſtantiæ immateriales quæ diſpenſant & adminiſtrant hominem, quod eſt in rebus ex bono & malo non poterit intelligere, nec verificare omnia quæ Philoſophi ſcripſerunt, nec poterit certificare omnia quæ apparebunt ſenſibus hominum, & euadet cum triſtitia animi, quoniam in illis rebus eſt mirabilitas omnium quæ videntur.

Credit purus aſtrologus quòd tota mirabilitas rerum & radix experimentorum

& om

& omnium quæ extant à rebus quando inuicem conferuntur, essent à figura cœlesti, quam contrahit vnumquodque hora suæ interemptionis & generationis, & verificauit in omnibus quæ expertus est. Inuenit quòd concursus rerum secundum cursum stellarum & victoria, & gaudium, & tristitia pendet exinde, & iudicatur per illud. Et ideo iussit omnia fieri in certis diebus, & in certis horis, & in certis coniunctionibus & separationibus, in certis ascensionibus, sed hypocritos sermones, præparationes herbarum, & non potuit eorum ingenium expandi ad omnes verificationes Philosophorum.

Credidit magna pars Philosophorum & medicorum quòd tota mirabilitas experimentorum & mirabilium exiret à rebus naturalibus quando in lucem conferuntur per calidum & frigidum, siccum & humidum, & significauerunt has quatuor qualitates, & posuerunt ipsas radices omnium mirabilium, & eorum mixtio exigit ad omne mirabile, & verificauerunt illud in suis operibus, & iusserunt sua experimenta incidere, & componi per istam, & tenere per has res & verificari. Et cum inuenerunt multa ex-

perimenta Philosophorum, non potuerunt ea verificare per calidum & frigidum, imò magis ex hoc erat contrarium, accidit ei mirari incessanter & tristari, & negant plerunque illud, & si videant id.

Plato, Aristoteles, & legitimi, & omnes qui intenderunt super vltimum philosophiæ, iam certificauerunt quòd mirabilitas exiit à rebus secundum modos valde diuersos. Plerunque per virtutes cœlestes impressas, plerunque per caliditatem & frigiditatem, & plerunque per virtutes dęmonũ necromanticorum, plerunque per virtutes alias innatas rebus cum suis formis substãtionalibus, plerunque per relationem quæ sunt rerum ad inuicem. Vnde redduntur incomprehensibilia rerum mirabilia, sicut dicit auctor. Plerunque per se faciũt vnum, per accidens faciunt, per contrarium, plerunque directè, plerũque indirectè. Merito ergo Plato dixit, quòd qui non fuerit valde solers in dialectica, & doctus in virtutibus rerũ naturalium, similiter in signis stellarum & necromanticarum virtutum, non videbit rationabilitatem mirabilium, nec ipse sciet ea, & non communicabit thesaurum philosophorum.

Scio igitur quòd omnis res habet ex caliditate & frigiditate: quòd signum est, ex

quo

quo facit rem efficacẽ aliam per accidens directè & indirectè, & habet vnamquanque virtutem ex stellis ex figura suæ generationis quam agit in mortalitate, constructione & conuenientia cum aliis, & tamen vnaquęque res habet virtutes sibi cognatas, per quas vnaquæque res est principium mirabilis effectus.

Cum ergo hoc quod omnis natura mouet ad suum simile, potes imaginari de mirabilitate effectum quodvis ad omne operandum, & verificabis ad omnia quæ audies, & medicinalia, & magica, & necromantica, secundum diuersum modum tuæ excogitationis & solertiæ, & intromittam te superficialiter, vt te ipsum adiuues & præpares ad recipienda quæ dicam aggregata & collecta ex Philosophis & diuersis antiquis. Habeto ergo istud in mente tua, & quantum est per se res calida adiuuat in passionibus frigidis, & est experimentum in eis, & non competit calidis nisi per accidens, aut indirectè quod est per accidens, decipiat te in primis qualitatibus, quia plerunque res calida sanat morbos calidos, scilicet per accidens aut indirecte.

Si vis igitur experimentari. Primo decet te scire de rebus, vtrum calidæ aut frigidæ

ſint, & nota totum illud, & poſtquam ſcis iſtud nota quæ ſit diſpoſitio & proprietas naturalis eius, vtrumne eſt audacia, aut timiditas, aut decor, aut ſterilitas, quia qualem habet naturam vnũquodque entium, talem aſsimilat in his quibus aſſociatur, vt leo eſt animal intimidum, & habens audaciam naturalem, maximè in fronte & corde, & ideo qui aſſociat ſibi oculum leonis, aut cor, aut pellem quæ eſt inter duos oculos, vadit audax & intimidus, et inducit timiditatem omnibus animalibus. Et generaliter in leone eſt virtus dandi audaciam & magnanimitatem. Similiter in meretrice eſt audacia exterminata, & ideò dicunt Philoſophi, quod ſi quis induit camiſiam meretricis publicæ, aut reſpexerit ſpeculum, aut ſecum habuerit in quo ipſa ſpeculatur ſeipſam, vadit audax & intimidus. Similiter in gallo eſt audacia magna, adeò quòd dicunt philoſophi quòd & ipſo viſo ſtupeſcit leo, & ideo dicunt quòd ſi quis geſſerit ipſius aliqua, vadit audax. & generaliter omne animal quod habet audaciam exterminatam per naturam aut per caſum, ſi ex eo conſtrueretur huiuſmodi, dat ipſi audaciam. Similiter ſi eſt animal ſterile per naturam, aut accidens aliquod, eius cõſociatio ad aliquem mouet ad ſte

ad ſterilitatem. Et ideò ſcripſerunt Philoſ. quòd mulus à proprietate vel quomodocunque ſit omnino ſterilis, facit viros & mulieres ſteriles, quãdo ex eo ſociatur aliqua pars mulieribus. Similiter facit abortiuus & eunuchus, quoniam omnibus his eſt inſita ſterilitas, & aſſimilant ſibi in hoc hominem qui ſibi aſſociat iſta intrinſeca. Similiter qui volunt incitare amorem, reſpiciunt quod animalium maxime diligit, & maxime in illa hora qua magis ſtimulatur in amore, quia tunc in eo vigor magis in promouendo ad amorẽ, ex illo animali accipiunt partem in qua magis viget virtus & ille appetitus, ſicut ſunt cor, teſticuli & matrix, & exhibent ea illi quem volunt intendere, maſculis ad fœminã exhibet teſticulos. Mulier verò ad virum exhibet menſtruum aut ſecundinam.

Et quia hirundo multum diligit, vt dicunt Philoſophi, ideo multũ eligunt eam ad excitandum amorem.

Similiter in hoc genere turtur, columba & paſſer, maximè quãdo capiuntur amore & venere. tunc enim irrefragabiliter prouocant & inſerunt amorem.

Similiter quando volunt facere loquacẽ appropinquãt de lingua canis, aut de corde. Cum autẽ volunt facere facũdum aut

delectabilem, aſſociant ei philomenam, & vniuerſaliter quamcunq; virtutẽ aut proprietatem naturalem vident in aliquo entium naturalium, ſecũdum exceſſum ſuſpicantur aſſimilare aut promouere ſeu inclinare diſpoſitum ad illud propter quod ſciunt firmiter ꝙ poteſt plus iuuare quàm nocere, eò quòd habet illud inſitum à ſua natura. Et omnis virtus mouet ad tale quale eſt ſecundum poſſe ſuũ. Et ſic intelligo eſſe in rebus mirabilibus quas audies. Et hoc dictũ ſit ad introducendũ animũ tuũ.

Dixit auctor libri tegimẽti ꝙ quædam ſunt manifeſta ſenſibus, in quibus nullam ſcimus rationem, & quædam ſunt manifeſta ratione in quibus nullũ ſenſum nec ſenſationem percipimus. Et in primo genere entium nulli credendum eſt, niſi experientiæ, & eſt experienda ratio, nec neganda experientia. Et in ſecundo genere entium non expectandus ſenſus, quia ſentiri non poteſt. Quædam igitur ſola experientia ſunt credẽda ſine ratione cum lateant homines. Quædã ſola ratione cum careant ſenſibus. nam quãuis manifeſtã rationem neſciamus, ꝙ magnes trahit ferrum, ita tamẽ manifeſtat illud experiẽtia, quod nullus denegare poteſt: & quemadmodũ iſtud eſt mirabile quòd ſola experientia

rientia certificat, ita in aliis debet homo æſtimare,nec debet negare quicquã mirabilium, quãuis rationẽ non habet, ſed debet experiri, quia cauſæ mirabilium ſunt latentes. Et ex tam diuerſis præcedentibus quã humanus intellectus ſecundum Platonem nõ poteſt eas imitari. Magnes ergo trahit ferrum, carabe trabit paleam, & quidam alius lapis trahit vitrũ. Sic in entibus ſunt mirabilia declarata Philoſophis per experientiam, quæ nullus denegare debet, nec experitur illud ſecundum modum Philoſophorũ, qui illud inuenerunt. Nam dicunt Philoſophi, quòd palma eſt arbor, & habet maſculum & fœminã. cum ergo fœmina appropinquatur maſculo, vides fœminam declinatam ad maſculum, & mollificãtur folia eius & rami, & declinãt ad maſculum. Cum ergo ad palmas vidẽt illud, ligãt funes à maſculo ad fœminam, redit ergo erecta ſuper ſeipſam, quaſi adepta ſit maſculo per continuationem funis virtutẽ maſculi. Quare ergo negas quòd in hoc ſit reliquarum rerum quæ ſuis proprietatibus agunt, donec per experientias certificetur tibi certitudo, & deſtruatur falſitas. Negotium autem tuum ſupra illud quod narrauimus in libris noſtris duorum rumor propalatur in regionibus, &

quorum

quorum vestigium datur apud sapientes absq; experientia ipsius cuius proprietates sumuntur, est inuidia & odiũ, ex quo semper prouenit obliquitas intellectus & iudicij in ore. Multi tamen antiquorum narrauerunt res mirabiles, tamen iam receptas apud vulgus & verificatas. Ego narrabo tibi quædã vt tu firmes mentem tuam super eas, & vt sit parata credulitati eorum, quæ ratio non potest cõfirmari secundum sensum, quia prædictum in eis est adiutorium. Ex eis itaque est quod filius Mesue dixit in libro de animalib. Si induit vestimentum viri mulier fœta, deinde induat ipsum vir priusquàm abluat ipsum, recedit ab ipso febris quartana.

Et in lib. de Animal. dicitur, ꝙ leopardus fugit ex cranio hominis: & alibi, ꝙ si cranium hominis antiqui sepeliatur in turri columbarum, aut ponatur in ea, habitant & quiescunt columbæ ibi, & multiplicãtur donec constringantur in ea.

Et in li. de theriaca Galeni, ꝙ serpẽs qui dicitur regulus est subalbidus, super cuius caput sunt tres pili, & quando videt eum aliquis moritur statim, & quãdo audit sibilum eius aliquis, vel aliquid moritur, & omnis bestia quæ comedit ex eo mortuo etiã moritur. Et dicit Arist. quòd vbi sit æstas

sex

ſex mẽſibus, ſimiliter hyems, eſt fluuius in quo inueniuntur viperæ, quarũ proprietas eſt vt nunquã videant ſe quin moriantur, & faciunt hoc cum viuunt: cum verò ſunt mortuæ nihil nocet. Et ingeniauit Ariſtot. cum Alex. vt reciperet ſpeculũ magnum, & ambularet cum eo verſus eas, & cum reſpexerint ſeipſas in ſpeculo mortuæ ſunt. Fuit ergo quibuſdã incredulus ſermo Ariſt. Nam Auicẽna inſtans Ariſtot. ſi aliquis vidit eum, mortuus eſt. Vnde nõ eſt veritas in ſermone & dixerunt, ſi aliquis acciperet de lacte mulieris lactantis virginem ſuam quę eſt à bimatu, & ponatur in vitreo vaſe, & ſepeliatur vel ſuſpendatur in turri apud introitum columbarũ & exitũ, habitant & multiplicantur columbæ in ea, donec ſint innumerabiles. Et dixerũt, quãdo os hominis mortui ſuſpenditur in aliquo iuuat à quartana, & ſi ſuſpẽditur os hominis mortui ſuper illum qui conqueritur de ventre ſuo ſanatur. Et dixerunt ſi dentes pueri in primis cum cadũt ſuſpendantur antequã tangant terrã, & ponãtur in lamina argenti & ſuſpendantur ſuper mulieres, eas prohibent imprægnari & parere. Et in libro Cleopatræ: quando mulier accipit omni mẽſe de vrina mulę põdera duo, & biberit, ipſa non concipit. Et in lib. decoriationis:

accipe

accipe quantitatem fabæ de alcihi, & infunde ipsam in vrinã mulæ & da mulieri ad potandũ, & non concipit. Et dixit Alex. quando accipitur aliquid de vmbilico infantis qui egreditur, si inciditur & ponitur sub lapide annuli de argento aut auro, tunc ei qui nescit eũ, non aduenit cholica passio penitus, & dictum est quòd si ligetur semen acetosæ in panno, & suspendatur super tympanum sinistrum, non concipiet donec permanet super ipsum.

Et dicit Galenus, quòd quando folia acetosæ comeduntur, soluunt ventrem. Et dicitur quòd radix acetosę suspensa super habentem scrophulas iuuat ipsum.

Et dicunt philosophi quando vis vt redeat bestia ad hospitium suum, line frontem eius cum sepo squilla, & redibit.

Et Arist. dixit in lib. de Animal. Si ponat aliquis ceram contritam super cornua vituli vaccarũ, vadit cum eo vbicunq; vult sine labore, & si inungat aliquis cornua vaccarum cum cera & oleo aut pice, recedit dolor pedum earum. Et si quis delinierit caput tauri oleo rosarum, apostematur caput eius, & si liniatur cum eo caput vaccæ, moritur. Et si aliquis vnxerit linguam boum cum sepo aliquo, nõ gustant cibum nec comedũt, sed prius moriuntur fame,

fame, nisi abstergatur cum sale & aceto. Et si quis inungit anum galli cũ oleo, non calcat gallinam, nec potest: & si quis vult vt non vociferet gallus, caput eius inungat oleo, & frontem.

In libro Archigenis dicitur, quando cauilla leporis suspenditur super eum qui patitur colicam, confert.

Et dixit Aristoteles, qui sedet super pellem leonis, recedunt ab eo hemorrhoidæ.

Et dixerunt Philosophi, si annularem abortiui suspẽdit super se mulier, non concipit donec permaneat super ipsam. Et quando bibit mulier vrinã arietum nunquam concipiet: & quando bibit sanguinem leporis non concipit. Et si stercus leporis suspendatur super mulierẽ, non concipit donec permaneat super ipsam: & origanum modo tantum quando teritur & puluerizatur super locum formicarum, amittunt formicæ locum suum.

Dixerunt Philoso. Si suspendatur caput capræ super illum qui patitur scrophulas, sanatur per ipsum. Et dicitur in lib. decoriationis: Accipe myrrham, & line pollicem pedis dextri tui cum oleo de palestina trita. nã tunc tu concumbes dum illud permanet super pollicem. Et dicitur ibi, quòd si tu accipis fel hirci & adipes, & ex

aliqua mulier aliud ad coitum permittat

ſicca vtraq;, deinde tere ea & calefac ambo cum puro oleo, & line cum ea priapum in circuitu hora coitus, & nullum alium expetet præter te.

Dicunt etiam Philoſophi: Si accipiatur medium pondus, tres illius, & quinque ex duobus teſticulis vulpium, & ex felle galli, & permiſceat vtraque, & portet ea continuè tribus diebus in vulua, ſi in die quarta futuat eam vir, impregnabitur à maſculo.

Si ſuſpendatur cauda adib ſupra præſepe vaccarum aut pecudum, non appropinquabit lupus donec permanebit illic, & ſi ſuſpenditur cauda lupi aut pellis, aut caput, ſupra præſepe, non comedent boues nec beſtiæ aliquid. Et mulier quæ ſe ſæpius inungit vrina adib, nunquàm concipiet.

Si vis vt mulier non corrumpatur, nec quærat viros: Accipe priapum lupi & pilos palpebrarum eius, & pilos qui ſunt ſub barba eius, & combure illud totum, & da ei in potu ipſa neſciente, nullum alium volet. Et dixerunt quando mulier non vult virum ſuum, tunc accipiat vir eius aliquid de ſepo hyrcorum mediorum inter paruos & magnos, & liniat cum eo priapum ſuum, & coeat. ipſa enim amabit

eum,

eum, nec coibit poſtea cum aliquibus.

Et dixerunt quòd teſtudo quando venenatur comedit origanum & ſanatur, & ideo ſciuit quòd origanũ ſuccubuit cum veneno.

Dicitur etiam quòd muſtela quando venenatur à ſerpente comedit rutam, & ſciuit ex hoc quòd ruta eſt contrarium veneno ſerpentum.

Et mus ſuppoſitus puncturæ ſcorpionum liberat, quia contrarius & nihil timens eum.

Dicunt Philoſophi, Quòd ſi quis extraxerit calcaneum mulieris muſtelæ ipſa exiſtente viua, & ſuſpendatur ſuper mulierem, non concipit donec maneat ſuper eam, & quando remouetur, impregnatur.

Et inuenerunt Philoſophi, quòd ſi aliqua mulier eſt ſterilis, quando apponunt rem facientem ſterilem, mulier fit non ſterilis: & econuerſo.

Si accipiantur duo teſticuli muſtelæ, & ſtringantur & ligentur in crucem mulieris, & habeat eos ſecum, mulier non concipit: & dicitur quòd quando ſpongia proiicitur in vino mixta aqua, deinde extrahatur & reſtringitur & exprimitur, egreditur aqua ex eo & remanet vi-

num, & si non est mixtum nihil egreditur.

Dicit Tabariensis, quòd si suspenditur lapis spongiæ in collo pueri, qui tussit tussi vehementi, sedatur tussis eius: & quando intromittitur in caput asini aut anum scarabeus syncopizat, & non vertitur donec extrahatur ab eo.

Et si homo comedit lentes & mordeat, non sanatur morsus, & quando intromittitur in anum arietis altis siue alcit cadit lana eius.

Dicitur etiã, quòd si ligetur aliquis lapis cum cauda asini, non rudet nec ruget.

Si accipiantur pili asini qui sunt iuxta priapum eius, & dentur alicui in potu triti cum vino cui vis, incipit statim pedere.

Similiter si aliquis accepit oua formicarum, & conterit ea, & proiecerit in aquã, & dederit eam in potu cui vis, statim non cessat pedere. Similiter faciant cum vino.

Et dicitur, quòd si feceris anulum ex virga myrti recentis, & intromisceas in ipsum anularem digitum, sedat apostema sub ascellis.

In libro Aristotelis radix iusquiami albi quando suspenditur super patientem colicam

colicam confert ei:& quando hauriat, nitrum ſalſum ponitur in vaſe,& ponitur ſuper ipſum acetũ, bulit fortiter abſq; igne.

Dicitur etiam in libro Hermetis quando proiicitur ſemen porri ſuper acetum, redit acetoſitas eius.

Belbinus dicit quando accipis albumen oui & alumen, & linis cum eo pannum, & ipſum abluis cum aqua ſalis ſicca eum, prohibet ignem comburere.

Dicit alius quando accipitur arſenicum rubeum & alumen & teruntur & conficiuntur cum ſucco ſemperuiuæ & felle tauri, & linit cum eo homo manus ſuas, deinde accipit ferrum ignitum,non comburit ipſum. Similiter ſi accipiatur ex magna & alumine iumenti & talo & aceto forti & altea, & contriueris ea contritione bona, & lineas cum ea manus, non lædit eas ignis.

Et dixerunt in Carabe, quando multum teris ipſum & ſufflas verſus lampadem cum ſufflatorio, inflammatur ex eo ignis magnus, & ab eo nihil contractum comburitur, & quando volueris vt quæ ſunt in palatio videantur nigra. Accipe de ſpuma maris, & calcanto, & permiſce ea filis, deinde humecta cum ea licinium, & illumina cum eo lampadem. Quando vis

vt quæ ſunt in palatio, videantur ſine capitibus, accipe ſulphur citrinũ cum oleo, & pone ipſum in lampade & illumina cum eo, & pone illud in medio hominum, & videbis mirum.

Et iterum dicit Belbinus, qui poſuerit portulacam ſuper lectum ſuum, non videbit ſomnium nec viſionem penitus.

Et Ariſtoteles dicit, quòd equæ quando odorant fumum lampadis extinctæ abortiunt & indignantur, & ſimiliter hoc accidit quibuſdam mulieribus prægnãtibus.

Dicit Ariſtoteles, quòd ſi quis ingeniatur camelum coire cum matre ſua, & ipſe præſentit illud, ipſe proſequitur eum donec interficit eum, & ingenietur equum aſcendere matrem ſuam & præſentiat illud, interficit ſeipſum & necat intendens ad hoc.

Et dicit Tabarienſis, ſi accipiatur rafani & conficiatur.

Et dicunt philoſophi, quòd ſi ſubmergas muſcas in aqua videntur mortuæ, & ſi ſepeliantur in cinere reſurgunt iterum, & quando ſubmergis Aombor moritur & rotetur ſuper ipſum acetum viuificatur, & quando ſepelis ſcarabeum in roſis moritur, & ſi ſepelis in ſtercore, viuificatur.

Dixer

Dixerunt & philoſophi, quòd quando pennæ aquilarum ponuntur cum pennis aliarum auium, comburunt illas & mortificant eas, ſicut ipſe eſt vincens in vita ſua omnes aues & dominans. Pennæ aquilarum ſunt pernicioſæ omnibus pennis. Et dicunt philoſophi, quòd ſi ponatur in aliquo loco pellis ouis cum pelle adib, corrodit & conſumit: & qui induit pannum ex lana ouis quam comedit adib, non ceſſat ab eo pruritus donec exuat eum. Et ſi acceperis pilum equæ & extenderis ipſum ſuper oſtium domus, nō ingreditur oſtium illud cinifex, donec ſuper eo ſtat pilus.

Et ſi ſuffumigas domum aut locum pulmone aſini, mundas eum ab omni ſerpente & ſcorpione, & ſciunt philoſophi ex hoc, quod valet contra venenum.

Tabarienſis etiam dixit, ſi lingua vpupæ ſuſpendatur ſuper parietē, obliuionem reddit eum memorem & aliæ rationes.

Et in libro Cleopatræ dicitur, ſi mulier non delectatur cum viro ſuo, accipe medullam lupi de pede ſiniſtro, & porta eam, & nullum diliget niſi te. Et dicitur, quando accipitur coxa ſtruthionis maſculi ſiniſtra, & bullitur cum oleo, deinde liniuntur cum eo origines pilorum, nunquam renaſcuntur.

Dixit Architas, ſi accipiatur cor dum viuit & ſuſpendatur ſuper patientē quartanam, eradicat eam.

Et ſpolium ſerpentis, quando ſtringitur ſuper ancham mulieris accelerat partum: ſed cùm parit, illicò remoueatur.

Dentes omnium ſerpentum quãdo eradicas eos dum viuit ſerpens, & ſuſpendatur ſuper quartanarium, tollunt ab eo quartanam: & ſi ſuſpendatur ſerpens ſuper dolentem dentem prodeſt, & ſi ſerpens ſuper occurrit prægnanti abortit: & ſi occurrit ei dum parit, accelerat partum. Et dicunt ſi acceperis caninum dentem crocodili ex palato eius ſuperiore ſiniſtro, & ſuſpendis eum ſupra febricitantem, ſanat & redibit ad ipſum nunquam: & dixerunt, quòd leo terretur ex gallo albo, & leo iterum timet ignem, & qui vnguitur cum ſeuo renum leonis non timet ire inter beſtias, & omnes beſtiæ terrentur ex leone: & qui linit corpus ſuum cum ſtercore leporis, terrentur ab eo lupi.

Et ſi teritur arſenicum citrinum, & admiſcetur lacriſi, cadit ſuper eum muſca quæ non moriatur.

Si acceperis dextrum pedem teſtudinis, & ſuſpendis eum ſuper dextrum pedem podagrici, confert ei. Similiter ſi ſiniſtrum

ſtrum

ſtrum ſiniſtro, & ſic manus eius confert manui, & digitus digito. Et ſi accendatur ignis coram ernioſo ex viridibus lignis ficulnearum, crepitant teſticuli eius.

Et in libro Hermetis oculi vrſi ambo cùm ligantur in panno lini ſuper adiutorium ſiniſtrum, remouet quartanam. Et dicitur quòd ſi lupus viderit hominem, & ipſe non videt eum, ſtupeſcit homo, timet & rauceſcit. Et ideo ſi quis gerit oculum lupi, iuuat ad victoriam, ad audaciam & debellationem & timorem aduerſarij.

Et dicitur quòd ſi fiat anulus ex albis vngulis aſini, qui induit ipſum epilepticus non patitur epileptiam.

Et dixerunt quando vis ne approximent muſcæ domo, tunc pone condiſim & opiam in albedine calcis, & inde albifica domum cum ea, tunc non egredientur muſcæ penitus.

Et quando vis vt narret tibi mulier vel puella tua omnia quæ fecit, accipe cor columbæ & caput ranæ, & exſicca vtraque & tere & pulueriſa ſupra pectus dormientis, & narrabit omnia quæ fecit. Dum verò euigilauerit exterge illud à pectore ne alleuetur. Et dicunt quòd ſi quis ponit adamanten capiti mulieris dormientis, manifeſtat ſi eſt adultera: quoniam ſi ſic eſt,

resilit territa de lecto:& si non amplectitur virum suum cum grandi dilectione.

Et dicunt ꝙ pellis asini quando suspenditur super pueros prohibet eos terreri.

Et dicit Architas quòd si accipiatur cerumen auris canis sinistræ, & suspendatur febricitantibusperiodicę,confert multum, maxime quartanæ.

Et dicunt philosophi, quòd aliqua species vel indiuiduum, quæ nũquam habuit ægritudinem, confert omni ægritudini:& cùm nunquam affuerit dolor aliquis, succurrit & sanat hominem ab illo.

Et si suspenditur spuma maris super coram mulieris sinistram accelerat partum, & quando suffumigatur domus cum vngula muli sinistra, non remanent in ea muscæ.

Et si suspenditur cor vpupæ aut oculus aut cerebrũ supra se ad collum suum, confert obliuioni, & subtiliat intellectum hominis,

Si mulier non potest concipere, accipe cornu ceruinum puluerisatum, & misceatur cum felle vaccino,teneat mulier super se, coeat & statim concipiet.

Seta de cauda equæ posita super ostio non permittit intrare zanzalas.

Dens pulli vnius anni positus in collo infan

infantis, facit eius dentes prouocari ſine dolore.

Dens equæ poſitus ſuper caput furentis ſtatim liberat eum.

Si mulier non poteſt concipere, detur ei neſcienti lac iumenti, ea hora coeat, & ſtatim concipiet.

Vnguis equi ſuffumigatus in domo effugat mures. Idem fit ex vngula muli.

Vt tota aqua calida exeat è caldario attramentum, id eſt, terra franciſca cum pice proiice in aquam, & tota exibit. Vt ignis de aqua extra eat, teſtam oui accipe, & ſulphur viuum tritum impone & calcem, & claude foramen & mitte in aquam, & incenditur.

Et dicitur, quòd ſi ponatur camphora ſuper aquam, accenditur & comburitur in aqua.

Vt aues manibus comprehendas, accipe grana quæuis in fece vini & in ſucco cicutæ valde imbibita, & obiice ad aues, omnis auis quæ inde guſtat inebriatur & perdit vires.

Si quæ mulier te ligauit maleficiis ad amorem ſuum, & vis illud diſſoluere: accipe camiſiam ſuam, & per capitium eius minge foras, & per manicã eius dextram, & non curabis de ea.

Vt

Vt mulier cum aliquo adulterare non poſsit, incide de capillis eius, & puluerem illorum tibi ſuper feretrum ſparge, ante tamen vnge feretrum cum melle, & mox coëas cum muliere, & cùm volueris ſoluere ex tuis capillis fac ſimiliter.

Et dicunt ſi aliquis inungatur lacte aſinæ, congregabuntur in eo omnes pulices domus.

Litteras quæ non leguntur niſi de nocte: cum felle teſtudinis ſcribe, aut lacte ficus ſi ponatur ad ignem, aut cum aqua vermis lucentis de ſero.

Si accipiantur multa albumina ouorum de gallina poſt menſem, fiunt vitrum & dura vt lapis: & ex hoc tale fit topacius ſophiſticatus, ſi prius cum croco vel terra rubea liniatur.

Similiter ſpuma quæ inuenitur circa teſticulos cerui vel equi vel aſini fatigati admiſceatur cum vino: & illud vinum detur aliqui potationi, abhorrebit vinum per menſem.

Et ſi habuerit plures anguillas in vaſe vini, & dimittantur in illo mori: ſi quis biberit ex illo, abhorrebit vinum per annum, & fortè ſemper.

Et dicitur, quòd ſi accipiatur funis aliqua, cum qua ſuſpenditur fur vel ſuſpenſus

ſus

ſus eſt, & aliquantum paleæ quam turbo venti in aere ſuſpendit, & ponatur in olla, & miſceatur cum aliis ollis: illa omnes alias frangit. Item accipe aliquantulum prædicti funis, pone in inſtrumento cum quo mittitur panis in furno, quando ille qui mittere debet in furno non poterit im mittere, ſed extra exiliet.

Vt homines videantur ſine capitibus, accipe ſpolium ſerpentis & auripigmentum & picem Græcam reuponticum, & ceram nouarum apum, & ſanguinem aſini, & tere omnia, & mitte in rudi olla plena de aqua, & facias bullire ad lentum ignem, & poſtea dimitte frigeſcere, & facias cereum, & omnis qui illuminabitur eo, videbitur ſine capite.

Vt homines videantur habere quorumlibet animalium capita: accipe ſulphur viuum & lethargiriū, & iſtis ſimul puluerizatis, ſparge in lampade oleo plena, habeántque candelam de cera virginea, quæ permixta ſit cum fece illius animalis, cuius caput vis vt videatur habere tenens candelam accenſam de lampadis igne, & da bibere vinum cum valdimonie, & illi qui inde potabunt, videbunt ſe habere caput animalis.

Vt homines videantur habere vultum canis,

canis : accipe adipem de aure canis, vnge ex eo parum de bombycino nouo, pone in lampade noua de viridi vitro, & pone lucernam inter homines, & cernunt vultum canis.

Vt homines videantur habere tria capita, accipe de pilis aſini mortui, & fac funiculum, & ſicca, & ſume medullam de oſſe principalis dextri humeri, & miſce cum virga virginea, & line funiculum, & pone ſuper liminaria domus: ingredientes domum tria capita habebunt, hi qui in domo ſunt intrantibus aſini videbuntur.

Si vis vt caput hominis caput aſini videatur: tolle de ſegmine aſelli, & vnge hominem in capite.

Si vis vt pullus aut res alia ſaltet in diſco: accipe argentum viuum & puluerem calamitę, & mitte in ampullam vitream ſigillatam, & illam pone intra rem calidam, quia cum ſit argentum viuum calidum mouet ſe, & faciet eam ſaltare.

Si vis videre quod alij nequeunt, accipe fel de maſculo catto, & adipem gallinæ omnino albæ, & miſce inſimul & oculos tuos inunge & videbis. Si vis intelligere voces auiũ, aſſocia tecũ duos ſocios in quinto Calendas Nouembris, & vade in quoddam nemus cum canibus quaſi ad venandum,

dum,

dum, & illam bestiam quam primo inueneris, defer tecum ad domum, & præpara cum corde vulpis, & statim intelliges voces auium vel bestiarum: & si vis vt aliquis intelligat, oscula eum & intelliget similiter.

Si vis soluere vincula, vade in syluam & prospice vbi pica nidum habuerit cum pullis, & quando eris ibi, ascende ad arborem, & foramen eius circumliga quocunq; vis, quia cum videt te vadit pro quadam herba quam ponit ad ligaturam, & statim rumpitur, & tunc cadit herba illa in terram super pannum quem debes posuisse sub arbore, & tu sis præsens & accipe.

In nido vpupæ est quidam lapis qui est diuersorum colorum, defer tecum ipsum, & eris inuisibilis.

Vt homo semper eunuchus sit, accipe ex vermiculo qui in æstate lucet, & da ei bibere.

Vt mulier confiteatur quæ fecerit: ranam aqualem comprehende viuam, & tolle eius linguam, & remitte illam in aquam, & pone illam linguam super partem cordis fœminæ dormientis, quæ cùm interrogetur, vera dicet.

Si vis aliquem terreri in somno, capiti eius suppone pellem simiæ.

Si vis capere talpam, pone in foramine eius cepe vel porrum aut allium, & ſtatim egredietur ſine viribus.

Serpens non accedit ad aleum, nec canis guſtat aliquid tinctum cum aleo.

Suffumigatio quam cùm feceris, videbuntur omnes in forma elephantum, qui ſunt in domo & equorum magnorum: Accipe ſpeciem quæ dicitur Alchachengi, & contere & confice ipſam cum aliquantulo pinguedinis delphini, & fac ex eo grana ſicut citri. Deinde fumiga ex eis ſuper ignem ſtercoris vaccæ quæ mulgetur, & non ſit in domo locus, ex quo egreditur fumus niſi portas, & ſit larga ſub terra deintus. Nam omnes qui ſunt in manſione, videbuntur quaſi ipſi ſunt homines magni in formis equorum, elephantum, & eſt mirabile valde.

Suffumigatio alia, quam cùm facis vides foris & multiformes, & mirabilia infinita, quæ præ multitudine non diſcernuntur: accipe Timar, id eſt, vermilium, & lapidem Lazuli, & pulegium montanum, & pulueriza totum, & cribella illud, & confice illud, & cum pinguedine delphini, vel equi, vel elephantis, fac grana in modum ciceris, & ſicca in vmbra, & ſuffumiga in eo quando volueris, & fiet

quod

quod dictum eſt.

Suffumigatio ad videndum in ſomno quod futurum eſt de bono & malo. Accipe ſanguinem aſini congelatum, & lupi cerini pinguedinem & ſtoracem, aggrega totum ponderibus æqualibus, & conficiantur & fiāt grana, & ſuffumigetur cum eis domus. Tu enim videbis in ſomno tuo qui narrabit tibi omnia.

Modus faciendi licinium quod quando accendes videbis homines in quacunque forma volueris. Accipe oculos bubonis & oculos piſcis qui dicitur affures, & oculos piſcis qui dicitur libinitie, & ſel luporum. Contrita ergo à manibus commiſcendo & pone ea in vaſe vitreo. Cum ergo vis operari eam, accipe adipem cuiuſcunque vis beſtiæ quod fiat hoc in forma eius, liquefac eam, & permiſce cum illa medicina & iunge cum eo licinium quodcunque vis, deinde accende ipſum in medio ædis. videbuntur enim omnes homines in domo illa in forma illius beſtiæ cuius pinguedinem accepiſti.

Licinium aliud vt homines appareant in forma angelorum. Accipe oculos piſcis oculos filoæ, id eſt, frangentis oſſa, & contrita eos manibus maleando, & pone eos in vaſe vitreo ſeptem diebus, deinde pone in

eis aliquid de oleo, & illumina cum eo in lampade viridi, & pone ipſum coram hominibus qui ſunt in æde: ipſi enim videbũt ſe in forma angelorum ex igne accenſo.

Licinium aliud faciens apparere homines nigrarum facierum: Accipe lampadem nigram, & funde ſuper ipſam oleum Sambucinum vel argentum viuum, & funde in illo oleo vel argento viuo ex ſanguine flebotomatium, & pone in illo ſanguine ſam bucinum vel argentum viuum.

Aliud fit licinium ex pannis mortui, aut ex pannis nigris, & accende in medio ædis. Nam tu videbis ex hominibus mirabilia, quando videbunt ſe adinuicem cum illis formis.

Lampas mirabilis in qua apparent res quantitatis terribilis, habens in manu virgam & terrirat hominem. Accipe ranam viridem & decolla eam ſupra pannum exequiarum viridẽ, madefac ipſum cum oleo ſambucino, & pone ipſum licinium, & illumina cum eo in lampade viridi. nam tu videbis nigrum ſtatum, inter cuius manus erit lampas & mirabile.

Lampas quam cùm aliquis tenet in manu non videt aliquos eorum qui ſunt ibi, & qui fuit poſt ipſum videbit tantum. Accipe piſcem qui dicitur Delphinus. De-
inde

dili, & confice ipſam cum cera albificata in ſole, & fac ex eo liciniũ,& illumina cum eo in loco vbi ſunt ranæ, & cùm viderint iſtud ſtatim tacebunt.

Lampas alia cùm accenditur, vident ſeinuicem aſtantes ſicut imagines & lapides, accipe zimat & tere benè, & accipe pannum funeris & madefac ipſum cum pinguedine piſcis, aut cum oleo ſiſamino puro, pone ipſum in lampade viridi, & pone ſuper ipſum ex illo medicamine contrito rem paruam, & fit mirabile. Licinium quòd cùm accenditur, non ceſſant ſaltare & gaudere & inſanire gaudio & maxime mulieres, & accipe ſanguinem leporis, & ſanguinem cuiuſdam auis quæ dicitur Solon, & aſsimilatur turturi, & æquale medietatis eius ex ſanguine turturis maris. Infunde ergo eum in licinium,& illumina cũ eo in medio domus in qua ſunt cantatrices & puellæ,& eſt mirabile & probatum.

Si vis facere quòd in ſtrato hominis appareant pediculi ſcaturientes, vt non poſſit homo dormire, tunc proiice in lecto eius pondus vnciæ vnius vel mediæ Alkakengi, & ſi acceperis pilos Aſturis, fiet inde licinium, quod quando accenditur vident ſeinuicem omnes infirmos ex vehe-

mentia infirmitatis & extenuationis.

Accipe locuſtam citrinam, & exicca ipſam, & tere, & pone in panno exequiarum & incende ipſum oleo ſambucino, in quocunque loco fueris, erit quod tibi dixi, & mirabile.

Quando vis vt videaris totus ignitus à capite vſque ad pedes & non lædaris: accipe maluauiſcum album, confice cum albumine ouorum, deinde line cum eo corpus tuum, & dimitte donec exſiccetur, & deinde line te cum alumine, & poſtea inpulueriza ſuper illud ſulphur ſubtile. inflammatur enim ignis in eo & non lædit, & ſi facis ſuper palmam, poteris tenere ignem ſine læſione.

Si vis vt res proiiciatur in ignem, & non comburatur, accipe glutem piſcis partem vnam & aluminis æquiuale illi permiſceatur totum, & fundatur ſuper ipſum acetum vini, & commiſceatur cum eo quicquid vis, proiice in ignem, line cum hoc linimento, non comburetur.

Si vis facere contrarium, ſcilicet imaginem aliquam hominis aut alterius, & quando ponitur in aqua accenditur, & ſi extraxeris eam, extinguetur: accipe calcem non extinctam & permiſce eam cum aliquantulo ceræ & oleo ſiſami & napta, id eſt,

id eſt, terra alba & ſulphure, & fac ex illo imaginem: nam quãdo tu roborabis aqua accendetur ignis.

Si vis facere, vt quando aperis manus tuas ſuper lampade extinguatur lumen, & quando claudis eas ſuper eam accenditur, & non ceſſat illud facere. Accipe ſpeciem quę dicitur ſpuma Inda, tere eam, & deinde confice eam cum aqua camphoræ, & line cum ea manus tuas, deinde aperi eas in facie lampadis, delebitur lumen eius, & claude & reaccenditur.

Si vis videre rem ſubmerſam & profundam in nocte, & non occultetur tibi pluſquàm in die legis libros de nocte nigra. Vnge faciem tuam cum ſanguine veſpertilionis, & erit quod dico.

Si vis albificare aliquid, ſuffumiga illud ſulphure.

Si vis vt arbor citri proiiciat omnes fructus vt cadant. Accipe quinque partes ſulphuris citrini, & quinque nigri, & duo albi, & ſinabrium, tere omnia & permiſce & ſuffumiga, & cadent omnes fructus, fortè eſt in aliis arboribus.

Si vis ſtatim interficere ſerpentem, accipe ex ariſtolochia rotunda quantum vis, & tere illam benè, & accipe ranam ſyluestrem vel campeſtrem, & contere ipſam

& commifce eam ariftolochiæ, & pone cum eo aliquid ex incaufto, & fcribe cum eo in charta, aut aliquod quod plus amas, & proiice ad ferpentes.

Si vis portare in manu tua ignẽ vt non offendat. Accipe calcem diffolutam cum aqua fabarum calida, & aliquantulum ma granculis, & aliquantulum maluauefci, & permifce illud cum eo benè, deinde line cum eo palmam tuam, & fac flecari, & pone in ea ignem, & non nocebit.

Dicunt philofophi, calx tale non comburit in igne, & glutem pifcis faluat ab igne, & alumen iamenum & fanguis falamandræ & fuligo furni vel lebetis: quando igitur ex iftis omnibus aut quibufdam fit linimentum non offendit ignis: albumen oui & maluauifcum habent iuuamentum in hoc.

Si vis vt tota domus appareat plena ferpentibus: Accipe de pinguetudine ferpentis, & parum falis in ea pone, & accipe pannum exequiarum, & fcinde ipfum in quatuor frufta, deinde pinguedinem, & pone ipfam in omni panno: fi fic facias quatuor licinia, & accende ea in quatuor angulis domus cum oleo fambucino, & in lampade noua, & fiet quod dixi.

Licinium quod cùm accenditur in domo,

mo, videbis res volantes virides vt passeres & aues: accipe pannum exequiarum recentem, & pone in eo cerebrum auis, & pennas caudæ eius, & inuoluendo fac eis licinium, & pone ipsum in lampade noua viridi, accende ipsam in domo cum oleo oliuæ, & quæ res erunt in domo fiant virides valde, & videbitur quasi volant virides & nigræ.

Vt domus videatur tota viridis & plena serpẽtibus & imaginibus timorosis, accipe cutem serpentis & sanguinem alterius serpentis masculi, & adipẽ alterius serpentis, aggrega illa tria, & pone ea in panno exequiarum, & accende ipsa in lucerna noua.

Si vis facere candelã vel licinium quæ cum accenditur, agitatur & ambulat, accipe cutem lupi & cutem canis, & fac ex vtrisque licinium, & accende ipsum cum oleo oliuæ, & statim mouebitur.

Quando vis accendere lucernã ex qua valde timeat eam. Accipe pannum lini nouum album, & fac ex eo licinium, & pone in concauitate eius cutem serpentis & salem grossum, & sacra ipsum oleũ oliuæ, & da cui vis, & statim cum accensum fuerit ipsum, trepidabit, & timebit valde.

Dicunt Philosophi, quòd syncipur est prima pars capitis, & ex sincipite hominis

parum poſt mortem generatur vermis, cúmq; prætereunt ei dies ſeptem, vermes illi ſunt muſcæ, & poſt quatuordecim dies ſicut dracones magni, quorum vnus ſi momorderit hominem morietur ſtatim: quòd ſi tu acceperis ex ea, & coxeris illud cum oleo, & feceris ex eo candelam in lucernam eris cum licinio ex panno exequiarum, videbis ex eo rem magnam, & formas quæ narrari non poſſunt cum timore forti.

Experimentum mirabile quod facit homines ire in ignem ſine læſione, vel portare ignem, vel ferrum ignitum ſine læſione in manu. Recipe ſuccum biſmaluæ & albumen oui, & ſemen pſilij & calcem, & pulueriza & confice, cum illo albumine oui ſuccum raffani commiſce, ex hac confectione illinias corpus tuum vel manum, & dimitte ſiccari, & poſtea iterum illinias, & poſt hoc poteris audaciter ſuſtinere ignem ſine nocumento.

Si autem velis vt videatur ardere illud linitum, aſperge de ſulphure viuo bene puluerizato, & videbitur comburi eum, accendetur ſulphur, & nihil ei nocebit: ſi flammam candelæ, quam quis tenet in manu colophoniam, vel picem Græcam inſufflaueris ſubtiliſſimè tritam, mirabiliter